

Hesu remimondo rembiapokwe atos dos apóstolos

*Hesu ome'ẽ gwemimondo kwéry-pe hembiaporã
(Mt 28.16-18; Mc 16.14,19; Lc 24.36,50)*

¹ Are-ma xe Lucas amondo va'ekwe nde-vy, Teófilo, xe nhe'ẽ kwatia-rehe. Hesu rehegwa nhe'ẽ gwive amoĩ va'ekwe kwatia-rehe. Hesu ojapo va'ekwe gwive rehegwa nhe'ẽ amoĩ va'ekwe. Omombe'u va'ekwe gwive rehegwa nhe'ẽ amoĩ ave.* ² Onhyppyrũ ombo'e mbo'e ojererojeupi oho peve yváy-py rehegwa nhe'ẽ amoĩ ave. Ohenói va'ekwe gwemimondo va'e, gwembiporavõpyre-pe ome'ẽ hagwã hembiaporã. Ha Nhe'ẽ Marangatu tee va'e katu oikwaa uka porãve íxupe kwéry hembiaporã. Hesu ome'ẽ ranhe íxupe kwéry hembiaporã. Ome'ẽ rire katu ha'e ojererojeupi jevy oho-vy.

³ Ko'ã y amondo jevy-ta xe nhe'ẽ nde-vy, Teófilo. Hesu omano rire ha'e onhemoingove jevy va'ekwe voi. Oikove jevy ramo, ojehexa uka porã porã va'ekwe voi oiko-vy gwemimondo kwéry-pe. Quarenta áry ojehexa uka uka jevy oiko-vy va'ekwe íxupe kwéry. Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ẽ omombe'u oiko-vy. Ohexa ramo íxupe: “Ereikove jevy-ma nipo ra'e” he'i íxupe hemimondo kwéry.

⁴ Ijave kwéry opyta ramo Jerusalém-my:

* **1:1** Lc 1.1-4

—Ani pesẽ teĩ ko tetã-gwi, he'i. —Pepyta katu pekwa-vy a-py, he'i Hesu íxupe kwéry. —Xe Ru nhe'ẽ amombe'u va'ekwe peẽ-my: “Ambou va'erã Nhe'ẽ Marangatu tee va'e” he'i va'ekwe xe-vy xe Ru.

⁵ Upéa-gwi peha'arõ katu xe Ru remimbourã peẽ-my. Ha João Batista katu pene mongarai va'ekwe y-py. Ha ãy ae katu Nhandejáry omoĩ-tama kuri pende py'apy-py Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Pene mongarai jevy-ta vérami xe Ru, he'i íxupe kwéry Hesu.*

⁶ Upéixa ramo Hesu ndive onhomboaty hemimondo kwéry:

—Eremosẽ-ta tipo imondo-vy Israel re'ýi e'ỹ, mbo'eháry, he'i íxupe hikwái. —Eremosẽ-ta tipo íxupe kwéry Israel kwéry ae omanda jevy hagwã ojõehe, he'i oporandu-vy íxupe.

⁷ Ha he'i Hesu:

—Nhandejáry omoĩ va'ekwe onhe'ẽ peteĩ áry-py omosẽ hagwã imondo-vy Israel re'ýi e'ỹ kwéry-pe. Nhandejáry nhe'ẽ-py ogwahẽ va'erã hi'áry. Ha ndoikwaa ukái peẽ-my araka'e pa omosẽ-ta íxupe kwéry. ⁸ Ha pene rembiaporã katu amombe'u-ta peẽ-my. Nhandejáry ombogwejy-ta peẽ-my Nhe'ẽ Marangatu tee va'e oiko hagwã pende py'apy-py. Ombogwejy-ta ne mbopu'aka tee hagwã. Ne mbopu'aka tee rire, ereho va'erã eremombe'u mbe'u opa-rupi xe aikove jevymaha rehegwa nhe'ẽ. Xe mombe'u mbe'u va'erã Jerusalém tetã-my okwa va'e-pe. Judéia yvy-rupi oiko va'e-pe gwive xe mombe'u mbe'u va'erã, he'i. —Samaria

* 1:5 Mt 3.11; Mc 1.8; Lc 3.16; Jo 1.33; At 11.16

yvy-rupi oiko va'e-pe gwive xe mombe'u mbe'u va'erã ave. Yvy apy gwive xe rehegwa nhe'ẽ ereraha va'erã xe mombe'u mbe'u-vy, he'i íxupe kwéry Hesu.

⁹ Upéa omombe'u rire, oho. Ha'e kwéry hesa-rupi ojereroyvate jevy-ma oho-vy áry-rehe. Yvateve teve oho. Arai kupe-rupima oho jevy, ndohexavéi-ma íxupe hikwái.

¹⁰ Hesu rapykwere-rehe joty oma'ẽ oĩ-vy hikwái. Upe jave onhembo'y oĩ ramo ijyke-rehe mokõi ijao morotĩ va'e. Kwimba'e nipo upe va'e ra'e. ¹¹ He'i Hesu remimondo kwéry-pe,

—Ore rapixa kwéry, Galiléia pygwa va'e, ma'erã tipo pende rovayva yva yvate-koty peĩ-vy, he'i. — Ko va'e Hesu, a-rami jevy ogwejy va'erã ou-vy. Pehexa-ma íxupe kuri ojereroyvate ramo oho-vy pendéhegwi. Ojereroyvate hagwe-rami jevy ogwejy va'erã ou-vy, he'i Hesu remimondo kwéry-pe.

Matias omoirũ Hesu remimondo kwéry-pe opyta hagwã doze jevy

¹² Upe ramo hemimondo kwéry oje'oipa jevy gwetakwe reheve. Oliveiras yvyaty-gwi ogwejy oje'oipa hagwã Jerusalém tetã-my. Namombyry etéi opyta upe-gwi. Hi'agwĩ voi opyta. Upéa-gwi ogwahẽ pya'e oje'ói-vy Jerusalém tetã-my. ¹³ Upepy oike rire ojeupi okoty yvate-py opyta hatypy. Oikepa upe-py hemimondo kwéry, Pedro, João, Tiago, André ndive. Oike ave Filipe, Tomé ndive. Oike ave Bartolomeu, Mateus ndive. Oike ave Tiago, Alfeu ra'y va'e, Simão Zelote va'e, Judas, Tiago ra'y va'e ndive oike. ¹⁴ Ha'e kwéry meme oikepa upe-py. Gweta kwéry reheve peteĩxa

omondo mondo Nhandejáry-pe onhe'ẽ. Oração apo-vy hetea'e voi. Nainhate'ỹiry voi. Hendive kwéry onhomboaty kunhagwe. Hesu sy héry Maria omoirũ ave íxupe kwéry. Tyvýry omoirũ ave íxupe kwéry.

¹⁵ Oração ojapo meme hikwái. Ha peteĩ áry-py heta ojogweroaty jave, cento e vinte-rupi oĩ ramo upe-py, Pedro opu'ã omombe'u hagwã. Entéro va'e rovagwy-gwi opu'ã. Upéi he'i íxupe kwéry:

¹⁶ —Amombe'u-ta peẽ-my, xe re'ýi kwéry. Yma voi Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ome'ẽ va'ekwe myamyri Davi-pe inhe'ẽrã omombe'u hagwã Judas amyri rekorã, omotenonde hagwã oiko hagwã. Anhetegwa voi ra'e. Upéa-gwi yma omombe'u hagwe-rami, ãy oikopa voi kuri, he'i Pedro. ¹⁷ —Judas amyri katu Hesu remimbo'ekwe, nhande javegwa voi. Hembiaporã ome'ẽ íxupe va'ekwe Hesu. Nhande-vy ome'ẽha-rami ome'ẽ ave íxupe va'ekwe. ¹⁸ Upéa oho va'ekwe omombe'u Hesu pyhyharã-pe. Kipy oime omombe'u ipyhyharã-pe. Ha upe rire katu ipyhy-vy Hesu-pe ogweraha-ma. Ojapo vai voi. Hesu mombe'uhare repykwe ogweraha Judas ojogwa hagwã yvy. Upe rire yvate-gwi ho'a upe-py yvy-py. Osoro ramo hye, ho'apa hyekwe po'ikwe yvy-py omano. ¹⁹ Omosarambi herakwã heraha-vy enterove Jerusalém tetã-rupi oiko va'e-pe. Omano va'ekwe ha-py ha'e ae onhe'ẽ-py ohenói Aceldama. Upéa he'ise, Tugwy reheve yvy va'e oĩ ha-py.* ²⁰ Ha Judas rehegwa omoĩ uka va'ekwe Nhandejáry kwatia-rehe. Upe kwatia nhambohéry Salmo.

* **1:19** Mt 27.6-8

A-rami hesegwarã omotenonde va'ekwe:

“Topyta nandi hekwagwe. Ani oiko teĩ avave upepy. Hekoviare ae tojapo hembiapokwe.”*

Upéixa voi omoĩ uka va'ekwe kwatia-rehe Nhandejáry, he'i Pedro imombe'u-vy.

²¹ Upéi he'i jevy íxupe kwéry Pedro:

—Upéa-rehe ae tanhane moirũ hekoviare japyta jevy hagwã doze, he'i. —Jaiporavo katu Hesu nhe'ẽ renduha va'e voi, nhane ndive oiko va'ety.

²² Hesu ndive oiko va'ekwe, João oporomon-garai joty ramo. Ojereroyvate peve Hesu ndive oiko meme va'e. Upeixagwa nhande jaipota nhane moirũ omombe'u hagwã nhane ndive Hesu oikove jevymaha, he'i íxupe kwéry Pedro.

²³ Upéa he'i rire mokõi oiporavo hikwái. Omonhembo'y ha'e kwéry gwovái imoĩ-vy. Oiporavo mokõi kwimba'e. Peteĩ héry va'e José Justo. Héry joapy Barsabás. Oiporavo ave Matias. ²⁴ Upe ramo ombojeupi onhe'ẽ Nhandejáry-pe hikwái:

—Nde ko opamba'e ereikwaa va'e, ore Járy. Ore py'a-py ndaipóri okanhy va'e ndéhegwi. Kiva'e po ne rembiporavo ehéxa uka ore-vy oroikwaa hagwã ore irurã, he'i. ²⁵ —Ha Judas katu ne remimondokwe ave. Ha oheja va'ekwe gwembia-porãgwe. Oheja oho hagwã anháy ndive oiko, he'i Nhandejáry-pe hikwái.

²⁶ Upéixa ramo mokõi téry omoĩ hyru-py. Omboveve peteĩ ho'a hagwã. Ho'a ramo peteĩ, ohéxa ojohu héry:

—Matias ra'e, he'i ojóupe.

* **1:20** Sl 69.25; 109.8

Upéa-gwi omoirũ íxupe kwéry opyta hagwã doze jevy.

2

Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ipy'a omohynhẽ joa Hesu dhe'ẽ renduha-pe gwive (At 4.31; 8.15; 10.44; 19.2)

¹ Oiko-ma aretegwasu héry va'e Pentecostes. Upéa áry-py Hesu dhe'ẽ renduha gwive peteĩ henda-py ojogweroaty okwa-vy.* ² Upe-ma ramo áry gwigwa ogwejy ou-vy. Yvytugwasu-rami ou: “Tyryryry” he'i ou-vy. Oike koty-py ogwapy okwa-vy ha-py. Ojohupa koty. ³ Peteĩ teĩ va'e akã ári ohexa tata rendy po'i ramigwa. ⁴ Upe-ma ramo ipy'a omohynhẽ joa íxupe kwéry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Omohynhẽmba rire dhe'ẽ ambue-py onhe'ẽ-ma hikwái. Omonhe'ẽ-ma íxupe kwéry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Upéa-gwi dhe'ẽ ambue-py onhe'ẽ peteĩ teĩ hikwái.

⁵ Upe ramo heta judeu kwéry oĩ Jerusalém tetã-my. Opa opa-rupigwi ou va'ekwe oĩ upe-py. Nhandejáry-pe omboete hagwã ou va'ekwe. ⁶ Yvytugwasu ramigwa ohendu ramo ojogweroatypa hikwái:

—Xe dhe'ẽ-py voi onhe'ẽ aipo va'e. Xe dhe'ẽ voi aipo va'e, he'i peteĩ teĩ henduha. —Mba'éixa po onhe'ẽ xe dhe'ẽ-py? Mba'éixa po oikwaa hagwã? oporandu randu-vy ojóupe hikwái. ⁷ Upéa-gwi opondera joa hese hikwái:

* **2:1** Lv 23.15-21; Dt 16.9-11

—Ma'erã tipo gwĩ-rami? Galiléia pygwa meme gwĩ va'e ra'e, onhe'ẽ okwa-vy va'e, he'i. ⁸ — Mba'éixa oikwaa nhane nhe'ẽ? Peteĩ teĩ nhane nhe'ẽ-py onhe'ẽ hikwái ra'e, he'i ojóupe opondera-vy hese. ⁹ —Nhande jaju va'ekwe a-py opa-rupigwi jaju va'ekwe. Nhande ko Pártia yvy pygwa, Média yvy pygwa, Elão yvy pygwa, Mesopotâmia yvy pygwa, Judéia yvy pygwa, Capadócia yvy pygwa, Ponto yvy pygwa, Ásia yvy pygwa, ¹⁰ Frígia yvy pygwa, Panfília yvy pygwa, Egito yvy pygwa. Cirene de Líbia yvy pygwa ave. Nhande ko Roma tetã mygwa, ¹¹ judeu va'e, judeu reko-rupi jaikose va'e ave. Nhande Creta yvy pygwa, Arábia yvy pygwa ave. Opa-rupigwi voi jaju va'ekwe nhande kwéry. Ha peteĩ teĩ nhane nhe'ẽ-py katu onhe'ẽ ramo, nhahendu-ma. Nhandejáry rembiapo porã porã ipu'aka reheve omombe'u ramo, nhahendu, he'i judeu kwéry opa-rupigwi ou va'ekwe.

¹² Upéixa ramo opondera ndera Hesu nhe'ẽ ren-duha va'e-rehe gwive. Ha nainhe'ẽ jojái judeu kwéry:

—Mbava'e po oiko-ta? Mbava'e po oiko-ta? oĩ he'i va'e ojóupe.

¹³ —Oka'u randai upe va'e, oĩ he'i va'e mo'ã opuka-vy hese.

Pedro omombe'u judeu kwéry-pe Nhandejáry re-hegwa nhe'ẽ porã

¹⁴ Upéixa ramo Pedro opu'ã onhembo'y oĩ-vy. Onze inhirũ ijave opu'ã. Hatã onhe'ẽ enterove ohendu hagwã:

—Pejeapysaka katu pehendu porã hagwã xe nhe'ẽ, xe re'ýi kwéry, Jerusalém-my oiko va'e gwive

ave. Upeixagwa ore *nhe'ẽ* va'e voi. ¹⁵ Ndoroka'úiry teĩ, he'i íxupe kwéry. —“Oka'u” ere mo'ã kuri ore-rehe. Ndayvate etéi vyteri kwarahy. A-rami ha-py ndajaka'uha órai vyteri, he'i íxupe kwéry. — Avave voi ndoka'úiry kóa óra. ¹⁶ Ha ãy ojehu va'e katu amombe'u-ta peẽ-my. Aipo va'e rehegwa yma omoĩ va'ekwe kwatia-rehe. Nhandejáry *nhe'ẽ*-py omombe'u va'ety héry va'e Joel omoĩ va'ekwe. Yma omohenonde va'ekwe ãy oiko hagwã:

¹⁷ “He'i Nhandejáry: Enterove va'e pegwarã ambogwejy-ta ime'ẽ-vy *Nhe'ẽ* Marangatu tee va'e. Haimete opa-tama ko yvy oiko-ta, he'i. Xe *nhe'ẽ*-py nde ra'y kwéry xe mombe'u va'erã, nde rajy kwéry xe mombe'u ave va'erã. Peẽ karia'y kwéry va'e, peteĩ va'e upéte ajehexa uka-ta. Xe rehegwa ohexa-ta ikéra-py peẽ tuja kwéry va'e. ¹⁸ Xe rembigwái kwéry-pe kwimba'e va'e, kunha va'e ave ambogwejy-ta ime'ẽ-vy *Nhe'ẽ* Marangatu tee va'e. Xe *nhe'ẽ*-py xe mombe'u va'erã. ¹⁹ Hexapyrã-rupi xe rembiapo-ta áry-rehe. Yvy-py ave xe rembiapo-ta enterove opondera hagwã ahexa uka-ta, he'i. Ambojekwaa-ta ko yvy-rehe tugwy. Tata ambojekwaa-ta ave. Yvytu-rupi oho jave tatatĩ ahexa uka-ta. ²⁰ Ha kwarahy katu onhepytũ-ta. Hugwy-ta jasy. Upe rire ae agwejy jevy-ta aju-vy ko yvy-py, he'i Nhandejáry. Xe pu'akaha reheve aju va'erã upe áry-py. Ndaipóri avave xe rexa e'ỹ va'erã. Entéro va'e oĩ va'e gwive ko yvy ári xe rexa-ta aju ramo, he'i.

21 Upéixa ramo opa-rupi xe réry renoiha gwive onheresende-ta. Aresende-ta íxupe, he'i Nhandejáry.*

Upéixa voi Nhandejáry nhe'ẽ kwatia-rehe oĩ va'e, he'i Pedro omombe'u-vy.

22 Upe rire he'i jevy íxupe kwéry:

—Pejeapysaka porã katu ko xe nhe'ẽ-rehe, xe re'ýi kwéry. Amombe'u-ta peẽ-my Hesu rehegwa nhe'ẽ. Hesu Nazaré pygwa va'e ko Nhandejáry rembiporavopyre voi, hemimbojekwaa ave. Hexapyrã-rupi hembiaipo porã hagwã he'i va'ekwe íxupe Nhandejáry. Ojapo uka va'ekwe íxupe hembiaiporã. Nhane rembiexa e'ỹ ave ojapo uka va'ekwe íxupe. Upéixa ojapo uka va'ekwe íxupe pene pa'ũ-my. Enterove hexapyrã-rupi hembiaipo ojapo uka. He'i hese kente kwéry: “Hesu ko Nhandejáry rembiporavo nipo ra'e” he'i heko rexa-vy. Upéa peẽ peikwaa voi.

23 —Ha peẽ katu pehupi uka va'ekwe kurusugwasu-rehe imoĩ-vy pejuka hagwã Hesu-pe. Iporayhu e'ỹ va'e po-py pejuka uka va'ekwe íxupe. Ha Nhandejáry omohenonde voi va'ekwe Hesu rekorã. Ojehu va'erã oikwaa voi va'ekwe. Hembiaiyhu ramo jepe, oipota voi omano. Upéa-gwi oheja omoĩ íxupe kurusugwasu-rehe. 24 Ha ojejuka rire, omoingove jevy íxupe Nhandejáry. Ha'e ae katu omano ete jepe ndikatúi omano are oĩ-vy onhemoĩ asy reheve. Ndaipu'akái hese manoha. Upéa-gwi pya'e omoingove jevy íxupe Nhandejáry. 25 Yma ete myamyri Davi omohenonde va'ekwe Hesu rekorã hese.

* 2:21 J1 2.28-32

Hesegwarã omoĩ va'ekwe kwatia-rehe kóa he'i-vy:

“Ahexa Nhandejáry-pe xe yke-rehe meme oĩ ramo. Xe akatúa-koty meme oĩ xe mbopy'a ryrýi e'ỹ hagwã. ²⁶ Upéa-gwi avy'a xe py'agwapy-gwi. Avy'a etereiha amombe'u. Ndaxe rete kyhyje mo'ãvéi-ma aiko-vy. Naxe mytu'e'ỹ mo'ãvéi-ma. ²⁷ Amano ramo, ndereheja mo'ãiry xe nhe'ëgwe oiko hagwã onhemondo haty-py. Ndereheja mo'ãiry ine nde ra'y marangatu va'e retekwe. ²⁸ Erehexa uka voi xe-vy tape porã amano e'ỹ hagwã. Xe mbovy'a eterei-ta ne ndive aime meme ramo.”*

Upéixa voi omoĩ va'ekwe kwatia-rehe myamyri Davi, he'i Pedro omombe'u-vy.

²⁹ Upéi he'i jevy íxupe kwéry:

—Pejeapysaka porã katu xe nhe'ë-rehe, xe re'ýi kwéry. Nhane ramói Davi katu omano va'ekwe. Hetekwe omoĩ va'ekwe itakwa-py. Ha ãy ete peve oĩ ijyta.

³⁰ —Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ekwe oiko-vy. Ko va'e jaikwaa voi. Yma ete he'i va'ekwe Davi-pe Nhandejáry: “Amombe'u-ta nde-vy hupigwa va'e. Ndaxe apu mo'ãi nde-vy” he'i. “Peteĩ ne remiarirõ amoingo-ta mburuvixarã nde rekovia ramo” he'i íxupe Nhandejáry. Ohendu ramo: “Hupigwa va'e voi Nhandejáry nhe'ë” he'i va'ekwe Davi.*

³¹ —Ogwerovia-gwi Hesu rekorã omotenonde va'ekwe: “Amano ramo, ndereheja mo'ãiry ine xe

* **2:28** Sl 16.8-11 * **2:30** Sl 89.3-4; 132.11

retekwe” he'i ramo, omotenonde va'ekwe Hesu rekorã. Hesu Cristo oikove jevymaha va'e re-hegwa nhe'ẽ omombe'u va'ekwe. Hesu rekorã omohenonde va'ekwe Davi, he'i Pedro imombe'u-vy.

³² Upéi he'i jevy íxupe kwéry:

—Pehendu katu. Ko va'e Hesu, omoingove jevy kuri íxupe Nhandejáry. Ore kwéry katu hexahare. Orohexa voi oikove jevy rire íxupe.

³³ Onhemoingove jevy rire, onhemomba'egwasu ete-ma Nhandejáry yke-rehe. Are-ma he'i va'ekwe Hesu-pe Túvy: “Ambogwejy uka-ta nde-vy Nhe'ẽ Marangatu tee va'e” he'i íxupe Nhandejáry, he'i Pedro imombe'u-vy.

Upéi he'i jevy judeu kwéry-pe:

—Áy ae ombogwejy-ma kuri Nhe'ẽ Marangatu tee va'e-pe. Ha peẽ katu pehexa-ma. Hemimbogwejy va'e pehendu-ma ave. Pene rembiexa gwive, pene remiendu gwive ave Nhandejáry remimbogwejy voi, he'i. ³⁴ —Ha myamyri Davi katu ndo-jereroyvatéi voi va'ekwe yváy-py. A-rami ae he'i va'ekwe Davi:

“Nhandejáry he'i xe Járy-pe: Egwapy katu xe yke-rehe. ³⁵ Xe orombopu'aka-ta ne a'e ýha-rehe. Orombopu'akapa peve eregwapy-ta ereĩ-vy xe akatúa koty, he'i.”*

Upéixa Davi omombe'u va'ekwe Hesu rekorã, he'i Pedro imombe'u-vy.

³⁶ Upéi he'i jevy judeu kwéry-pe:

—Davi he'i va'ekwe gwive anhetegwa voi. Toik-waapa katu Israel remiarirõre judeu kwéry va'e.

* 2:35 Sl 110.1

Upe va'e Hesu pehupi uka va'ekwe kurusugwasu-rehe pejuka uka hagwã, omomba'egwasu etema joty íxupe Nhandejáry. Omomba'egwasu joty íxupe, nhane ruvixarã omoingo-vy. “Xe rembi-poravo va'e joty voi katu” he'i Hesu-rehe Nhandejáry, he'i Pedro judeu kwéry-pe Nhandejáry nhe'ẽ omombe'u-vy.

³⁷ Upéa nhe'ẽ ohendu ramo ojepy'ajopy joa hikwái:

—Mbava'e po orojapo-ta ãy, ore re'ýi kwéry? he'i Pedro-pe. Outro Hesu remimondo va'e kwéry-pe oporandu ave gwembiaporã-rehe.

Upe ramo he'i íxupe kwéry Pedro:

³⁸ —Perova katu pende rekoha, he'i. — Penhemongarai peteĩ teĩ Hesu Cristo réry-py, omboyke hagwã pendéhegwi pene rembiapo vai va'ekwe. Upe rire ae ombogwejy-ta ime'ẽ-vy peẽ-my Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. ³⁹ Yma Nhandejáry he'i va'ekwe: “Ambogwejy-ta ime'ẽ-vy peẽ-my pende ra'y kwéry-pe ave. Mombyry rupigwape gwive ave ambogwejy-ta Nhe'ẽ marangatu tee va'e. Entéro xe remienói-pe gwive ou hagwã xe ha-py ambogwejy-ta ime'ẽ-vy” he'i va'ekwe Nhandejáry, he'i Pedro imombe'u-vy.

⁴⁰ Upéi onhemonhe'ëve ãve íxupe kwéry:

—Tekoha-rami e'ỹ pende rekoha. Perova katu pende rekoha, he'i. —Ani pemoirũ teĩ pende rapixa hekoha vai va'e, he'iri iri judeu kwéry-pe Pedro.

Oĩ hetave tave omombe'u va'e.

⁴¹ Upe ramo inhe'ẽ renduha va'e onhemongaraima. Upe va'e áry-py heta-ma oĩ inhe'ẽ renduha.

Mbohapy mil-rupi oĩ. Ha Pedro kwéry-pe omoirũ-ma hikwái. ⁴² Hesu remimondo kwéry ndive oiko meme ohendu hagwã inhe'ẽ. Onhemoirũ meme. Hendive mante oiko. Onhondive okaru. Onhondive omondo mondo Nhandejáry-pe onhe'ẽ. ⁴³ Upe-py oĩ va'e gwive opondera hese:

—Mbava'e tipo ko va'e? Mbava'e tipo ko va'e? he'i ojóupe.

Ha hemimondo kwéry heta hembiaapo porã hexapyrã-rupi. Heta ojapo nhane rembiexa e'ỹ. Upéa-gwi enterove va'e opondera hese.

Hesu reroviaha gwive onhondive oiko

(At 4.32-35)

⁴⁴ Ha Hesu reroviaha gwive onhondive oiko: “Kóva ko va'e xe mba'e” peteĩ teĩ nde'ivéi-ma ojóupe. ⁴⁵ Ogwereko va'e ovende ome'ẽ hagwã hepykwe. Peteĩ teĩ va'e-pe ome'ẽ hemikotevẽ. ⁴⁶ Ko'ẽmba ãmba oho meme oje'ói-vy Nhandejáry róga kakwaa-py. Peteĩ teĩ va'e róga-py omboja'o ja'o ojóupe onhondive okaru hagwã. Ovy'a joa okaru-vy. Naima'e rakate'ỹiry. ⁴⁷ Nhandejáry-pe omboete ete oiko-vy va'e. Upéixa ramo ogwero vy'a joa íxupe kwéry kente kwéry. Ha'e kwéry hetave tave oho-vy. Ogwerovia rovia va'e omoirũ íxupe kwéry. Nhandejáry nhe'ẽ-py ogwerovia.

3

Ogwata e'ỹ va'e ogwata jevy-ma

¹ Peteĩ áry-py ka'arugwasu-ma ramo, Pedro João ndive, Hesu remimondo va'e, ogwata ohovy. Nhandejáry róga kakwaa-py oho. Upéa órapy oração jajapo va'e upe-py. ² Ha óga kakwaa

renonde-py oĩ ogwata e'ỹ va'e. Imitã gwive ãy peve ndogwatái. Ogweraha meme omoĩ íxupe upe-py okẽgwasu renonde-py, héry okẽndusu porã. Oike va'e-pe gwive ojerure hagwã omoĩ upe-py. ³ Ha upéi katu oho upe-py Pedro João ndive. Oho oike hagwã upe-py. Ha ogwata e'ỹ va'e katu ohexa íxupe. Oike ramo Pedro João ndive, ojerure íxupe imba'erã-rehe. ⁴ Ha'e kwéry, mokõive va'e, ohexa katu íxupe. Ogwata e'ỹ va'e-pe ohexa katu:

—Ema'ẽ katu ore-rehe, he'i íxupe.

⁵ Upe ramo oma'ẽ mokõive va'e-rehe: “Omba'e me'ẽ-tama xe-vy” he'i mo'ã ojéupe.

⁶ —Ndaxe pirapiréi ame'ẽ hagwã nde-vy. Ndaxe platavéi, he'i íxupe Pedro. —Ko va'e areko va'e ame'ẽ-ta nde-vy. Epu'ã katu egwata Hesu Cristo Nazaré pygwa réry-py. Epu'ã katu egwata, he'i íxupe Pedro.

⁷ Upe rire ijakatúa-rehe oipopyhy imopu'ã-vy íxupe. Upe-ma ramo ipynhu'ã ipy reheve imbaraete-ma voi íxupe. ⁸ Opo voi opu'ã-ma. Ogwata-ma. Ogwata reheve-ma voi oike óga kakwaa-py. Onhondive oike. Opo opo omboete eterei-vy Nhandejáry-pe. ⁹ Enterove ohexa íxupe ogwata-ma ramo, omboete-ma ramo Nhandejáry-pe:

¹⁰ —Imba'e jerure va'evy ko upe va'e, he'i ohexa-vy íxupe. —Okẽndusu porã renonde-py ogwapy va'evy ko upe va'e, he'i. —Mbava'e po ojehu upe va'e-pe? he'i oporandu randu-vy ojéupe hikwái. Ohexa ramo ogwata-ma ramo, opondera eterei hese,

—Mba'éixa po ombogwata rei hajy jeapa va'e-pe, he'i opondera-vy hese.

Pedro omombe'u judeu kwéry-pe Nhandejáry re-hegwa nhe'ẽ

¹¹ Ha upe ogwata e'ỹ tuja va'e ãy katu ogwata-ma. Omoirũ-ma Pedro João ndive. Mokõive va'e-pe oipyhy jovái ramo, oriparapa ou-vy upe-py oĩ va'e gwive ohexa hagwã íxupe. Opondera eterei hese hikwái. Oupa Nhandejáry róga kakwaa mopekwa pekwãpyre-py hikwái. Upéa imopekwãpyre ohenói Salomão. Upe-py oupa hikwái. ¹² Ohexa ramo, onhe'ẽ íxupe kwéry Pedro:

—Ma'erã tipo pepondera hese, xe re'ýi kwéry? he'i Israel remiarirõre judeu kwéry-pe. —Ma'erã tipo ore rexa katu katu pekwa-vy? oporandu íxupe kwéry. —Ore nhe'ẽ-py katu norombogwatáiry íxupe. Noromopu'ãiry imbogwata-vy íxupe ore rekoha porã-gwi: “Pedro ombogwata” peje mo'ã hese. Upéa-gwi ore rexa katu katu pekwa-vy, he'i íxupe kwéry.

¹³ —Hesu nhe'ẽ-py ae voi ogwata. Ha'e Nhandejáry remimomba'egwasu voi. Nhandejáry Abraão Járy, Isaque Járy, Jacó Járy, nhane ramói kwéry Járy ave. ãy omomba'egwasu voi gwembigwái Hesu-pe. Ha peẽ katu pembojevy asy voi va'ekwe: “Iporã ojejuka” peje va'ekwe hese mburuvixagwasu Pilatos-pe. Ha mburuvixa opoise jevy mo'ã íxugwi. ¹⁴ Upe ramo pembojevy íxupe. Ha'e heko marangatu ramo jepe, ojevavy e'ỹ ramo jepe ave, pembojevy asy joty voi íxupe. Pejerure mburuvixa-pe opoi hagwã imondo-vy peteĩ oporojuka va'ekwe-gwi. ¹⁵ Ha nhane moingove va'ety katu pejuka. Ha Nhandejáry omopu'ã jevy íxupe. Oikove jevy ramo, ore kwéry

hexahare. ¹⁶ Ko va'e kwimba'e peẽ pehexa va'e, peikwaa va'e ave, ogwata e'ỹ tuja va'e, ãy katu Hesu réry-py imbaraeete jevy. Hesu-rehe ojerovia-gwi okwerapa-ma voi. Upéa rexaha peẽ, he'i íxupe kwéry.

¹⁷ —Peikwaa e'ỹ reheve pene rembiapo vai va'ekwe, peẽ, xe re'yi kwéry. Oikwaa e'ỹ reheve pende ruvixa kwéry rembiapo vai va'ekwe ave. Upéa aikwaa voi xe, he'i Pedro imombe'u-vy.

¹⁸ Upéi he'i jevy judeu kwéry-pe:

—Yma ete Hesu rekorã omoĩ va'ekwe kwatia-rehe Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety gwive: “Nhandejáry rembiporavo va'e oiko asy va'erã” he'i va'ekwe, imohenonde-vy hekorã. ãy katu oiko-ma voi Nhandejáry nhe'ẽ-py, he'i. ¹⁹⁻²⁰ —Upéa-gwi pemboasy katu pene rembiapo vaikwe. Perova katu pende rekoha peiko hagwã Nhandejáry reko-rupi, omboyke hagwã pendéhegwi pene rembiapo vaikwe, pene mbopy'agwapy jevy hagwã, ombou hagwã ime'ẽ-vy peẽ-my hembiporavo va'e Hesu Cristo. ²¹ Ha'e oiko va'erã Nhandejáry ndive yváy-py. Upe-py Hesu Cristo oiko va'erã entéro Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety imarangatu va'e he'i va'ekwe gwive oiko hagwã: “Nhandejáry omoatyrõmba ranhe va'erã voi” he'i va'ekwe. “Omoatyrõmba rire ae, ombou jevy va'erã Hesu-pe” he'i va'ekwe, he'i Pedro imombe'u-vy.

²² Upéi he'i jevy judeu kwéry-pe:

—Ha myamyri Moisés omombe'u va'ekwe Hesu rekorã:
 “Xe ramigwa omoingo va'erã Nhandejáry inhe'ẽ-py omombe'u va'erã. Pene pa'ũ-gwi

omoiingo va'erã peteĩ va'e omombe'u va'erã Nhandejáry nhe'ẽ-py. Xe moingo hagwera-rami omoiingo va'erã. Pehendupa ete va'erã hemimombe'urã gwive peẽ-my.* ²³ Entéro íxupe ohendu e'ỹ va'e gwive, omboyke va'erã Nhandejáry gwe'ýi kwéry-gwi, opa hagwã-pyma imondo-vy”*

he'i va'ekwe Moisés, he'i Pedro omombe'u-vy.

²⁴ Upéi he'i jevy Pedro:

—Upéixa ave Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety gwive omombe'u va'ekwe Hesu rekorã. Samuel amyri omombe'u va'ekwe. Upéi Samuel amyri nhe'ẽgwe omombe'u mbe'u joty ãy peve. Peteixa omombe'u va'ekwe. Ogwerojoja joa onhe'ẽ ãy oiko va'erã mombe'u-vy, Hesu rekorã mombe'u-vy. ²⁵ Upe va'e Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety pende re'ýi kwéry va'e voi. Upéa-gwi inhe'ẽ peẽ-my gwarã voi ave. Yma ete onhe'ẽ va'ekwe Nhandejáry myamyri pene ramói kwéry-pe:

“Peteĩ ne remiarirõ joapyri pyri-rehe ha-py aho-vasa va'erã enterove ko yvy ári oĩ va'e-pe gwive”*

he'i va'ekwe Abraão amyri-pe, Hesu rekorã mombe'u-vy. Ohendu ramo upe inhe'ẽ, omoporã. Abraão pegwarã voi inhe'ẽ. Ha Abraão pene ramói voi. Upéa-gwi upe inhe'ẽ peẽ-my gwarã voi ave, he'i imombe'u-vy Pedro.

²⁶ Upéi he'ive Pedro:

—Ha ko'ánga katu oiporavo Nhandejáry gwem-bigwairã Hesu-pe. Omoingove jevy-ma rire íxupe,

* **3:22** Dt 18.15-16 * **3:23** Dt 18.19 * **3:25** Gn 22.18

peẽ-my ranhe ombou pende rovasa hagwã, omboyke hagwã peteĩ teĩ pendéhegwi pene rembiapo vai va'ekwe, he'i judeu kwéry-pe Pedro.

4

Pedro João ndive onhemoĩ preso

¹ Ha upéi katu Pedro João ndive onhe'ẽ oĩ-vy Nhandejáry róga py-py, óga kakwaa va'e py-py. Ne'írã omombe'upa vyteri ramo, ogwahẽ ou-vy pa'i ruvixa kwéry. Ogwahẽ ave polícia ruvixa. Upe va'e polícia onhangareko va'e Nhandejáry róga kakwaa-rehe. Ogwahẽ ave saduceu kwéry. ² Mokõive va'e nhe'ẽ ogweropoxy: “Hesu oikove jevy-gwi, nhande kwéry jaikove jevy va'erã voi ave” he'i ra'e omombe'u-vy kente kwéry-pe gwive Pedro João ndive. Upéa nhe'ẽ ombopoxy saduceu kwéry-pe.

³ Upéa-gwi mokõive va'e-pe oipyhy hikwái oapresa hagwã íxupe. Ka'aru ete-ma. Ko'ẽmba peve oapresa imoĩ-vy. ⁴ Ha heta voi oĩ inhe'ẽ reroviaha. Cinco mil kwimba'e va'e-rupi oĩ inhe'ẽ renduha.

⁵ Ko'ẽmba-ma ojogweroaty Jerusalém-my judeu ruvixa kwéry. Ojogweroaty ave gwĩ judeu kwéry remimboete. Judeu rekombo'ehaty kwéry ojogweroatypa ave. ⁶ Hendive kwéry oĩ pa'i ruvixagwasu héry va'e Anás. He'yí oĩ ave, héry va'e Caifás, João, Alexandre. He'yí gwive oĩ ave. ⁷ Upe ramo ohenói uka onhemoĩ preso va'ekwe ou hagwã. Ou ramo gwovagwy-py omonhembo'y imoĩ-vy íxupe kwéry. Upéi onhhe'ẽ íxupe:

–Kiva'e nhe'ẽ-py tipo pejapo koixagwa ra'e? Kiva'e réry-py pejapo koixagwa ra'e? he'i íxupe kwéry oporandu randu-vy.

⁸ Upe-ma ramo ipy'a omohynyhẽmba íxupe onhe'ẽ hagwã Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Upéi omombe'u judeu ruvixa kwéry-pe Pedro:

⁹ –Ãy katu xe monhe'ẽ voi ogwata e'ỹ va'e-rehe. Okwera porãmaha-rehe xe monhe'ẽ: “Mba'éixa tipo okwera?” ere kuri xe-vy ereporandu-vy. ¹⁰ Néi, amombe'u-ta peẽ-my peikwaa hagwã, peẽ kwéry mburuvixa kwéry va'e. Entéro Israel remiarirõre judeu ruvixa kwéry-pe amombe'u-ta ave. Ko va'e kwimba'e, Hesu Cristo Nazaré pygwa réry-py voíte opu'ã okwera porã. Ha peẽ katu pehupi va'ekwe Hesu-pe imoĩ-vy kurusugwasu-rehe ijuka-vy. Ha pene rembiupikwe-pe katu omoingove jevy-ma voi Nhandejáry. Ha'e héry-py voi onhembo'y jevy-ma ko va'e kwimba'e, ogwata e'ỹ tuja va'e. Pende rovagwy-py opu'ã-ma oĩ-vy. ¹¹ Yma omoĩ va'ekwe kwatia-rehe he'i-vy:

“Ndovaléi, he'i ogapoha ita-rehe. Ha upe ita katu ojeporu ojepytahoha ramo. Óga jepytahoha voi ita”*

he'i va'ekwe, he'i Pedro omombe'u-vy.

Upéi he'i jevy Pedro:

–“Ita” he'i ramo, Hesu rekorã omombe'u. “Ogapoha” he'i ramo, pene rekorã omombe'u va'ekwe. ¹² Ãy katu ko yvy-rupi ndaipóri ha'e héry ramigwa. Ambue va'e réry nomoĩry nhande-vy Nhandejáry nhane resende hagwã. Hesu réry

* 4:11 Sl 118.22

mante ae nhahenói ramo, nhane resende va'erã, he'i judeu ruvixa kwéry-pe Pedro.

¹³ Upe ramo mburuvixa kwéry ohendu joa inhe'ë. Onhembopy'agwasu reheve mokõive va'e remimombe'u ohendu joa hikwái. He'i ojõupe:

—Ndoikéi ramo jepe escola-py, oikwaa porã voi onhe'ërã. Imbo'eháry ndoikói ramo jepe, hi'arandu porã voi, he'i ojõupe hese kwéry. Oikwaa porã onhe'ërã-gwi, opondera hese hikwái: —Hesu ndivegwa voíte ra'e upe va'e, he'i ojõupe hese hikwái.

¹⁴ Upéi oma'ë upe ogwata e'ỹ tuja va'e-rehe Pedro yke-rehe onhembo'y oĩ-vy ramo. Okwera porã-gwi nonhe'ë mbojevy mo'ãi íxupe hikwái. Mba'eve nde'íry íxupe. ¹⁵ Upéixa ramo, ombojevy imondo-vy opa'ũ-gwi hikwái. ¹⁶ Osë rire he'i ojõupe:

—Mbava'e tipo jajapo-ta hese? he'i oporandu randu-vy ojõupe hikwái. —Hexapyrã-rupi voi hembiapo porã, he'i hese. —A pygwa, Jerusalém-my oiko va'e gwive oikwaapa voi. Upéa-gwi ndikatúi nhande apu hese. ¹⁷ Ha ndajaipotavéi herakwã oho mombyry-rupi: “Anive katu erenhe'ëve teĩ Hesu réry-py ereiko-vy. Upéixa erejapo ramo orogwerekó asy arã” ja'e katu mokõive va'e-pe, he'i ojõupe judeu ruvixa kwéry.

¹⁸ Upéi ohenói jevy oike hagwã. Oike rire, he'i íxupe:

—Anive katu erenhe'ëve teĩ ereiko-vy Hesu réry-py. Aní ereporombo'eve teĩ heko-rupi, he'i onhe'ë poxy-vy íxupe onhemonhe'ë-vy.

¹⁹ Ohendu ramo inhe'ë, he'i mburuvixa kwéry-pe Pedro João ndive:

—Iporã tipo orohendu pene nhe'ẽ orohendu e'ỹ hagwã Nhandejáry nhe'ẽ? he'i. —Aipo ramo mbava'e tipo he'i-ta Nhandejáry orohendu ramo pene nhe'ẽ? Pemombe'u katu ore-vy, he'i íxupe.
²⁰ —Ore rembiexagwe, ore remiendukwe oromombe'u meme va'erã. Norokirirĩ mo'ãiry voi, he'i mburuvixa kwéry-pe.

²¹ Upe rire he'i íxupe:

—Anive eremombe'u Hesu réry-py. Upéixa erejapo ramo orogwereco asy arã, he'iri iri onhe'ẽ poxy-vy íxupe hikwái.

Upéi katu opoi íxugwi oho hagwã:

—Tereho katu, he'i íxupe ombohasa asyse mo'ã rire íxupe.

Nombohasa asy jepéiry íxupe. Ha upe pygwa onhomboaty va'e gwive omboete okwa-vy va'e Nhandejáry-pe. Ojehu va'ekwe-rehe omboete. Upéa-gwi mburuvixa kwéry omosẽ rei imondo-vy. ²² Ha ogwata e'ỹ tuja va'e katu hexapyrã-rupi okwera va'e ituja-ma va'e voi. Quarenta-gwi ogwerekove va'e ro'y. Upéa-gwi kente kwéry omboete tee voi Nhandejáry-pe.

Hesu reroviaha gwive peteĩxa omondo Nhandejáry-pe onhe'ẽ

²³ Upe-ma ramo Pedro João ndive oho jevy gwe'ýi kwéry ha-py. Pa'i ruvixa he'i va'ekwe omombe'u. Judeu ruvixa he'i va'ekwe omombe'u ave. ²⁴ Ohendu ramo, peteĩxa omondo mondo joa hikwái Nhandejáry-pe onhe'ẽ:

—Nde ko, ore Járy, nde pu'aka va'e voi enterove va'e-rehe, he'i omboete-vy. —Nde áry yvy ygwasu

ave apoha. Hese gwa gwive ijapoha voi nde, he'i omboete-vy.*

²⁵ —Yma ete nhane ramói Davi amyri-pe ne rembigwái-pe ereme'ẽ va'ekwe inhe'ẽrã. Ombo'e va'ekwe íxupe onhe'ẽ hagwã Nhe'ẽ Marangatu tee va'e:

“He'i Nhandejáry: Mba'e-gwi po judeu re'ýi e'ỹ kwéry ipoxya hikwái? Ma'erã po he'i mo'ã xe-rehe: Nhande kwéry nhande pu'aka va'e voi Nhandejáry-rehe, he'i. ²⁶ Ha yvypóry ruvixagwasu kwéry ojogweroatypa hikwái. Onhesyrũ syrũ okwa-vy. Ou orairõ xe-vy, xe rembiporavo-pe ave, he'i Nhandejáry.”*

Yma upéixa he'i va'ekwe Davi. ²⁷ Ha ko'ánga katu a-py voi ojogweroaty-ma mburuvixagwasu orairõ hagwã ne rembigwái marangatu-pe, ne rembiporavo Hesu-pe. Upéa mburuvixa héry Herodes, upéa mburuvixagwasu héry Pôncio Pilatos ave, Israel remiarirõre judeu kwéry, judeu re'ýi e'ỹ kwéry ave ojogweroatypa orairõ hagwã ne rembiporavo Hesu-pe.* ²⁸ Ne nhe'ẽ-rupi ojapo hagwã hese yma ere va'ekwe gwive ojapo va'erã. ²⁹ Áy katu onhe'ẽ poxy hikwái. Ehexa katu ipoxyha, ore Járy. Ore ne rembigwái va'e. Ore mbopy'agwasu katu ore kyhyje e'ỹ hagwã ne nhe'ẽ mombe'u-vy. ³⁰ Ehexa uka katu nde pu'akaha erembogwera hagwã hasy va'e-pe. Mba'asy-rehe nde pu'aka va'e. Ne rembigwái marangatu Hesu réry-py ejapo uka katu nhane rembiexa e'ỹ. Ehexa uka katu ne rembiapo porã. Hexapyrã-rupi ejapo uka katu, he'i joa

* **4:24** Gn 1.1-2.22; Êx 20.11; Sl 146.6 * **4:26** Sl 2.1-2 * **4:27** Lc 23.7-11; Mt 27.1-2; Mc 15.1; Lc 23.1; Jo 18.28-29

hikwái.

³¹ Upéixa omondo mondo Nhandejáry-pe onhe'ẽ. Upe-ma ramo ojogweroaty haty-py oryrýi-ma. Ipy'a omohynyhẽmba-ma íxupe kwéry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Upéixa ramo okyhyje e'ỹ reheve peteĩ teĩ omombe'u Nhandejáry nhe'ẽ.

Peteĩ teĩ va'e-pe ome'ẽ me'ẽ hemikotevẽ

³² Upe ramo Hesu reroviaha gwive ogwerojoja okyre'ỹ oiko-vy hikwái: “Kóa xe mba'e, kóa xe mba'e” he'i va'e ndoikói. “Nhane mba'e meme voi ko'ã va'e” he'i omba'e kwéry-rehe ojóupe.

³³ Ha upe doze Hesu remimondo va'e herovi-apyrã-rupi omombe'u mbe'u oiko-vy Hesu oikove jevymaha rehegwa nhe'ẽ. Nhandejáry ipytygwõ-vy íxupe omombaraete omombe'u hagwã. Upéa-gwi ohendu va'e gwive inhe'ẽ ojohu porã voi.

³⁴ Ogwerohory joa hikwái. Ha ndaiporivéi-ma ipa'ũ kwéry-py oikotevẽ va'e. Heta ijyvy va'e, heta óga ogwereco va'e ave ovende oiko-vy. ³⁵ Upéi ovende va'ekwe repykwe ogweru, ome'ẽ hagwã Hesu remimondo kwéry-pe, omboja'o ja'o va'erã-pe. Upéixa ramo omboja'o ja'o ime'ẽ me'ẽ-vy oikotevẽ va'e-pe, peteĩ teĩ va'e-pe ome'ẽ hagwã hemikotevẽ. ³⁶ Upe ramo oĩ Hesu nhe'ẽ renduha héry va'e José. Ha Hesu remimondo kwéry ombohéry jo'a Barnabé. Barnabé réry he'ise: “Nhane mongyre'ỹ va'ety”. Barnabé Levita va'e, Chipre yvy pygwa va'e ave. ³⁷ Ha'e oho peteĩ oyvy ovende. Ogweru hepykwe Hesu remimondo kwéry-pe ome'ẽ hagwã.

5

Ananias rehegwa nhe'ẽ

¹ Oĩ ave kwimba'e héry va'e Ananias, hembireko héry Safira. Barnabé rekoha-rami teĩ oiko va'e. ² Ha'e oho ovende ave oyvy. Ha hepykwe ndogwerahapái ime'ẽ-vy Hesu remimondo kwéry-pe. Omohemby joty ojéupe gwarã ndogwerahapaséiry. Ogweraha va'erãte ogweraha. Ha hembireko oikwaa porã upéa. ³ Upéa-rehe Pedro he'i Ananias-pe:

—Ma'erã anháy ruvixa Satanás nde rekome'ẽ nde apu hagwã Nhe'ẽ Marangatu tee va'e-pe? he'i. —Ma'erã nde rekome'ẽ ndererupáiry hagwã, Ananias? he'i oporandu-vy íxupe. ⁴ —Kwehe ne'írã erevende vyteri ramo ne mba'e vyteri. Upéa yvy ne mba'e voi ra'e. Ha upéi erevende rire, hepykwe ne mba'e ete vyteri voi. Ereme'ẽse ramo, ereme'ẽmba arã voi ra'e. Nereme'ẽséi ramo, nereme'ẽi arã ave ra'e. Upéixa iporã arã ra'e nde-vy. Ha ko'ángá katu nde apu ereiko-vy. Ma'erã nde apu? he'i íxupe. —Ma'erã nde apu hagwã erenhemongeta ereiko-vy nde py'a-py? Teko rei-pe mante nande apúi. Nhandejáry-pe voi nde apu ereiko-vy, he'i íxupe Pedro.

⁵ Ohendu-ma ramo inhe'ẽ, ho'a omano-ma. Ha henduhare gwive onhemondyipa-ma hikwái. ⁶ Upe rire ou karia'y ojaho'i ho'i heraha-vy hetekwe. Ogwenohẽ koty-gwi ogweraha ojaty hagwã.

⁷ Ndahi'are etéiry ogwahẽ hembireko oike koty-py. Iména-pe ojehu va'ekwe ndoikwaáiry. ⁸ Ha Pedro katu oporandu íxupe:

—Ko va'e-rehe anho tipo ereme'ẽ ra'e nde yvy? he'i íxupe.

—Ha'e voi, he'i. —Ko va'e-rehema ngatu orome'ẽ ore yvy, he'i Pedro-pe ijapu-vy.

⁹ —Ma'erã tipó erenhombó'e mbo'e ne ména ndive nde apu hagwã Nhe'ẽ Marangatu tee va'e-pe, he'i íxupe. —Nde apu ramo, nande apúi xe-vy. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e-pe ae nde apu, he'i íxupe. —Ma'erã tipó erenhembopy'agwasu teĩ nde apu hagwã íxupe? Ma'erã ere mo'ã kuri, “Nhandejáry nopenái arã xe apuha-rehe?” he'i. —Ejeapysaka katu ogwata ou-vy va'e-rehe. Ne ména atyhare ogwahẽ jevy-ma ou-vy, he'i íxupe. —Nde reraha-ta nde ave, he'i íxupe Pedro.

¹⁰ Upe-ma ramo Pedro rovagwy-rupi ho'a omano ete reheve-ma ave hambirekokwe. Ha karia'y ogwahẽ-vy oike. Oike ramo otopa-ma ave he'õgwe. Ogweraha he'õgwe ijaty-vy. Ombojoyvy imoĩ-vy vykwa-py iména retekwe ndive. ¹¹ Upe-ma ramo onhemondýi joa-ma Hesu reroviaha gwive. Herakwã renduhare gwive onhemondyipa-ma hikwái.

Hesu remimondo ombogwera hasy va'e-pe

¹² Ha hemimondo kwéry heta hembiaipo porã porã. Upe tetã mygwa pa'ũ-my hexapyrã-rupi hembiaipo, heroviapyrã-rupi hembiaipo ave. Nhandejáry róga mopekwã pekwãpyre-py opyta joa hikwái. Upe va'e imopekwãpyre ohenói Salomão. ¹³ Ha Hesu-rehe ojerovia e'ỹ va'e gwive ndaipy'agwasúi imoirũ-vy íxupe kwéry. Omoirũ e'ỹ ramo jepe, omboete tee joty íxupe. ¹⁴ Upe

ramo onhembohetave tave oho-vy Hesu rerovi-aha kwéry. Onhemboheta kwimba'e. Kunha va'e ave onhembohetave tave oho-vy hikwái. ¹⁵ Upéixa ramo hasy va'e ogwenohẽ óga-gwi omoĩ tape ykerehe. Hasy va'e ogwenohẽ hupa reheve. Hupa reheve ogwenohẽ. Pedro ohasa hagwã-rupi omoĩ, hi'ãygwe rei jepe ho'a hagwã hese hasy va'e-rehe. ¹⁶ Ogwahẽ ou-vy ave Jerusalém jerekwe-rehe okwa va'e. Ojereru hasy va'e. Anháy rerekoha va'e gwive ogweru íxupe. Ojereru va'e gwive okwerapa-ma voi.

Judeu ruvixa kwéry ombohasa asy Hesu remimondo kwéry-pe

¹⁷ Ha Hesu remimondo kwéry enterove kente kwéry remimboete. Upéa-gwi ndaija'éiry eterei hese kwéry pa'i ruvixagwasu ijavegwa kwéry ave:

—Ma'erã kente kwéry nhane mboyke ojererova hagwã Hesu remimondo kwéry-rehe. Nanhane mboetevéiry, he'i ojóupe. N daija'evéi ete voi hese.

¹⁸ Upéa-gwi pa'i ruvixagwasu hendivegwa kwéry, saduceu kwéry va'e ave oho oipyhy íxupe kwéry oapresa hagwã. Hembiaipo vai va'e rendaty-py omoĩ íxupe. ¹⁹ Ha upéi katu pyhare pyte-ma ramo yváy-gwi ogwejy ou-vy Nhandejáry rembigwái. Oipe'a okẽ ogwenohẽ hagwã. ²⁰ Ogwenohẽ rire:

—Tereho katu, he'i íxupe. —Tereho enhembo'y Nhandejáry róga kakwaa gwy-py erenhe'ẽ hagwã ohendu va'erã-pe gwive, he'i íxupe. —Ko va'e teko porã pyahu rehegwa nhe'ẽ emombe'upa katu, he'i íxupe Nhandejáry rembigwái.

²¹ Ohendu ramo inhe'ẽ oje'ói. Ko'ẽmba-ma jave Nhandejáry koty-py oike omombe'u hagwã Nhandejáry nhe'ẽ.

Upe jave pa'i ruvixagwasu hendivegwa ave ojogweroaty ou-vy. Ojoavisapa ojogweroaty hagwã Israel remiarirõre judeu kwéry ruvixa. Entéro judeu kwéry ruvixa va'e gwive ombojogweroatypa. Ogwahẽ-ma henda-py. Upéi omondo hembiapresakwe ogweru hagwã.

²² Upéixa ramo oho polícia kwéry heru-vy mo'ã. Ogwahẽ ramo preso onhemoĩ haty-py, ndojohuvéi-ma íxupe. Oho-ma ra'e. Ha upéi ou jevy imombe'u-vy:

²³ —Orotopa onhembotypa typa ramo okẽ. Onhangareko va'e oĩ okẽ-my. Ha oroipe'a ramo okẽ, ndorotopavéi-ma preso oĩ va'e-pe. Ndorojohuvéi-ma koty-py. Osẽ-ma ra'e, he'i mburuvixa kwéry-pe imombe'u-vy.

²⁴ Ohendu ramo inhe'ẽ:

—Mba'e-rami po osẽ oho-vy ra'e? Mbava'e po oiko-ta ãy, ndajaikwaáiry, he'i ojóupe pa'i ruvixa kwéry, polícia ruvixa ave.

²⁵ Upéixa ramo ou imombe'u-vy:

—Upe pene remimoĩgwe preso katu onhembo'y oĩ-vy Nhandejáry róga gwy-py. Oporombo'e mbo'e oĩ-vy, he'i mburuvixa kwéry-pe.

²⁶ Ohendu ramo inhe'ẽ oho heru-vy polícia kwéry huvixa ndive. Ha ndoipyhy poxyíry íxupe kwéry. Enterovéa resa-py oipyhy porã rei íxupe heraha-vy. Ikyhyje-gwi kente kwéry-gwi oipyhy porã rei íxupe:

—Poxy reheve jaipyhy ramo íxupe, nhande api va'erã ita-py, he'i ojóupe polícia kwéry.

27 Ogweru rire omoĩ hovagwy-py. Mburuvixa rovagwy-py omoĩ omonhe'ẽ hagwã. Ha pa'i ruvixagwasu katu he'i imonhe'ẽ-vy:

28 —Ore oro'eri eri kuri nde-vy: “Anive erenhe'ẽ kuri Hesu réry-py” oro'e. Ha oro'e ramo jepe, nderejapói voi kuri ore nhe'ẽ, he'i íxupe. —Oparupi oho ne nhe'ẽ. Jerusalém pygwa gwive ohendu hagwã eremosarambi kuri ne nhe'ẽ imombe'u-vy. Upéixa ramo ereipota enterove va'e he'i ore-rehe: “Gwĩ va'e ojuka kuri Hesu-pe. Hepy-vy jajuka katu íxupe kwéry” ereipota he'i ore-rehe, he'i imonhe'ẽ-vy pa'i ruvixagwasu.

29 Ha upéi katu he'i íxupe Pedro Hesu remimondo kwéry ndive:

—Nhandejáry nhe'ẽ ndaijojái ramo teko rei nhe'ẽ ndive, iporãve jajapo Nhandejáry nhe'ẽ, he'i.

30 —Nhandejáry, nhane ramoigwasu Járy omoin-gove jevy va'ekwe Hesu-pe. Yvyra-rehe ne rembijukakwe ombotekove jevy va'ekwe. 31 Upéi omomba'egwasu ete-ma voi íxupe. Oyke-rehe imoĩ-vy omomba'egwasu. Omoĩ íxupe nhane ruvixarã. Nhane resendeharã ave omoĩ. Israel remiarirõre judeu kwéry oheja ramo gwekoha vai, ha'e omboyke-ta íxugwi hembiaapo vaikwe. 32 Ko'ã va'e ore oromombe'u voi orohexa-gwi. Ko'ã va'e Nhe'ẽ Marangatu tee va'e remimombe'u ave. Ha'e katu inhe'ẽ renduha-pe Nhandejáry remime'ẽgwe, he'i íxupe kwéry Pedro.

33 Ohendu ramo Pedro nhe'ẽ, ipoxy eterei voi hese. Ojukase voi íxupe hikwái: “Jajuka katu íxupe, jajuka katu íxupe” he'i joa hese hikwái.

³⁴ Ha peteĩ oĩ ndaipoxýi va'e. Opu'ã-ma onhembo'y. He'i omosẽ hagwã Hesu remimondo kwéry-pe pono ojuka:

—Emosẽ sapy'a ete imondo-vy oka-py, he'i. Héry Gamaliel, fariseu va'e, judeu ruvixa va'e, Moisés amyri he'i va'ekwe-py imbo'eha. Omboete joa íxupe.

³⁵ Ha'e he'i mburuvixa kwéry-pe:

—Xáke, xe rapixa kwéry, he'i, —Ma'erã pene rembiapo vai-ta Hesu remimondo kwéry-rehe?
³⁶ Are-ma ojekwaa va'ekwe kwimba'e héry va'e Teudas. Onhembotuvixase ra'anga rei oiko-vy va'e. Quatrocentos oiko imoirũha íxupe. Upéi ojuka íxupe. Ojuka rire ohasãimba íxugwi inhirũ gwéry. Nonhemboatyvéri-ma. ³⁷ Upe rire hapykwerigwa ojekwaa va'ekwe Galiléia pygwa, kwimba'e héry va'e Judas. Yma mburuvixagwasu nhe'ẽ-py kente kwéry omoĩ moĩ va'ekwe héry kwatia-rehe. Omoĩ jave ojekwaa va'ekwe Judas. Oiko va'ekwe imoirũháry. Upéi soldado kwéry ojuka íxupe Judas-pe. Ojuka rire, opa isarambipa íxugwi inhirũ gwéry. ³⁸ Upéa-gwi ha'e-ta peẽ-my: Ani erepenave hese Hesu remimondo kwéry-rehe. Eheja katu toiko ha'e oikoseha-rami, he'i íxupe. —Teko rei omombe'u ramo hembiaporã, nosẽ porã mo'ãi, opa rei arã. ³⁹ Ha Nhandejáry ae omombe'u ramo hembiaporã, napende pu'aka mo'ãi hese kwéry Nhandejáry nhe'ẽ pokatu-gwi, he'i íxupe kwéry. —Peẽ pemboyke ramo ha'e kwéry inhe'ẽ, Nhandejáry-pe pemboyke-ta para'e ave, he'i íxupe kwéry Gamaliel. Teudas-pe Judas-pe ave ojehe va'ekwe omombe'u íxupe kwéry pono ojuka Hesu

remimondo kwéry-pe.

⁴⁰ Ha upéi katu ohendu inhe'ë hikwái. Gamaliel nhe'ë ohendu-gwi, ndojukasevéi Hesu remimondo kwéry-pe. Upe ramo omoingepa jevy gwemimosẽgwe-pe koty-py. Ndaipoxy etevéi-ma. Oinupã nupã rei-ma íxupe kwéry. Ojuka hagwã-rami noinupãvéiry. Upéi oinupã rire, he'iri iri íxupe onhemonhe'ë-vy:

—Anive ereiporu Hesu rehegwa nhe'ë. Hesu réry-py anive erenhe'ë, he'i hemimondo kwéry-pe.

⁴¹ Upe rire opoi íxugwi imondo-vy. Ha upéi katu ojoatýra-gwi osë oho-vy. Oinupã ramo jepe íxupe, ndojohu vaíry voi. Ogwerovy'a joty osë-vy hikwái:

—Hesu rereko asy hagwe-rami nhande rereko asy ave. Hesu-pe omboete e'ỹ hagwe-rami, nhande-vy nanhane mboetéi ave, he'i ojóupe. Upéixa ramo Hesu reko-py oiko-gwi, ovy'a joty osë-vy hikwái.

⁴² Iko'ë ko'ëmba Nhandejáry nhe'ë omombe'u meme oiko-vy va'e Nhandejáry róga kakwaa-py. Óga óga-rupi omombe'u oiko-vy va'e ave:

—Hesu ko Nhandejáry remimboupyrã va'ekwe voi, he'i omombe'u-vy.

6

Oiporavo sete kwimba'e-pe Hesu remimondo pytygwõharã

¹ Upe ramo onhembohetave tave oho-vy Hesu rehegwa nhe'ë renduha. Ha iko'ë ko'ëmba ome'ë me'ë oiko-vy tembirekokwe-pe hemi'urã. Ha grego nhe'ë-py onhe'ë va'e ima'eandu-gwi he'i ojóupe:

—Nhande-vy mixĩ ome'ẽ. Upéa-pe, hebreu nhe'ẽ-py onhe'ẽ va'e-pe katu hetave ome'ẽ, he'i. —Ome'ẽ joavy avypa ime'ẽ-vy, he'i ojóupe ndojohu porãigwi.

² Upe-ma ramo gwĩ doze hemimondo kwéry va'e ohenói uka ojogweroatypa hagwã Hesu nhe'ẽ renduha gwive. He'i íxupe kwéry:

—Gwĩ ome'ẽ me'ẽ va'e tembirekokwe-pe hemi'urã, ome'ẽ joavy avypa nipo ra'e ime'ẽ-vy, he'i. —Ha ore katu oromboja'o ja'o ramo ime'ẽ-vy hemi'urã, ndikatuvéi-ma arã oromombe'u Nhandejáry nhe'ẽ. Naiporã va'erã kóixa. ³ Upéa-gwi, ore re'ýi kwéry, peiporavo katu sete kwimba'e. Ore nhe'ẽ-py onhangareko hagwã ome'ẽ va'e-rehe peiporavo nome'ẽ joavy avyvéi hagwã. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ipy'a omohynyhẽ va'e íxupe, hi'arandu porã va'e, nhane mandu'a porã hese va'e, upéa rehegwa peiporavo katu. ⁴ Ha ore katu oromondo meme-ta Nhandejáry-pe ore nhe'ẽ. Hesu rehegwa nhe'ẽ oromombe'u meme-ta. Gwĩ va'e apo-vy nore ate'ýiry. Ndaijái outro tembiapo ore-vy orojapo va'erã, he'i íxupe kwéry Hesu remimondo.

⁵ Ha ojohu porã joa inhe'ẽ ijaty va'e gwive. Upe ramo oiporavo peteĩ kwimba'e-pe hikwái, Hesu-rehe ojerovia tee va'e, Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ipy'a omohynyhẽ va'e íxupe, héry va'e Estêvão. Upéi oiporavove ave seis kwimba'e, héry va'e Filipe, Prócoro, Nicanor, Timão, Pármenas, Nicolau ave. Nicolau Antioquia pygwa judeu e'ý va'e upe va'e. Ne'írã vyteri ojerovia ramo Hesu-rehe, judeu kwéry reko-rupi oiko va'ekwe. ⁶ Upéa sete

va'e oiporavo onhangareko hagwã ome'ẽ va'e-rehe. Oiporavo rire, ogweru henda-py Hesu remimondo renda-py. Upéi hemimondo ombojeupi Nhandejáry-pe onhe'ẽ, inhakã akã-rehe omoĩ opo, inhe'ẽ-py ome'ẽ me'ẽ porã hagwã tembirekokwe-pe hemi'urã.

⁷ Mombryryve ryve ogweraha imombe'u-vy Nhandejáry nhe'ẽ. Onhembohetave tave oho-vy Hesu nhe'ẽ renduha, Jerusalém tetã mygwa. Ha pa'i kwéry, Hesu nhe'ẽ apoha, heta eterei oĩ.

Judeu ruvixa kwéry ndaija'úi Estêvão-rehe

⁸ Ha Estêvão katu, imbaraete inhe'ẽ, opa va'e rembiayhu. Kente kwéry pa'ũ-my hembiaipo porã hexapyrã-rupi. ⁹ Oĩ ave hese ija'e'ỹ va'e, judeu porahéi haty-gwi ou va'e. Upe-py ojeporahéi haty-py oĩ Cireneu tetã mygwa, oĩ Alexandria tetã mygwa, oĩ Cilícia yvy pygwa, oĩ Ásia yvy pygwa ave. Upe-py ojogweroaty va'e gwive héry Liberto kwéry. Upéi ogwahẽ ou-vy Estêvão renda-py onhe'ẽ mbojevy hagwã íxupe hikwái. ¹⁰ Ha ndikatúi onhe'ẽ mbojevy íxupe arandu rehegwa omombe'u-gwi, Nhe'ẽ Marangatu tee va'e oipy'a mohynyhẽ-gwi íxupe.

¹¹ Upéi oho jevy nhemi ha-py opaga hagwã ijapu japu va'erã-pe Estêvão-rehe. Ome'ẽ íxupe inhe'erã. Upe ramo:

—Orohendu voi Estêvão-pe onhe'ẽ vai vai ramo Moisés-rehe. Nhandejáry-rehe onhe'ẽ vai vai ramo orohendu ave, he'i mo'ã hese enterove va'e-pe.

¹² Upéixa he'i ramo, ombopoxy enterove va'e-pe gwive. Judeu ruvixa kwéry, judeu rekombo'ehaty-pe ave ombopoxypa. Upéa-gwi oupa jevy henda-py oipyhy hagwã íxupe. Mburuvixa kwéry ojog-

weroaty haty-py oipyhy heraha-vy. ¹³ Ha gwĩ ijapu hese va'erã-pe ohenói ogwahẽ hagwã. Ogwahẽ ramo, he'i ijapu apu-vy hese:

—Upe va'e onhe'ẽ vai vai meme va'e voi ko va'e Nhandejáry róga kakwaa marangaturhe. Moisés amyri remimombe'ukwe jajapo va'erã-rehe onhe'ẽ vai. ¹⁴ “Upe Hesu Nazaré pygwa omohãimba-ta ko va'e Nhandejáry róga kakwaa. Ohekoviarõ-ta nhande reko Moisés remimombe'ukwe” he'i Estêvão, he'i omombe'u ijapu va'e. —Ore henduháry voi, he'i mo'ã hese ijapu-vy.

¹⁵ Ha ojogweroaty va'e gwive ohexa katu katu íxupe. Oma'ẽ Estêvão rova-rehe oma'ẽ:

—Hendypa voi hova ra'e, he'i ojóupe. —Ojogwa ete Nhandejáry rembigwái rova-pe, he'i ojóupe judeu ruvixa kwéry.

7

Estêvão omombe'u judeu ruvixa kwéry-pe Abraão rehegwa nhe'ẽ

¹ Ha pa'i ruvixagwasu katu ohendu ijapu va'e nhe'ẽ. Ohendu ramo oporandu Estêvão-pe:

—Upéixa voi pa? he'i íxupe.

² Upe ramo Estêvão onhe'ẽ judeu ruvixa kwéry-pe:

—Xe re'ýi kwéry, xe ruvixa kwéry ave, pe-jeapysaka porã katu xe nhe'ẽ-rehe. Yma ete ojehexa uka va'ekwe nhane ramoigwasu myamyri Abraão-pe. Nhandejáry onhemomba'egwasu ete va'e ojehexa uka va'ekwe íxupe. Mesopotâmia yvypy gwetã tee-my joty oiko ramo, ojehexa uka-ma voi va'ekwe íxupe. Ndovái joty Harã tetã-my. ³ He'i

Abraão-pe Nhandejáry: “Eva katu ne retã-gwi” he'i. “Ehejapa nde re'ýi kwéry eho-vy. Tereho nde-vy ahexa uka va'erã nde yvyrã hagwã-py tereho” he'i íxupe Nhandejáry. ⁴ Upe-ma ramo Nhandejáry nhe'ẽ-py osẽ gwetã-gwi oho-vy. Caldeu yvy-gwi oho. Tetã ambue-py ae oiko jevy hagwã osẽ oho-vy. Harã tetã-my ogwahẽ ramo, oiko va'ekwe upe-py. Hi'are rire omano túvy. Upéi túvy omano rire ome'ẽ ogwata puku jevy. “Tereho katu nde yvyrã-py” he'i ogwero va'ekwe uka-vy ta'ýry-pe Nhandejáry. Upéixa voi ogweru va'ekwe íxupe ko'a-py. ãy peiko ha-py ogweru íxupe. ⁵ Ha ogweru rire ae, nome'êséi voi íxupe ijyvyrã, ni hóga renagwã jepe nome'êséiry íxupe. Ni mixĩmi nome'êséi voi. Ndata'ýryry ramo jepe, he'i íxupe Nhandejáry: “ãy name'êséi vyteri nde-vy nde yvyrã. Ha ne remiarirõ kwéry pegwarã katu ame'ẽ va'erã ko yvy ijyvyrã” he'i íxupe Nhandejáry.

⁶ –Upe rire a-rami he'i Nhandejáry: “Ne remiarirõ kwéry katu yvy ambue-py oiko va'erã, gwe'ýi e'ỹ ha-py oiko-ta va'erã. Upe va'e yvy pygwa omomba'apo eterei va'erã voi íxupe kwéry. Hi'are eterei va'erã voi ombohasa asy. Quatrocentos ro'y omoingo asy va'erã íxupe kwéry. ⁷ Upe rire ae ahepy va'erã íxupe kwéry. Imoingo asyharepe areko asy va'erã ave. Ahepy rire, yvy akéno-gwi osẽmba va'erã oje'ói-vy ne remiarirõ kwéry. Xe mboete hagwã a-py osẽmba va'erã” he'i Abraão-pe Nhandejáry. ⁸ Ha upéi katu he'i jevy íxupe Nhandejáry: “Eipirekytĩ uka mixĩ katu kwimba'e gwive. Upéa erejapo ramo, erepyta va'erã xe re'ýi tee va'erã voi” he'i Abraão-pe. Upe rire oiko-ma ta'ýry.

Isaquerã oiko-ma. Upe rire, oito áry rire mixĩ oikyĩ ipire, gwa'ýry pire. Ha Isaque okakwaa rire, omenda. Upe rire, Isaque omenda rire, ta'ýry-ma oiko-ma Jacorã. Upéi okakwaa ave Jacó. Ta'ýry-ma ave Jacó. Oiko-ma doze ta'ýry nhane ramoigwasu va'e, tetã ambue mbue-py oiko va'erã, he'i Estêvão omombe'u-vy.*

Estêvão omombe'u myamyri José rehegwa nhe'ẽ

⁹ Upéi Estêvão omombe'u jevy judeu ruvixa kwéry-pe:

—Ha Jacó ra'y kwéry doze oĩ va'e. Oĩ tyvýry héry va'e José, túvy rembiayhu tee va'e José. Upéa-gwi ndaija'éiry va'ekwe hese tyke'y kwéry. Ndaija'éi-gwi hese, tembigwairã ovende va'ekwe gwyvýry ojereraha hagwã Egito vvy-py. Ha Nhan-dejáry omoirũ joty íxupe, ndohejái íxupe ha'e anho. ¹⁰ Ohasa asy reheve oresende sende íxupe. Ome'ẽ ave íxupe inharandurã. Upéa-gwi ohayhu íxupe mburuvixagwasu, héry va'e Faraó, Egito vvy pygwa ruvixa va'e. Ohayhu-gwi íxupe, omonhangareko uka íxupe mburuvixa. Egito vvy-py oĩ va'e-rehe gwive, hóga-py oĩ va'e-rehe gwive ave omonhangareko uka.

¹¹ —Ha upéi katu ndoikovéi hi'upy Egito vvy-py gwive. Canã vvy-py gwive ave opa hi'upy. Upéa-gwi upe pygwa kwéry oiko asy eterei hikwái. Ha nhane ramoigwasu kwéry katu ndotopavéi gwemi'urã. ¹² Ha nhane ramoigwasu ru ohendu oimeha trigo rope. Egito-py oimeha ohendu. Upéi omondo gwa'ýry kwéry tembi'u-rehe. Nhane ramoigwasu omondo. ¹³ Upe rire omondo jevy

* 7:8 Gn 11; 12; 17

tembi'u-rehe ogweru hagwã. Ogwahẽ jevy ramo upe-py tyvýry oĩ ha-py, ojekwaa uka gwyke'yry-pe: “Nde ko ore ryvy nipo ra'e” he'i gwyvýry-pe hikwái. Ha mburuvixa oikwaa-ma José ryke'y rekoha, he'ýi rekoha ave. ¹⁴ Upéi José ohenói uka ou hagwã túvy. He'ýi kwéry ohenói uka ave. He'ýi kwéry reta va'e setenta e cinco voí oĩ. ¹⁵ Ha upéi ova ou-vy Egito-py túvy gwe'ýi ndive. Upe-py omano túvy. Omano ave he'ýi kwéry, nhane ramoigwasu va'e. ¹⁶ Upe rire ogweraha jevy Siquém tetã-my hetekwe. Omoĩ hagwã yvykwa py-py ogweraha. Upéa yvykwa Abraão rembi-jogware, Emor ra'y kwéry ovende va'ekwe íxupe plata-rehe.

¹⁷ —Ha upéi katu oiko-tama voi Nhandejáry he'i va'ekwe, Abraão-pe he'i va'ekwe. Ipokatu-ta inhe'ẽ. Oiko-ta he'i va'ekwe ha ndoikói vy-teri. Upe ramo nhane ramoigwasu kwéry katu onhembohetave tave hikwái. ¹⁸ Upe rire oiko hekoviare mburuvixagwasu pyahu Egito pygwa kwéry ruvixa ramo. Ha mburuvixa pyahu katu nohenduvéi-ma nhane ramoigwasu rerakwã, José rerakwã. ¹⁹ Upéixa ramo mburuvixa ogwereco asy nhande re'ýi kwéry myamyri-pe. Ipy'a vai reheve ogwereco: “Anive erehupi oiko ramo mitã. Omano hagwã-py eheja” he'i íxupe kwéry mburuvixa omanda-vy, he'i Estêvão omombe'u-vy.*

Estêvão omombe'u myamyri Moisés rehegwa nhe'ẽ

²⁰ Upéi Estêvão omombe'u jevy judeu ruvixa kwéry-pe:

* **7:19** Gn 39-50; Êx 1.1-11

—Upe ramo, mburuvixa ogwereco asy ramo va'ekwe nhande re'ýi kwéry, oiko-ma va'ekwe Moisés Nhandejáry rembierohory voi. Iporã ete voi oiko-vy. Mbohapy jasy ombouvixa íxupe isy. Túvy róga-py ombouvixa. ²¹ Upe rire mburuvixa nhe'ẽ-py oheja rei ha'e anho omemby. Ha mburuvixa rajy katu ohupi heraha-vy ombouvixa hagwã: “Ajohu-ma xe membyrã araha-ta xe” he'i hese. Upéi ogweraha íxupe. ²² Oarandu-py ombo'e íxupe. Egito pygwa arandu-py ombo'e hereko-vy. Hi'arandu porã-ma Moisés onhe'ẽ-vy. Hemiapo porã-ma ave inharandu-gwi. ²³ Okakwaa rire, omboty rire quarenta ro'y, imandu'a gwe'ýi kwéry-rehe: “Aha-ta aipohu xe re'ýi kwéry, Israel amyri remiarirõre kwéry” he'i ojúepe Moisés.

²⁴ —Upéi oho gwe'ýi kwéry ha-py. Upe-py ohexa peteĩ gwe'ýi. Oinupã-ma íxupe Egito pygwa: “Xe re'ýi upéa onhenupã va'e” he'i Moisés ojúepe. Upéa-gwi oresende íxupe. Ha Egito pygwa oinupã va'e-pe, ojuka voi gwe'ýi repy-vy: ²⁵ “Nhandejáry nhe'ẽ-py aresende-ta íxupe” he'i ojúepe ra'e. Upéa-gwi: “Xe hepyhare, xe kwaa-ta” he'i mo'ã Moisés ójehe. Ha avave joty íxupe ndoikwaáiry. ²⁶ Ko'ẽmba ramo ojehexa uka jevy Moisés gwe'ýi kwéry-pe. Ohexa mokõi gwe'ýi onhorairõ ramo. Ndoipotái onhorairõve: “Ma'erã po pejogwereco asy, xe re'ýi?” he'i. “Peẽ ko ojoe'ýi voi” he'i. “Ma'erã po penhorairõ?” he'i mokõive va'e-pe.

²⁷ —Ha gwapixa-pe ogwereco asy va'e ombojivy Moisés-pe imondo-vy: “Kiva'e po ne moingo ore-vy ore ruvixarã” he'i. “Kiva'e po he'i nde-vy ore reko johu hagwã? ²⁸ Nde para'e xe jukase.

Upe Egito pygwa-pe erejuka hagwe-rami ave xe jukase” he’i Moisés-pe. ²⁹ Ohendu-ma ramo inhe’ê: “Xe ajapo va’ekwe oikwaa-ma ra’e” he’i ojúepe Moisés. Upéa-gwi okanhy-ma oho-vy. Tetã ambuepy oho oiko hagwã. Midiã yvy-py oiko. Upe-py mokõi-ma ta’ýry.

³⁰ —Hi’are voi oiko upe-py Moisés. Quarenta ro’y rire ojehexa uka íxupe Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa. Ojehexa uka íxupe tekваты e’ý-my oiko ramo yvyaty gwy-py héry va’e Sinai. Upe-py ohexa yvyra’i rete-rehe tata rendy. Henty pa’ũ-my ojehexa uka íxupe Nhandejáry rembigwái. ³¹ Opu’ã ramo hese tata, ndopáiry. Ohexa ramo, opondera hese Moisés. Onhemoagwĩ íxugwi ohexa porãve hagwã. Onhemoagwĩ jave ohendu-ma Nhandejáry nhe’ê: ³² “Ne ramoijusu Járy voi xe” he’i íxupe. “Xe ko Abraão Járy, Isaque Járy, Jacó Járy. Xe ijáry meme” he’i Moisés-pe Nhandejáry. Ohendu ramo inhe’ê, onhemondýi ndaipy’agwasúi oma’ê-vy.

³³ —Upéi he’i íxupe Nhandejáry: “Upe erenhembo’y ha-py imarangatu voi yvy. Upéa-gwi eipe’a katu nde py-gwi nde pyryru xe mboete-vy” he’i íxupe. ³⁴ “Xe re’ýi kwéry Egito-py oiko va’e, ohasa asy va’e. Ogwereko asy ramo ahexa voi. Ipyahẽ joa oĩ-vy ramo ahendu. Upéa-gwi agwejy-ma aju-vy aresende hagwã íxupe kwéry” he’i íxupe. “Upe ramo tereho katu” he’i. “Egito yvy-py oromondo-ta” he’i Moisés-pe Nhandejáry.

³⁵ —Upe Moisés he’ýi kwéry ombojevy va’ekwe íxupe. Ýma oho ramo gwe’ýi kwéry ha-py, ombojevy íxupe va’ekwe: “Kiva’e po ne moingo

ore-vy ore ruvixarã. Kiva'e po he'i araka'e nde-vy ore reko johu hagwã ore rembiapokwe-rehe" he'i araka'e Moisés-pe. Upe rire ae Nhandejáry omondo jevy íxupe upe he'ýi kwéry remimbojevkwé. Mburuvixarã, heresendeharã ave omondo. Hembigwái nhe'ẽ-py omondo íxupe. Upe tata rendy-rami yvyra'i rete-rehe ojehexa uka íxupe va'ekwe nhe'ẽ-py omondo-vy íxupe. Upe-ma ramo Moisés oho Egito-py. ³⁶ Upe-py hembiaapo porã hexapyrã-rupi. Upéi ogwenohẽ heraha-vy upe-gwi gwe'ýi kwéry. Ogwahẽ oje'ói-vy ygwasy-py, héry Ý pytã. Oja'o y yvytu jave tape ojekwaa hagwã. Upéi quarenta ro'y hexapyrã-rupi Moisés hembiaapo porã oiko-vy. Tekwaty e'ÿ-my hembiaapo porã porã, he'i Estêvão omombe'u-vy.

Upéi Estêvão omombe'u jevy judeu ruvixa kwéry-pe:

³⁷ —He'i va'ekwe Moisés Israel kwéry-pe: “Pene pa'ũ-gwi oipe'a va'erã Nhandejáry hi'arandu va'e. Inhe'ẽ-py omombe'u va'ety oipe'a va'erã. Xe pe'a hagwe-rami oipe'a va'erã” he'i íxupe kwéry Moisés.

³⁸ Ha upéi katu ha'e omoirũ irũ gwe'ýi kwéry-pe. Ojogweroaty ha-py, tekwaty e'ÿ-my omoirũ íxupe kwéry, nhane ramoigwasu-pe. Upéi ojeupi oho-vy yvyatyrusu ári, héry Sinai va'e ári. Onhomongeta hagwã Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa ndive oho. Ohendu hagwã inhe'ẽ ojeupi. Nhane moingove va'e nhe'ẽ ohendu Nhandejáry rembigwái-gwi ome'ẽ hagwã nhande-vy.

³⁹ —Ha nhane ramoigwasu kwéry katu nohenduséi voi Moisés nhe'ẽ. Omboyke imondo-vy. Ohose-vy ohexanga'u Egito yvy hikwái. ⁴⁰ Upéa-

rehe he'i Moisés ryke'y-pe hikwái. Héry va'e Arão: “Ejapo katu ore-vy tupã ra'anga ore renonderã oho hagwã” he'i. “Nde ryvy katu okanhy ra'e oréhegwi. Upe ore reru va'ekwe Egito yvy-gwi okanhy ra'e. Ndooroikwaavéi ki-koty po oho” he'i Moisés ryke'y Arão-pe.

⁴¹ —Upéi ojapo gwemimboete ra'anga angará hikwái. Vaka ra'y ra'anga-rami ojapo tupã ra'anga. Ojapo rire omoka'ẽ mymba ijukapy tupã ra'anga ramigwa imboete-vy. Gwembiapokwe ogwerovy'a hikwái: “Iporã poku” he'i mo'ã herovy'a-vy. ⁴² Ha upéi Nhandejáry ojere íxugwi kwéry. Oheja íxupe kwéry anho. Omondo íxupe kwéry tape porã e'ỹ-rupi omboete hagwã kwarahy-pe, jasy, jasytata-pe gwive hekovía. A-rami ohai va'ekwe Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety:

“Tekwaty e'ỹ-my ereiko ramo, xe re'ýi kwéry, nereme'ëi xe-vy mymba ijukapyre. Quarenta ro'y eremoka'ẽ ka'ẽ ereiko-vy xe mboete-vy mo'ã. ⁴³ Xe mboete e'ỹ-vy katu eremoka'ẽ. Ha tupã ambue ra'anga héry Moloque eremboete voi ereiko-vy. Hyru ao gwigwa óga erehupi meme heraha-vy. Erehupi ave jasytata ra'anga erejapo va'ekwe. Tupã ambue mboete-vy héry va'e Renfã erehupi heraha-vy jasytata ra'anga. Upéa ra'anga gwive erejapo va'ekwe imboete-vy erehupi heraha-vy. Naxe mboetevéi-ma. Upéa-gwi orogwerovata orogweraha-vy mombyry. Pende yvy-gwi orogwerovata. Tetã ambue kupe-py,

Babilônia kupe-py jevy orogwerova-ta”^{*}
 he'i va'ekwe Nhandejáry nhe'ẽ-py, he'i Estêvão
 imombe'u-vy.

⁴⁴ Upéi he'i jevy judeu ruvixa kwéry-pe:

—Ha nhane ramoigwasu kwéry katu oiko
 va'ekwe tekваты e'ỹ-my. Upe-py oiko jave oĩ
 hendive kwéry upe ao gwigwa óga. Upe óga ohexa
 ramo: “Nhandejáry kwaaha” he'i. Oikwaa-ma
 Nhandejáryha: “Nhandejáry nhane ndive oime”
 he'i ohexa ramo. Upe ao gwigwa óga Nhandejáry
 ohexa uka ranhe va'ekwe íxupe. Moisés-pe ha'anga
 rei ohexa uka. Ohexa uka rire: “Ejapo katu ha'e
 ramigwa” he'i íxupe. Upéi ojapo.^{*}

⁴⁵ —Ha upéi katu opyta are upe ao gwigwa óga.
 Hemiarirõ kwéry-pe opyta. Ha upéi ohupi jevy
 heraha-vy. Gwetârã ambue reka-vy oje'ói hikwái.
 Huvixa ndive, Josué ndive oho. Ogwahẽ ramo
 outro tetã-my, omosẽ imondo-vy upe-py oĩ va'e,
 gwetârã-my oiko va'e. Henonde-gwi Nhandejáry
 omosẽ rire, gwekwagwã-pyma ogwahẽ. Omosẽ
 va'ekwe yvy-py opyta hikwái. Upe-py opyta upe
 Nhandejáry róga ao gwigwa. Opyta oiko peve
 mburuvixa ramo héry va'e Davi, he'i Estêvão
 omombe'u-vy.^{**}

*“Nhandejáry teko rei rembiapokwe-py ndoikói”
 he'i Estêvão imombe'u-vy*

⁴⁶ Upéi omombe'u jevy judeu ruvixa kwéry-pe:

^{*} **7:43** Am 5.25-27 ^{*} **7:44** Êx 25.9-40 ^{*} **7:45** Êx 2.2-32.6; Nm
 14.33; Dt 18.15-18; 5.1-33; Js 3.14-17 ^{*} **7:45** Js 3.14-17

—Ha Nhandejáry ogwerovy'a va'ekwe myamyri Davi-pe. Upéixa ramo Davi ojerure Nhandejáry-pe: “Íporã tipó ajapo nde-vy nde rogarã” he'i Nhandejáry Jacó Járy-pe.* ⁴⁷ Ha nome'êi ojapo hagwã. Ha ta'yry katu ojapo, héry Salomão. Nhandejáry rogarã ojapo.* ⁴⁸ Ha Nhandejáry katu, Tupãgwasu va'e, teko rei rembiapokwe-py ndoikói. A-rami ohai va'ekwe Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety:

⁴⁹ “He'i Nhandejáry: Yváy-py xe gwapy haty oĩ. Yvy xe pyrũ haty, he'i. Mba'eixagwa óga erejapo-ta xe-vy? Kipy eremoĩ-ta xe pytu'u haty? Xe-vy gwarã ndikatúi erejapo.

⁵⁰ Entero mba'e ae xe rembiapokwe. Áry yvy ave xe ajapo voi va'ekwe, he'i Nhandejáry.”*

Upéixa ohai va'ekwe Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety, he'i Estêvão imombe'u-vy.

⁵¹ Upe rire he'i jevy mburuvixa kwéry-pe:

—Pene akã hatã voi peiko-vy peẽ, he'i. — Pehendusere'y va'e Nhandejáry nhe'ê. Napene akã porã voi. Pembojevy meme peiko-vy Nhe'ê Marangatu tee va'e. Myamyri pene ramoigwasu kwéry rembiapokwe-rami pene rembiapo ave.*

⁵² Hembiaipo vai va'ekwe pene ramoigwasu kwéry. Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety peteĩ teĩ va'e-pe omoingo asypa va'ekwe hikwái. Ndaipóri ojerereko asy e'y va'ekwe. Gwĩ, “Outa Nhandejáry rembigwái imarangatu va'e” he'i va'ekwe-pe ojuka ave hikwái. Nhandejáry

* **7:46** 2 Sm 7.1-16; 1 Cr 17.1-14 * **7:47** 1 Rs 6.1-38; 2 Cr 3.1-17

* **7:50** Is 66.1-2 * **7:51** Is 63.10

nhe'ẽ-py omombe'u va'ekwe-pe ojuka va'ekwe. Ha ko'anga katu upe yma gware remimombe'u Nhandejáry rembigwái Hesu ou ramo jepe, pemombe'u nhemi joty kuri hese ija'eỹha-pe. Pemombe'u rire, pejuka uka íxupe. ⁵³ Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa ome'ẽ va'ekwe peẽ-my pende rekorã. Ha ndapejapói voíte inhe'ẽ, he'i judeu ruvixa kwéry-pe Estêvão.

⁵⁴ Upéa nhe'ẽ ohendu rire gwĩ mburuvixa kwéry ipoxy hikwái. Onhemohãimbiri jagwa-rami opoxy-vy Estêvão-rehe.

⁵⁵ Ha'e-ma ngatu Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ipy'a omohynyhẽ-gwi íxupe, oma'ẽ áry-rehe. Ohexa hendy ete va'e Nhandejáry oĩ ha-py. Hesu-pe ohexa yváy-py. Nhandejáry yke-rehe onhembo'y ramo oĩ-vy ohexa. Hendy reheve onhemomba'egwasu ramo ohexa íxupe:

⁵⁶ —Pema'ẽ katu, he'i. —Ojepe'a ramo áry ahexa voíte. Ahexa Nhande Ryke'y tee va'e-pe. Nhandejáry yke-rehe onhembo'y oĩ-vy ramo ahexa íxupe, he'i mburuvixa kwéry-pe.

⁵⁷ Ha ha'e kwéry katu osapukái hatã opoxy-vy. Omboty oapysa ohendusere'y-gwi. Onhemoĩ hagwã hese oriparapa ogwa'ẽ ou-vy hikwái. ⁵⁸ Upe rire ogwenohẽ imondo-vy tetã-gwi. Itapy ojapi japi hagwã íxupe ojuka hagwã ogwenohẽ hikwái. Ha ijukaharã oao jo'a omboi. Omboi rire oheja karia'y-pe onhangareko hagwã hese. Upéa karia'y héry va'e Saulo. Ha upéi katu ojapi japi ita-py omano peve. ⁵⁹ Ha ojapi jave íxupe hikwái, ha'e omondo onhe'ẽ Nhandejáry-pe:

—Togwahẽ katu nde ha-py, xe Jary Hesu, xe nhe'ẽgwe, he'i.

⁶⁰ Upe rire onhesũ gwetypy'ã-rehe oĩ-vy hatã onhe'ẽ:

—A-rami xe-rehe hembiaapo vai rire, ani erem-bohasa asy uka teĩ hembiaapo vaikwe-rehe, ore Jary. Eiporiahuvereko katu ıxupe kwéry, he'i. Upe va'e he'ıpa-vy, omano-ma.

8

¹ Ojuka ramo ıxupe hikwai, ojohu por Saulo onhembysaraiha: “ıpor voi pejuka ıxupe” he'i.

Ohasa asy voi Hesu reroviaha va'e gwive

Upe ary-py mburuvixa kwéry ombohasa asyse voi hereko-vy Hesu reroviaha va'e-pe gwive. Jerusalem-my oĩ va'e-pe gwive ogwereco asy eterei. Upea-gwi osarambipa oje'oi-vy Judeia yvy-rupi. Samaria yvy-rupi ave osarambipa oje'oi-vy. Ndohopa etairy. Opyta joty Jerusalem-my Hesu remimondo. Oje'oi e'ỹ va'e doze joty oĩ. ² Ha gwı Nhandejary-pe omboete oiko-vy va'e ogweraha ijaty-vy Estevao retekwe. Hetekwe ogweraha. Omboasy eterei ıxupe. Ojahe'o hatã ohapir pir-vy ıxupe. ³ Ha Saulo katu ogwereco asy asy Hesu reroviaha gwive. Onhembosari hese kwéry. Oike ike koty akeno-rupi. Ogwenohẽ vai kwimba'e-pe, kunha-pe ave oapresa uka hagwa. Omoat heraha-vy omoı uka hagwa preso. ⁴ Upea-gwi oje'oipa osarambi-vy. Nhandejary nhe'ẽ omombe'u joty oje'oi-vy hikwai.

Filipe oho omombe'u-vy Cristo rehegwa nhe'ẽ

⁵ Ha Filipe katu oho tetã ambue-py héry va'e Samaria-py. Cristo rehegwa nhe'ẽ oho omombe'u hagwã: “Hesu ko Cristo, Nhandejáry remimbou voi” he'i omombe'u-vy. ⁶ Ha upe pygwa ojogweroatypa hendu-vy hikwái. Ijoja hendu-vy. Filipe rembiapo porã hexapyrã-rupi heroviapyrã-rupi ave ohexa ramo hikwái, ohendu ramo inhe'ẽ porã, ojeapysaka porã porã joa inhe'ẽ-rehe hikwái. ⁷ Heta oĩ upe-py anháy rerekoha. Anháy rerekohagwi omosẽ mosẽ imondo-vy. Osẽ jave hatã osapukái. Heta oĩ hajy jeapa va'e, heta oĩ ogwata e'ỹ va'e. Okwerapa-ma ogwata porã-ma. ⁸ Upéixa ramo gwĩ tetã mygwa ovy'a joa-ma voi hikwái.

⁹ Ha upe-py oĩ kwimba'e héry va'e Simão, anháy arandu-rupi hi'arandu va'e. Pedro-rami teĩ héry va'e. Hexapyrã-rupi mo'ã hembiapo oiko-vy ramo, omopondera uka ójehe entéro Samaria pygwa kwéry-pe gwive. “Opamba'e-rehe xe pu'akave xe” he'i mo'ã ójehe. ¹⁰ Upéa-gwi ohendupa inhe'ẽ hikwái. Mburuvixa kwéry ohendupa íxupe. Heko'ive va'e kwéry ohendu ave íxupe. Upe-py oĩ va'e gwive ohendupa íxupe:

—Nhandejáry ko omombaraeteve ra'e íxupe, he'i joa mo'ã hese.

¹¹ Are-ma hembiapo mo'ã oiko-vy ramo hexapyrã-rupi, omopondera ukapa ójehe. Upéa-rehe ojeapysaka porã joa hese.

¹² Ha upéi katu Filipe ou omombe'u. Nhandejáry rehegwa nhe'ẽ porã ou omombe'u-vy: “Nhandejáry nhande ruvixarã voi. Pemoirũ katu íxupe” he'i omombe'u-vy. Hesu Cristo réry rehegwa

nhe'ẽ omombe'u ave. Ohendu ramo ogwerovia-ma hemimombe'u hikwái onhemongarai uka ave. Kwimba'e kwéry kunhagwe ave onhemongarai uka.

¹³ Ha Simão katu ogwerovia ave hemimombe'u. Onhemongarai uka ave. Onhemongarai uka rire, omoirũ-ma Filipe-pe. Ohexa heta hembiaipo porã ramo hexapyrã-rupi. Tuvixa mba'egwasu ohexa. Ohexa ramo, opondera hembiaipo-rehe.

Pedro João ave ogwahẽ ou-vy Samaria tetã-my

¹⁴ Oho omombe'u: “Samaria pygwa gwive ohendupa Nhandejáry dhe'ẽ” he'i imombe'uháry oho-vy Jerusalém tetã-my. Ha Hesu remimondo upe-py oĩ va'e ohendu ramo, ombou mokõi imborepara-vy. Pedro João ave ombou. ¹⁵ Mokõive ogwahẽ ou-vy Samaria tetã-my. Ogwahẽ rire omondo dhe'ẽ Nhandejáry-pe ombogwey hagwã Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ipy'apy-py kwéry. ¹⁶ Ne'írã ogwey ou-vy Nhe'ẽ Marangatu tee va'e Samaria pygwa-pe. Hesu Cristo réry-py ae onhemongarai uka hikwái. ¹⁷ Ha upéi katu upe mokõi hemimondo omoĩ opo inhakã akã ári ogwey-ma hagwã Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Ogwey-ma ou-vy opyta hagwã Samaria pygwa py'apy-py.

¹⁸ Ha Simão katu ohexa Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ogwey ou-vy ramo, omoĩ ramo mokõi hemimondo opo inhakã akã ári. Ohexa ramo, ome'ẽse pirapire íxupe mokõive va'e-pe:

¹⁹ —Xe mbopu'aka katu xe-vy ave ambogwey hagwã Nhe'ẽ Marangatu tee va'e, amoĩ ramo xe po xe rapixa akã akã ári, he'i mokõive va'e-pe.

20 Ha Pedro katu he'i:

—Ndaipotái nde pirapire, he'i. —“Nhandejáry xe mbopu'aka-ta ame'ẽ ramo pirapire” ere mo'ã kuri, he'i íxupe. —Eheja. Tove terenhehundi. Tonhehundi nde pirapire ave. 21 Nde ko nane akã porãiry. Nane akã porãi-gwi, ndikatúi erejapo Nhandejáry rembiapo. Nhandejáry rembiapo e'ỹ-rami ae nde ne rembiapo va'e, he'i íxupe. 22 —Erova katu nde py'a vaiha. Emondo ne nhe'ẽ Nhandejáry-pe ikatu hagwãixa omboyke ndéhegwi nde py'a vaiha, he'i íxupe. 23 —Ahexa voi nde py'a vaiha. Háí vai va'e-rami nde py'a vaiha. Ndikatúi erejere tape vai-gwi, he'i íxupe Pedro.

24 —Emondo katu Nhandejáry-pe ne nhe'ẽ pono ojehu xe-vy upe ere va'ekwe, he'i íxupe Simão ikyhyje-gwi.

25 Upéixa ramo, Pedro João ndive omombe'u Nhandejáry nhe'ẽ. Hesu rembiapokwe ohexa va'ekwe omombe'u ave. Upe rire ojevy oho-vy Jerusalém tetã-my. Samaria pygwa-pe tetã mirĩ mirĩ rupigwa-pe omombe'u. Hesu rehegwa nhe'ẽ porã omombe'u oho-vy.

Filipe omongarai mburuvixa-pe

26 Ha Filipe katu oime oiko-vy Samaria tetã-my. Ha upéi katu ojekwaa ou-vy Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa:

—Ekwa tereho, peteĩ arapopy-koty jevy ekwa, he'i. —Tereho katu eregwahẽ hagwã tapegwasupy, Jerusalém-gwi Gaza-py oho va'e-py, he'i Filipe-pe. Nhu-rupi oho va'e upe va'e tape.

27 Ohendu ramo inhe'ẽ, opu'ã ogwata oho-vy. Ogwata jave: “Mburuvixa nipo ra'e kúi ou-ma

ra'e tapegwasu-rupi" he'i ojúpe. Upéa mburuvixa Etiópia pygwa, eunuco va'e omenda e'ỹ va'e. Ha'e Candace rembigwái. Ha Candace katu mburuvixagwasu kunha va'e. Etiópia pygwarehe gwive omenda oiko-vy. Heta mba'e ogwerekó va'e. Ha upéa hembigwái onhangareko va'e imba'e reta-rehe. Ha'e ou va'ekwe Jerusalém tetã-my Nhandejáry-pe imboete-vy. ãy katu oho jevy-ma. ²⁸ Omba'e ndururu-py oho jevy. Kavaju ogweroripara heraha-vy íxupe. Ohokwe-vy ogwapy ha-py omonhe'ẽ oho-vy kwatia nhe'ẽ marangatu va'e. Isaías remimoĩgwe kwatia-rehe, Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ekwe omonhe'ẽ.

²⁹ Ha upéi katu he'i Filipe-pe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e:

—Ekwa katu imba'e ndururu-py eremoirũ hagwã ereho-vy, he'i íxupe.

³⁰ Ha upéi onha oho-vy ogwahẽ hagwã ha'e-py. Ogwahẽ ramo, ohendu-ma omonhe'ẽ ramo kwatia nhe'ẽ, Isaías omoĩ va'ekwe kwatia-rehe:

—Ereikwaa tipo mbava'e-pe po he'i ko va'e nhe'ẽ kwatia-rehe oĩ va'e, he'i oporandu-vy mburuvixape. ³¹ Ha mburuvixa katu he'i íxupe:

—Mbava'e-pe po he'i ko va'e nhe'ẽ, he'i. —Xe-vy omombe'u e'ỹ reheve xe ndaikwaái, he'i.

Upe-ma ramo:

—Ejeupi egwapy katu xe yke-rehe, he'i Filipe-pe.

³² A-rami joty omonhe'ẽ heraha-vy upéa mburuvixa:

“Ijuka hagwã-my heraha-vy nonhe'ẽi joty ovexa. Onhapĩ-tama ramo ovexa ra'y ragwe nonhe'ẽi joty ave. Upéixa voi ogwerekó asy ramo Nhandejáry rembigwái-pe, nonhe'ẽi

ete voi. Okirirĩ ete voi oiko-vy. Ovexa hasẽ e'ỹ va'e-rami ave Nhandejáry rembigwái nahasẽiry voi. ³³ Ogwereko asy ramo íxupe, onhembysarái ramo hese, ndaipóri hepyha. Ojapose va'e mante ojapo hese hikwái. Ko yvy-gwi omokanhngatu íxupe. Ndaipóri omombe'u va'erã he'ýi kwéry rehegwa.”*

Upéixa voi Isaías remimoĩgwe kwatia-rehe Hesu rehegwa nhe'ẽ.

³⁴ Ha upéi katu he'i íxupe upe mburuvixa:

—Kiva'e-rehe po omombe'u araka'e Isaías? he'i.
—Ojehegwa para'e omombe'u, hapixa rehegwa para'e omombe'u, he'i. —Emombe'u katu xe-vy, he'i Filipe-pe.

³⁵ Upe-ma ramo omombe'u mburuvixa-pe. Oikwaa uka ranhe íxupe ovexa rehegwa nhe'ẽ ramigwa. Hesu rehegwa nhe'ẽ porã omombe'u ave. ³⁶ Upéi mokõive oje'ói-ma tape-rupi hikwái. Ogwahẽ-ma y-py ramo:

—Y ko ra'e, he'i íxupe mburuvixa, —Iporã tipoxe mongarai ko'ã, he'i íxupe mburuvixa.

³⁷ —Nde ko erejerovia tee-ma ramo ae Hesu-rehe, iporã-ma va'erã erenhemongarai uka, he'i mburuvixa-pe.

—Ajerovia tee-ma voi ko xe, he'i joty. —Hesu Cristo katu Nhandejáry ra'y tee va'e voi. Upéa arovia voi, he'i íxupe.

³⁸ Upéi mburuvixa he'i omomyta haggwã omba'e ndururu. Ogwejy mokõive imba'e ndururu-gwi. Ogwejy oĩ-vy y-py. Omongarai íxupe

* **8:33** Is 53.7-8

mburuvixa-pe. ³⁹ Upe-ma ramo ogwerokanhy-ma heraha-vy Filipe-pe Nhe'ě Marangatu tee va'e. Ha mburuvixa katu oma'ě jevy mo'ã hese, ha ndohexavéiry-ma. Oho-ma ra'e. Upe-ma ramo oho jevy-ma mburuvixa tape-rupi. Ovy'a eterei oho-vy. ⁴⁰ Ha Filipe ojererokanhy rire ojehexa uka jevy outro tetã-my héry va'e Azoto-py. Ohasa hasa ohokwe-vyte omombe'u mbe'u Hesu rehegwa oho-vy. Tetã ambue mbue-py omombe'u mbe'u oho-vy. Cesaréia tetã-my ogwahẽ-ma ramo, opyta upe-pý.

9

Saulo ogwerova gwekoha

(At 22.3,6-16; 26.9,12-18)

¹ Ha Saulo katu ipy'agwasu voi joty. Ipoxy eterei joty Hesu nhe'ě renduha kwéry-rehe: “Ajuka-ta íxupe kwéry” he'iri iri opy'a-py. Upéa-gwi oho pa'i ruvixagwasu renda-py ojerure hagwã kwatia nhe'ě-rehe:

² —Emoĩ katu ne nhe'ě kwatia-rehe xe araha hagwã Damasco tetã-my. Judeu kwéry oporahéi haty haty-rupi arahase, he'i. —Upe-py atopa ramo Hesu rape pyhyha, ajohu va'e gwive kwimba'e kunha va'e gwive aru-ta ko'a-py. Ne nhe'ě-rupi aru-ta. Nde kwatia nhe'ě-rupi aru-ta ijokwaha reheve, he'i pa'i ruvixagwasu-pe.

³ Upéi ogwata oho-vy. Ogwata ramo hi'agwĩ opyta íxugwi Damasco tetã. Ogwahẽ pota-ma jave, upe-ma ramo sapy'a hendy mbaraete eterei íxupe. Áry-gwi omohendy ijerekwe-rehe. ⁴ Omondýi-gwi ho'a-ma oho-vy yvy-py. Ohendu onhe'ě va'e íxupe. Héry ohenói ramo:

—Saulo, Saulo, he'i henói-vy. —Ma'erã po xe rereko asy? he'i íxupe oporandu-vy.

⁵ —Kiva'e tipo nde erenhe'ẽ va'e xe-vy, xe Járy, he'i íxupe Saulo.

—Xe voi Hesu ne rembiereko asy voi xe, he'i íxupe. ⁶ —Ha epu'ã katu upe tetã-my tereho. Upe-py omombe'u-ta nde-vy ne rembiaporã, he'i íxupe Hesu.

⁷ Ha hendivegwa opyta okirirĩmba ete ikyhyjegi. Inhe'ẽ rei ohendu ha avave-pe ndohexáiry. Upéa-gwi opyta okirirĩmba ete hikwái. ⁸ Upéi ha'e onhembo'y jevy-ma oipe'a gwesa osareko jevy-ma ha mba'eve ndohexáiry. Upéa-gwi ojepopyhy uka ojereraha uka-vy Damasco-py. ⁹ Mbohapy áry mba'eve ndohexáiry. Mbohapy áry ndokarúi ave oiko-vy. Mbohapy áry ndoy'úi ave oiko-vy.

¹⁰ Upe-py oĩ Hesu nhe'ẽ renduha héry va'e Ananias. Ikepe'ỹ ojehexa uka ixupéte Nhandejáry Hesu:

—Ananias, he'i Hesu ohenói-vy íxupe.

—Mbava'e tipo ere-ta xe-vy? he'i Ananias Nhandejáry Hesu-pe. ¹¹ He'i íxupe Hesu:

—Ekwa tereho ko tetã mbyte-rupi oho va'e tape-rupi, tape karẽ e'ỹ héry va'e-rupi. Eheka katu Tarso pygwa héry va'e Saulo. Judas róga-py ehaka íxupe. Upe-py oiko va'e. ãy voi ko ombojeupi xe-vy onhe'ẽ oiko-vy. ¹² Ikéry pygwa vérami nde rexa kuri. He'i nde-rehe: “Ahexa-ma kwimba'e héry va'e Ananias. Oike ramo xe koty-py, omoĩ ramo opo xe-rehe xe resapyso jevy hagwã ahexa” he'i kuri nde-rehe Saulo ikéra-py, he'i Ananias-pe Nhandejáry Hesu imombe'u-vy.

¹³ Ha upéi katu he'i Ananias Nhandejáry Hesu-pe:

—Ha ore rereko asy va'ety niko upéa, xe Járy, he'i íxupe. —Ahendu hendu herakwã aiko-vy. Heta-ma ogwereco asy nde re'ýi kwéry-pe, Jerusalém-my oiko va'e-pe. ¹⁴ ãy ogwahẽ Saulo ou-vy ko'a-py. Pa'i ruvixa kwéry nhe'ẽ-rupi ou. Nde réry renoiha gwive onhapytĩ hagwã ou, he'i Hesu-pe.

¹⁵ Ha Hesu katu he'i íxupe:

—Ekwa katu tereho joty henda-py, he'i. —Saulo ko xe rembiporavo xe mombe'u mbe'u hagwã judeu e'ỹ va'e kwéry-pe, huvixagwasu-pe ave. Israel remiarirõre judeu kwéry-pe ave xe mombe'u hagwã aiporavo-ma íxupe. ¹⁶ Tereho ere íxupe “Heta erehasa asy-ta xéhegwi. Nde ko xe mombe'u-tagwi nde rereko asy-ta” ere íxupe, he'i Ananias-pe Nhandejáry Hesu.

¹⁷ Upe ramo oho oike Judas róga gwy-py Saulo oĩ ha-py. Opo omoĩ hese:

—Aju-ma ngatu ãy, xe ryvy, Saulo, he'i íxupe. —ãy katu xe mbou Nhandejáry Hesu, upe ojehexa uka va'ekwe kuri nde-vy ereju jave tape-rupi. Orom-bohesapyso jevy hagwã xe mbou kuri ãy, he'i. —Nde py'a omohynyhẽ hagwã Nhe'ẽ Marangatu tee va'e xe mbou ave, he'i íxupe Ananias.

¹⁸ Upe-ma ramo ho'a hesa-gwi pira pekwe ramigwa. Hesapyso jevy-ma Saulo. Upe rire onhembo'y onhemongarai uka hagwã. ¹⁹ Okaru-ma. Okaru ramo, omombaraete jevy-ma íxupe tembi'u.

Ha Saulo katu ndahi'aréiry oiko Hesu nhe'ẽ renduha upe tetã-my oiko va'e ndive.

Saulo omombe'u Hesu rehegwa

²⁰ Upe-ma ramo omombe'u judeu oporahéi haty haty-rupi. Hesu rehegwa omombe'u:

—Hesu ko Nhandejáry ra'y tee voi, he'i omombe'u-vy.

²¹ Henduha gwive opondera hese. Mbava'e po ojehu íxupe ha'e kwéry ndoikwaáiry:

—Upe va'e voi ogwereco asy va'ekwe Hesu réry renoiha-pe gwive. Jerusalém-my oiko va'e ogwereco asy va'ekwe, he'i ojóupe. —Áy kuri upe va'e ou a-py. Gwĩ Hesu réry renoiha-pe oipyhy hagwã mo'ã heraha-vy ou. Ou kuri onhapytĩ reheve ogweraha hagwã pa'i ruvixa kwéry renda-py. Ma'erã po ndogwerahái íxupe kwéry, he'i ojóupe.

²² Upéa-gwi opondera hese hikwái. Ha ha'e katu ipy'agwasuve suve oho-vy. Omongirirĩmba judeu kwéry upe pygwa-pe: “Hesu ko Cristo, Nhandejáry remimbou tee voi” he'i oikwaa uka-vy íxupe kwéry.

²³ Are-ma omombe'u oiko-vy. Upe rire judeu kwéry onhombo'e mbo'e hese ijuka hagwã.

—Jajuka katu Saulo-pe, he'i ojóupe. ²⁴ Áry ramo oha'arõ oĩ-vy. Pyhare ave oha'arõ oĩ-vy upe tetã rokẽ. Osẽ jave ojuka hagwã mo'ã íxupe oha'arõ arõ voi oĩ-vy. Onhombo'e mbo'e ramo hese hikwái oĩ omomrandu va'e Saulo-pe. ²⁵ Upe ramo peteĩ pyhare oresende íxupe inhe'ẽ renduha. Koty-gwi ohupi ombogwejy hagwã okupe-koty. Hi'ári-gwi ombogwejy íxupe. Yvate-gwi ombogwejy yvy-py. Ajakagwasu-py ombogwejy íxupe.*

Saulo ogwahẽ oho-vy Jerusalém tetã-my

* 9:25 At 11.32-33

²⁶ Ha upéi katu Saulo oho jevy Jerusalém tetã-my. Ogwahẽ rire omoirũse mo'ã Hesu nhe'ẽ renduha-pe gwive. Ha ikyhyje joa íxugwi hikwái: “Saulo ko ndaha'úi Hesu nhe'ẽ renduha va'e” he'i mo'ã hese herovia e'ỹha.

²⁷ Upe ramo Hesu nhe'ẽ renduha va'e héry va'e Barnabé oho ogweru oheja oike Hesu remimondo renda-py. Ogwerovia uka íxupe kwéry Saulo re-hegwa nhe'ẽ. He'i Barnabé:

—Saulo ko ohexa ra'e Nhandejáry Hesu-pe tape-rupi, he'i omombe'u-vy. —Onhe'ẽ ra'e íxupe Nhandejáry Hesu. Upe rire Saulo ogwahẽ Damasco tetã-my. Upe-py ipy'agwasu omombe'u-vy Hesu réry-py, he'i hese omombe'u-vy.

²⁸ Upéixa ramo Saulo omoirũ-ma Hesu nhe'ẽ renduha-pe. Hendive ogwata oiko-vy Jerusalém tetã-rupi. Ipy'agwasu omombe'u-vy Nhandejáry Hesu réry-py. ²⁹ Omombe'u ramo gwĩ judeu kwéry-pe, grego-py onhe'ẽ va'e-pe, onhe'ẽ mbojevy jevy oiko-vy inhe'ẽ. Ojukase mo'ã íxupe oiko-vy. ³⁰ Upéa ohendu ramo, iresende-vy ogwerova íxupe he'úi kwéry. Cesaréia tetã-my ogwerova íxupe:

—Iporãve ereho Tarso tetã-my nde re'úi renda-py, he'i íxupe hikwái.

³¹ Ha Hesu reroviaha gwive ipy'agwapy oiko-vy. Judéia yvy rupigwa gwive, Galiléia yvy rupigwa gwive, Samaria yvy rupigwa gwive ave oiko porã meme-ma, ndoiko asyvéi-ma. Hi'aranduve nduve oiko-vy herovia-vy. Omboete meme oiko-vy Nhandejáry Hesu-pe. Ha Nhe'ẽ Marangatu tee va'e oipytygwõ mbaraete íxupe kwéry. Upéa-gwi onhembohetave tave oho-vy hikwái.

Pedro ogwahẽ oho-vy Lida tetã-my

³² Ha Pedro katu ogwata oho-vy. Opa-rupi oho. Tetã tetã-rupi Hesu reroviaha gwive pohu-vy oho. Lida tetã mygwa-pe ave oho oipohu-vy. ³³ Upe-py oho otopa hasy va'e héry va'e Enéias. Ha Enéias onhenno mante oiko-vy va'e. Hajy jeapa va'e voi. Hajy jeapa-gwi oito ro'y-ma onhenno oĩ-vy gwupa-py. ³⁴ Ha upéi katu he'i hasy va'e-pe:

—Ãy voi katu Hesu Cristo ne mbogwera-tama, Enéias. Epu'ã katu, he'i íxupe. —Emboapu'a nde rupa ereraha hagwã, he'i hasy va'ekwe-pe. Upe-ma ramo pya'e opu'ã okwera-ma.

³⁵ Ha Lida pygwa gwive, Saroná pygwa gwive ave ojeroviapa-ma Nhandejáry Hesu-rehe. Ohexa-ma nga'u íxupe ogwata ramo. Upéa-gwi ogwerovapa gwekoha Hesu-rehe. Ha naimombyryí oĩ ojóhugwi outro tetã héry va'e Jope.

³⁶ Upe-py oiko ave Hesu nhe'ẽ renduha kunha va'e héry va'e Tabita. Ha grego nhe'ẽ-py héry va'e Dorcas. Upéa hembiaipo porã porã meme-ma voi oiko-vy. Iporiahu va'e-pe ome'ẽ va'erã ojapo oiko-vy. ³⁷ Upe ramo hasy omano reheve-ma. Ombojahu hetekwe omoĩ koty yvate-py. ³⁸ Upéi onhemombe'u Pedro oimeha:

—Pedro ko oime Lida-py, he'i hese.

Ha Lida hi'agwĩ oĩ Jope-gwi. Upéa-gwi Pedro piári omondo mokõi kente. Oho omombe'u íxupe omano va'ekwe. Ojapura pura íxupe ou pya'e hagwã:

—Ejapura pura katu eju-vy, he'i íxupe.

³⁹ Upéa-gwi opu'ã ou-vy hendive. Ogwahẽ rire ou-vy, ogwerojeupi heraha-vy íxupe koty yvate-py. Upe-py tembirekokwe gwive onhembo'y Dorcas retekwe yke-rehe ohapirõ-vy. Ohexa uka Pedro-pe hembiapokwe, oiko joty ramogware onhondive. Hembiapokwe kamisa ao ro'y pygwa ave ohexa uka íxupe.

⁴⁰ Ha Pedro katu omosẽmba imondo-vy íxupe kwéry. Ha upéi ha'e gwetypy'ã-rehe onhesũ omondo onhe'ẽ Nhandejáry-pe. Upe rire ojerova oma'ẽ hetekwe-rehe:

—Epu'ã katu, Tabita, he'i.

Omanoha-gwi upe kunha oipe'a gwesa ohexa íxupe. Ohexa ramo ovy-ma oĩ-vy.

⁴¹ Upéi oipopyhy imopu'ã-vy kunha-pe. Upe rire ohenói omoingepa jevy hagwã koty-py gwĩ Hesu reroviaha. Tembirekokwe omoingepa jevy ave. Oike jevy rire ohexa uka íxupe kwéry oikove jevyha:

—Nugwĩ oikove jevy-ma, he'i.

⁴² Ha Jope pygwa gwive ohendu herakwã. Heta-ma ojerovia Nhandejáry Hesu-rehe. ⁴³ Ha Pedro opyta upe-py. Simão róga-py opyta. Upe Simão vakapi-gwĩ ojapo opaixagwa. Ha Pedro katu are opyta hendive oiko-vy hõga-py.

10

Pedro omombe'u judeu e'ỹ kwéry-pe Hesu re-hegwa nhe'ẽ

(At 11.5-17)

¹ Oĩ va'ekwe Cesaréia tetã-my capitão héry va'e Cornélio judeu e'ỹ va'e. Cem soldado ruvixa va'e. Gwĩ va'e soldado kwéry Itália yvy pygwa. ² Upe

va'e capitão Nhandejáry remimbota ojapose pose va'e voi. Nhandejáry-pe omboete va'e hóga pygwa ndive omboete. He'yí e'y remikotevẽ ome'ẽ me'ẽ va'e. Omondo mondo va'e Nhandejáry-pe onhe'ẽ. ³ Ha upéi katu peteĩ áry ka'arugwasu-ma ramo, íxupe mante ojehexa uka jahexa e'y va'e. Ojehexa uka íxupe Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa va'e. Oike ramo ou-vy koty-py ohexa:

—Cornélio, he'i íxupe.

⁴ Onhemondýi voi. Upéa-gwi ohexa katu katu íxupe:

—Ma'erã po ereju a-py, xe Járy? he'i oporandu-vy Nhandejáry rembigwái-pe.

Upéi he'i íxupe Nhandejáry rembigwái:

—Nhandejáry ko imandu'a porã va'e nde-rehe. Ne nhe'ẽ eremondo-gwi íxupe, nane ma'e rakate'yí-gwi ave imandu'a porã nde-rehe, he'i íxupe. —Nde johu porã Nhandejáry. ⁵ ãy katu emondo ne rembigwái Simão piári. Pedro-py ohenói va'e ave. Emondo Jope tetã-my. ⁶ Upe-py oiko Simão héry va'e ndive. Upe Simão vakapirehe omba'apo. Simão róga oĩ ygwasu rembe-rehe, he'i íxupe Nhandejáry rembigwái.

⁷ Upe rire ojeupi jevy oho-vy yvate-koty Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa. Upe ramo upe capitão heta hembigwái va'e, mokõi va'e-pe ohenói ou hagwã. Peteĩ soldado Nhandejáry-pe omboete va'e ohenói ave. ⁸ Upéi omombe'upa ete mbohapygwa-pe gwembiexagwe. Upe rire mbohapyvé va'e-pe omondo Jope tetã-my. Pedro piári omondo. Upéi ogwata oho-vy. ⁹ Iko'ẽ-my

omoagwĩ-ma Jope ojeupe oho-vy ha ne'írã ogwahẽ oho-vy upe-py.

Upe-ma ramo ogwahẽ e'ỹ jave, áry pyte-rupi, ojeupi-ma yvate Pedro. Hóga apotaha apes'yi va'e ári ojeupi oĩ-vy onhomongeta hagwã Nhandejáry ndive. ¹⁰ Ivare'a okaruse-ma. Gwemi'urã ra'arõ-vy íxupe mante ojehexa uka jahexa e'ỹ va'e. ¹¹ Ohexa ojekwaa pya'e yváy-gwi. Ohexa ogwejy tupa arigwa ramigwa. Tuvixa va'e voi. Irundy joapy joja reheve oipyhy joja imbogwejy-vy. Yvate-gwi yvy-py ombogwejy. ¹² Hye py-py oĩ opaixagwa mymba gwive, opaixagwa mbói gwive ave, gwye-rehe osyryry va'e gwive, opaixagwa gwyrá gwive ave. ¹³ Upe-ma ramo ohendu íxupe onhe'ẽ va'e:

—Epu'ã katu, Pedro. Ejuka ere'u va'erã, he'i íxupe.

¹⁴ —Ndajuka mo'ãiry, xe Járy, he'i. —Nda'u mo'ãiry. Áy peve ne'írã vyteri ha'u so'o vai. Hi'upy e'ỹ nda'úi vyteri voi yma gware nhe'ẽgwe-rupi aikogwi, he'i Nhandejáry-pe. ¹⁵ Upe rire ohendu jevy íxupe onhe'ẽ va'e:

—Nhandejáry he'i-ma ramo, “Iporã ja'u”, “Hi'upy e'ỹ” ani ere teĩ, he'i íxupe.

¹⁶ Mbohapy vése ohexa hemimbogwejy. Mbohapy vése ohendu íxupe onhe'ẽ va'e. Upe rire ogwerojeupi jevy áry-rehe heraha-vy.

¹⁷ Ha Pedro omondo oiko-vy gwesa gwembiexagwe-rehe. “Ma'erã po ahexa ra'e upéa” he'i ojeupe. Upe ramo capitão remimbou ko ogwahẽ-ma ou-vy.

—Kipy tipo oime Simão róga? aje'i-ma oporandu ra'e.

¹⁸ ãy onhembo'y oĩ-vy okẽ rovái. Oporandu hese:

—Oiko tipo a-py upe Simão héry va'e Pedro? he'i onhe'ẽ hatã-vy.

¹⁹ Ha Pedro omondo joty oiko-vy gwesa gwembiexagwe-rehe. Upe ramo ogwahẽ-ma ou-vy capitão remimbou. Ogwahẽ-ma ramo, he'i íxupe Pedro-pe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e:

—Mbohapyve ko'ãy ogwahẽ-ma ou-vy nde reka-vy. ²⁰ Ekwa katu egwejy, he'i íxupe. —Ani ne ate'ỹ teĩ, he'i íxupe. —Tereho katu hendive. Gwĩ mbohapy ou va'e xe remimbou voi, he'i íxupe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e.

²¹ Upéi ogwejy ou-vy:

—Xe ko ne rembieka, he'i. —Mbava'e-rehe tipo ereju ra'e? he'i mbohapyve ou va'e-pe.

²² —Ore ko capitão Cornélio remimbou, he'i íxupe. —Ha'e heko porã ete va'e. Nhandejáry-pe omboete oiko-vy va'e. Judeu kwéry gwive imandu'a porã hese. Kwehe he'i íxupe nde-rehe Nhandejáry rembigwái imarangatu va'e yváy gwigwa: “Ere kuri Pedro-pe tou nde róga-py erehendu hagwã hemimombe'urã” he'i Nhandejáry rembigwái, he'i íxupe omombe'u-vy.

Ha Pedro katu:

²³ —Néi, he'i. —Peike katu peju-vy. Iporã peke a-py, he'i mbohapyve va'e-pe.

Iko'ẽ-my osẽ oho-vy oho-ma hendive. Oĩ oho va'e Pedro ndive Jope pygwa Hesu reroviaha. Omoirũ íxupe oho-vy. ²⁴ Upéi iko'ẽ-my jevy ae katu ogwahẽ-ma oje'ói-vy hikwái Cesaréia tetã-my.

Ha capitão oha'arõ oĩ-vy íxupe kwéry. Oha'arõ ave capitão ndive hemienói. He'ýi kwéry hembia-yhu va'e ave oha'arõ hendive. ²⁵ Ha Pedro oiketama ramo capitão róga-py ohogwaitĩ ou-vy íxupe capitão. Ojeity imboete-vy yvy-rupi. ²⁶ Ha Pedro omonhembo'y jevy íxupe:

—Epu'ã katu, he'i. —Xe ko ne ramigwa voi. Xe ndaha'úi Nhandejáry. Teko rei ave xe, he'i Pedro capitão-pe.

²⁷ Upéixa onhomongeta-vy hendive oike koty-py. Upe-py oike ramo, heta-ma oĩ ojogweroaty va'e. ²⁸ Upe ramo he'i íxupe kwéry imombe'u-vy:

—Judeu kwéry ko yma gware nhe'ëgwe-rupi oiko ramo, ndoipotái omoirũ judeu e'ỹ kwéry-pe. Ndoipotái ni oipohu íxupe. Ko va'e peikwaa voi peẽ, he'i. —Ãy ae katu he'i xe-vy oikwaa uka-vy Nhandejáry: “Oĩ nhamoirũ e'ỹ va'e, oĩ jaipohu e'ỹ va'e ave, ani ere teĩ” he'i xe-vy. ²⁹ Upéa-gwi erembou ramo xe piári, naxe ate'ỹiry aju-vy. Mbava'e-rehe tipo erembou xe piári ra'e? he'i íxupe kwéry Pedro.

³⁰ Upéi he'i íxupe capitão:

—Kwehe ojapo-ma mbohapy áry ka'arugwasu-ma ramo a-rami, amondo xe nhe'ë Nhandejáry-pe aiko-vy. Amondo jave xe nhe'ë, ojehexa uka xe-vyte. Xe-vyte ojehexa uka sapy'a ijao rendypa va'e. Onhembo'y oĩ-vy xe rovái. ³¹ He'i xe-vy: “Nhandejáry ohendu-ma ra'e ne nhe'ë, capitão Cornélio. Nane ma'e rakate'ỹi va'evy-gwi imandu'a porã nde-rehe” he'i xe-vy. ³² “Ãy katu emondo Jope tetã-my Simão piári, héry va'e ave

Pedro. Oĩ pe vakapi-rehe omba'apo va'ety róga-py. Héry ave Simão upe va'e. Ygwasu rembe-rehe oiko va'e" he'i xe-vy ojehexa uka va'ekwe. ³³ Upéa-gwi naxe ate'ỹiry amondo-vy nde piári. Ha nde nane ate'ỹiry voi oromomrandu ramo. Ereju voi. Ha ãy katu ore kwéry oronhomboheta ko'a-py. Nhandejáry resa-py ne nhe'ẽ rendu-vy oroha'arõ. Nhandejáry nde-vy he'i va'ekwe, emombe'u katu ore-vy. Orohenduse voi, he'i íxupe capitão Cornélio.

³⁴⁻³⁵ Ha upéi Pedro he'i íxupe kwéry omombe'u-vy:

—Nhandejáry ko nhande rayhu va'e. Enterovéape yvypóry gwive kente kwéry peteixa ohayhu va'e. Nipo anhei ete voi katu ra'e, he'i. —Íxupe omboete va'e-pe gwive ojohu porã Nhandejáry, Nombojevúi oĩ-vy. Ojohu porã ave tape porã pyhyha gwive. “Ore kwéry anho mante judeu kwéry va'e Nhandejáry rembiayhu” oro'e mo'ã ha ndaupéixairy ra'e. Yvypóry va'e gwive Nhandejáry rembiayhu. ³⁶ Are-ma va'ekwe Nhandejáry ombou va'ekwe ore-vy Israel kwéry va'e-pe onhe'ẽ porã: “Hesu Cristo ko pene mbopy'agwapy va'erã, pende kwéry Járy ave” he'i Nhandejáry omombe'u-vy, he'i Pedro imombe'u-vy.

Upéi he'i jevy íxupe kwéry:

³⁷ —Ha João Batista katu omombe'u ranhe oiko-vy Nhandejáry nhe'ẽ oporomongarai ave. Upe rire Hesu onhepyrũ omombe'u. Galiléia yvy-rupi oho omombe'u. Upe rire Judéia yvy-rupi gwive oho omombe'u oiko-vy Nhandejáry nhe'ẽ. Upe va'e peikwaa voi, he'i ³⁸ —Upe Nazaré pygwa

Hesu rehegwa nhe'ẽ ave peikwaa voi ave. Nhandejáry nhe'ẽ-py oipy'apyhy mbaraete íxupe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Ha upéi katu opa-rupi oho oiko-vy Hesu. Hembiaapo porã porã meme. Oipytygwõ mbaraete íxupe Nhandejáry. Upéa-gwi anháy rerekoha gwive ombogwera. ³⁹ Ha ore ko Hesu rembiapo apo rexahare. Upéa-gwi judeu kwéry yvy-py tetã mirĩ mirĩ-rupi, Jerusalém tetã-my ave ojapo oiko-vy va'ekwe oromombe'u oroiko-vy. Ha gwĩ judeu kwéry katu ojuka íxupe va'ekwe. Kurusugwasu-rehe ohupi va'ekwe ojuka-vy. ⁴⁰ Ha Nhandejáry omopu'ã jevy íxupe. Mbohapy áry rire, omoingove jevy-ma íxupe. Ombojekwaa jevy íxupe ave. ⁴¹ Ha enterovéa niko ndohexáiry. Ore ae orohexa va'ekwe. Arema va'ekwe ore poravo Nhandejáry hexaharã. Upéa-gwi oikove jevy rire, ore-vyte ojehexa uka. Orokaru hendive. Oroy'u ave hendive. ⁴² Upéi he'i ore-vy Hesu: “Pemombe'u katu entéro va'e-pe xe rehegwa nhe'ẽ porã. Peje katu íxupe kwéry: Omoĩ voi ra'e Nhandejáry gwa'ýry Hesu ogw-ereko hagwã hembiapokwe pokwe-rami oikove va'e gwive omano va'ekwe-pe gwive ave, peje katu xe mombe'u-vy. Ha hembiaapo porã va'e katu Hesu omogwahẽ va'erã oha-py ha hembiaapo vai va'e katu omboyke va'erã imondo-vy, peje íxupe kwéry” he'i ore-vy Hesu, he'i Pedro imombe'u-vy.

Upéi he'i jevy íxupe kwéry:

⁴³ –Ha Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety gwive omombe'u va'ekwe Hesu rehegwarã nhe'ẽ: “Ojekwaa va'erã ou-vy” he'i. “Ha ojerovia hese va'e gwive omboyke va'erã íxugwi hembiaapo

vaikwe Nhandejáry. Hesu-rehe, Hesu réry-rehe ojerovia va'e-gwi omboyke va'erã hembiaapo vai va'ekwe” he'i va'ekwe hese hikwái, he'i íxupe kwéry Pedro omombe'u-vy.

⁴⁴ Onhe'ẽ jave, ogwahẽ ou-vy Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Omohynyhẽmba ipy'a upe pygwa kwéry-pe ogwejy-vy. Entéro ohendu va'e-pe gwive inhe'ẽ, ogwereco. ⁴⁵⁻⁴⁶ Upéa rexa-vy opondera hese kwéry gwĩ judeu va'e, Hesu reroviaha Jope-gwi ou va'ekwe Pedro ndive. Ohendu nhe'ẽ ambuepy oikwaa e'ỹ reheve onhe'ẽ ramo judeu e'ỹ va'e, Nhandejáry-pe ombotuvixa mba'e ramo, ohendu inhe'ẽ ave. Upéa-gwi he'i ojóupe:

—Ma'erã ogwahẽ íxupe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e? he'i opondera-vy hese. —Nugwĩ judeu e'ỹ kwéry-pe ave ohexakwaa rei nipo ra'e Nhandejáry inhe'ẽrã-my. Ome'ẽ rei nipo ra'e íxupe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e oiko hagwã ipy'a-py kwéry, he'i ojóupe opondera-vy hese.

Upe-ma ramo he'i Pedro gwe'ýi kwéry-pe:

⁴⁷ —Ãy katu omohynyhẽmba-ma ipy'a kwéry judeu e'ỹ va'e-pe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e, nhande py'a omohynyhẽmba va'ekwe-rami, he'i. —Upéixa ramo nhamongarai íxupe. “Nhamongarai e'ỹ teĩ íxupe kwéry” ani ja'e teĩ íxupe kwéry, he'i gwe'ýi kwéry-pe Pedro.

⁴⁸ Upéixa ramo Pedro he'i omongarai hagwã Hesu Cristo réry-py. Ha upéi katu he'i íxupe judeu e'ỹ va'e:

—Nderepyta mo'ãi tipo ra'e ore ndive. Epyta katu kuri ore ndive, he'i íxupe.

11

Pedro omombe'u Cornélio rehegwa nhe'ẽ (At 10.9-48)

¹ Ha upéi katu Cornélio kwéry rerakwã osarambi oho-vy. Ha Hesu remimondo, Judéia yvy rupigwa oĩ va'e gwive ave Hesu reroviaha va'e, ohendu herakwã:

—Judeu e'ỹ kwéry ko ohendu ra'e Nhandejáry nhe'ẽ nhande kwéry-rami, he'i ojóupe imombe'u-vy.

² Upéixa ramo Pedro ogwata ou-vy Jerusalém tetã-my. Upe-py ogwahẽ ramo, onhe'ẽ poxy íxupe upe pygwa judeu va'e:

³ —Judeu e'ỹ kwéry ko ndojapói va'e Moisés amyrí he'i va'ekwe gwive. Tojapo katu, he'i. — Gwĩ judeu e'ỹ va'e katu onhekytĩ uka e'ỹ va'e voi. Nanhande reko ramíry oiko. Upéa-gwi ma'erã ereho ereiko ra'e hendive? Ma'erã po erekaru ra'e hendive? he'i oporandu poxy-vy íxupe.

⁴ Ha Pedro katu ojeapysaka porã ranhe inhe'ẽ-rehe. Upe rire ae omombe'upa íxupe kwéry. Ojehu va'ekwe gwive omombe'u:

⁵ —Kweheve kuri aime Jope tetã-my. Nhandejáry ndive anhomongeta jave ojehexa uka xe-vy. Xe-vyte ojehexa uka, he'i. —Ahexa ombogwejy ramo tupa arigwa ramigwa tuvixa va'e. Irundy joapy joja reheve oipyhy joja imbogwejy-vy. Yvate-gwi ombogwejy. Opyta oĩ-vy xe yke-rehe. ⁶ Ama'ẽ hese. Ipy-rehe ama'ẽ aĩ-vy. Upe-py ahexa mymba gwive, ka'agwy rupigwa mymba gwive ave. Gwe-rehe osyryry va'e gwive, gwyrá gwive ave ahexa. ⁷ Upéi ahendu xe-vy onhe'ẽ va'e:

“Ekwa katu, Pedro. Ejuka ere'u va'erã” he'i xe-vy. ⁸ “Nda'u mo'ãi, xe Jáy” ha'e íxupe. “Ãy peve ne'írã vyteri ha'u so'o vai. Yma gware nhe'êgwerupi nda'úi hi'upy e'ỹ” ha'e íxupe. ⁹ He'i jevy xe-vy yváy-gwi onhe'ẽ va'e: “Nhandejáry ko he'i-ma ramo, Iporã ja'u, Hi'upy e'ỹ, ani ere teĩ” he'i xe-vy. ¹⁰ Mbohapy vése ahendu xe-vy onhe'ẽ va'e. Upe rire ogwerojeupi jevy yváy-koty heraha-vy, he'i Pedro omombe'u-vy.

¹¹ –Upe-ma ramo katu ogwahẽ ou-vy mbohapyve va'e, Cesaréia-gwi xe piári ombou va'ekwe. Xe aime ha-py ogwahẽ ou-vy. ¹² Upéi he'i xe-vy Nhe'ẽ Marangatu tee va'e: “Ani ne ate'ỹ teĩ ereho hagwã” he'i. “Tereho katu hendive” he'i xe-vy. Upe-ma ramo xe aha-ma. Ko va'e xe jave oho va'e ave, seis Hesu renduha va'e. Orogwahẽ ramo upe-py oroikepa oroho-vy capitão Cornélio róga-py. ¹³ He'i ore-vy: “Ahexa kuri Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa. A-py xe róga-py onhembo'y oĩ-vy ramo ahexa voi. Upéi he'i xe-vy Nhandejáry rembigwái: Emondo katu Jope-py Simão piári héry va'e ave Pedro. ¹⁴ Upe va'e omombe'u-ta nde-vy nhe'ẽ porã. Upéa nhe'ẽ ererovia ramo, ne resendeta Nhandejáry. Nde re'ýi kwéry ave oresendeta, he'i xe-vy Nhandejáry rembigwái” he'i ore-vy omombe'u-vy. Upe ramo anhe'ẽ capitão Cornélio-pe hendivegwa-pe ave anhe'ẽ. ¹⁵ Ne'írã vyteri anhe'ẽ heta, omohynyhẽmba-ma ipy'a kwéry ogwejy-vy Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Yma-ma nhande py'a omohynyhẽmba va'ekwe-rami voi omohynyhẽ ipy'a íxupe. ¹⁶ Upe ramo xe mandu'a Nhandejáry Hesu he'i va'ekwe-rehe: “João ko y-py

oporomongarai va'ety. Ha ndaha'éi y pygwa va'e-rami pene mongarai va'erã Nhandejáry. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ae pende py'a omohynyhẽmba va'erã ne mongarai-vy" he'i va'ekwe nhande-vy Hesu, he'i Pedro omombe'u-vy.

¹⁷ —Upéixa ramo Nhandejáry ome'ẽ-ma voi ra'e judeu e'ỹ kwéry-pe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Yma jajerovia-ma ramo Nhandejáry Hesu Cristo-rehe nhande-vy ome'ẽ va'ekwe-rami, ko'ã y íxupe kwéry háma ave ome'ẽ. Upéa-rehe, “Aníke erejapo upéa” xe nda'e mo'ãi voi Nhandejáry-pe, he'i íxupe kwéry Pedro omombe'u-vy.

¹⁸ Ohendu rire inhe'ẽ, nainhe'ẽ poxyvéi-ma. Omomba'egwasu-ma Nhandejáry-pe:

—Nipo anhei ete voi katu ra'e: “Perova katu pende rekoha, peipyhy katu tape porã” he'i judeu e'ỹ kwéry-pe ra'e. Nhande-vy he'i hagwe-rami, he'i voi nhande re'ýi e'ỹ-pe ave ra'e Nhandejáry, he'i ojóupe hikwái.

Judeu e'ỹ va'e-pe omombe'u Hesu rehegwa nhe'ẽ

¹⁹ Ko'ánga katu Hesu reroviaha gwive ndoikovéiry peteĩ henda-py. Osarambipa va'ekwe oje'ói-vy hikwái. Ha mburuvixa kwéry katu ojuka va'ekwe Hesu reroviaha héry va'e Estêvão-pe. Ojuka rire, ipy'agwasuve suve ogwereco asy hagwã Hesu reroviaha-pe gwive. Ojerereko asy-gwi opa isarambipa oje'ói-vy. Oĩ oho va'ekwe Fenícia yvy-py peve, Chipre ykõi meve ave, Antioquia tetã meve ave. Upe va'e nomombe'u jojái Nhandejáry nhe'ẽ. Judeu kwéry anho-pe mante omombe'u mbe'u. Judeu e'ỹ va'e-pe ae nomombe'úi Nhandejáry nhe'ẽ.

²⁰ Oĩ ave Chipre pygwa, Cirene pygwa ave. Gwĩ va'e oho va'ekwe Antioquia tetã-my, Nhandejáry nhe'ẽ omombe'u-vy. Ogwerojoja imombe'u-vy íxupe kwéry. Judeu e'ỹ va'e grego va'e-pe ave, omombe'u va'ekwe Nhandejáry Hesu rehegwa nhe'ẽ porã. ²¹ Ha Nhandejáry oipytygwõ mbaraete íxupe kwéry omombe'u hagwã. Upéa-gwi ohendu ramo inhe'ẽ, heta-ma ojerovia-ma Hesu-rehe. Ogwero-ma gwekoha hese.

²² Ha upéi katu ohendu-ma herakwã Hesu reroviaha Jerusalém pygwa va'e. Upéa-rehe ipa'ũ-gwi kwéry omondo kwimba'e héry va'e Barnabé. Antioquia-py omondo. ²³ Upe-py ogwahẽ ramo, ohexa voi Nhandejáry rembihovasa. Ohexa ramo ovy'a:

—Peipyhy katu tape porã, he'i íxupe kwéry. — Upe va'e-rupi meme tapeho. Peteĩxa peraha pene renonde-rupi pene arandu. Anive teĩ peva Nhandejáry Hesu rape-gwi, he'i íxupe kwéry Barnabé.

²⁴ Hekoha porã va'e Barnabé. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ipy'a omohynhẽmba íxupe va'e, ojerovia tee va'e Hesu-rehe. Upéa-rupi onhembohetave tave oho-vy Nhandejáry Hesu reroviaha.

²⁵ Ha upéi katu Barnabé oho Tarso tetã-my. Saulo reka-vy oho. ²⁶ Otopa ramo ogweru. Peteĩ ro'y opyta upe-py Antioquia-py. Omboheta hagwã Hesu reroviaha-pe opyta. Ombo'e mbo'e oiko-vy mokõi va'e. Heta voi hemimbo'e. Upe pygwa ombohéry ranhe va'e Hesu nhe'ẽ renduha-pe: “Cristo kwéry va'e” he'i ombohéry-vy.

²⁷ Upe-py ombo'e mbo'e jave ogwahẽ ou-vy Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety Jerusalém-

gwi ou va'ekwe. ²⁸ Ogwahẽ rire onhembo'y-ma héry va'e Ágabo:

—Yvy apy gwive-rehe opa va'erã tembi'u, he'i. — Ohasa asy eterei va'erã yvypóry gwive, he'i henonderã omombe'u-vy.

Upéa oikwaa, Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ome'ẽ íxupe-gwi inhe'êrã. Ha upéa áry-py ndojehúiry. Cláudio oiko ramo mburuvixagwasu ramo ae, ojehu-ma he'i va'ekwe.

²⁹ Upéa-rehe Ágabo nhe'ẽ rendu-vy, Hesu nhe'ẽ renduha he'i ojóupe:

—Nhamboaty aty katu plata jaraha uka hagwã, he'i, —nhaipytygwõ hagwã nhande re'ýi kwéry, Judéia yvy rupigwa va'e. Jareko rekomi va'ete nname'ẽ, he'i ojóupe.

³⁰ Upe rire ogweraha uka Barnabé-pe Saulo ndive plata ome'ẽ hagwã Hesu reroviaha rerekwa-pe.

12

Mburuvixagwasu Herodes omoĩ preso Pedro-pe

¹ Upe ramo mburuvixagwasu héry va'e Herodes ogwereco asy-ma Hesu reroviaha-pe. ² Ogwereco asy héry va'e Tiago-pe. Upéa João ryke'y va'e. Ojuka uka kysepuku hãĩ jovái va'e-py. ³ Upéa ohexa ramo, ovy'a joa-ma judeu kwéry. Upéa-gwi mburuvixagwasu ipy'agwasuve suve oho-vy. He'i omoĩ hagwã preso Pedro-pe ave. Aretegwasu-py omoĩ preso íxupe. Upe va'e áry-py mbojape onhembovu e'ỹ va'ekwe ho'u judeu kwéry. ⁴ Ha upéi oipyhy rire, omoĩ íxupe preso. Omonhangareko uka hese dezesseis soldado-pe. Irundy rundy

omonhangareko uka oĩ-vy hese. Ha mburuvixagwasu he'i opy'a-py: “Aretegwasu opa rire, anohẽ-ta judeu kwéry ohexa hagwã íxupe ajuka hagwã íxupe anohẽ-ta” he'i mo'ã hese.

⁵ Upéixa ramo opyta preso Pedro. Ha Hesu reroviaha kwéry nainhate'ỹiry omondo meme hagwã Nhandejáry-pe onhe'ẽ hese.

⁶ Ha mburuvixagwasu he'i: “Ko'ẽ ramo anohẽ-ta enterove va'e ohexa hagwã íxupe” he'i mo'ã ojéupe. Pyhare ramo oke oĩ-vy Pedro, mokõi soldado pa'ũgwe-rupi oke. Ojepokwa oĩ-vy mokõi isã-rehe. Oĩ soldado ave okẽ ra'arõha. ⁷ Upe-ma ramo pya'e ojehexa uka onhembo'y-vy Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa. Hendy ramo kotypy, omohembipepa. Omokanáí íxupe ijati'y-rehe omombáy hagwã. Opáy jave he'i íxupe:

—Epu'ã pya'e ereho hagwã, he'i íxupe.

Upéixa he'i-ma ramo, pya'e ojerapa rei isã íxugwi. Ho'a rei ipoapy-gwi isã.

⁸ Upe rire he'i íxupe Nhandejáry rembigwái:

—Emonde katu nde ku'a jopyha. Emoĩ ave nde pyryru nde py-rehe, he'i íxupe.

Omonde-ma. Omoĩ-ma opyryru opy-rehe. Upéi he'i jevy íxupe:

—Emonde katu nde ao ro'y-py eremonde va'ety ereho hagwã xe rupive, he'i Pedro-pe.

⁹ Upe-ma ramo Pedro osẽ koty-gwi oho hagwã hupive. Mbava'e po ojehe ra'e, ha'e ndoikwaáiry: “Xe páy-py pa ahexa ra'e Nhandejáry rembigwái. Xe kéra-py pa ahexa ra'e” he'i ojéupe, ndoikwaáiry-gwi. ¹⁰ Upéi mokõi okẽ-rupi osẽ ha ndohexái íxupe soldado okẽ ra'arõha. Upe rire ogwahẽ

oho-vy okē pahagwe-py, kwarepoti-gwi ojejapo va'ekwe. Upe-py oime tape tetã-my oho va'e. Upéa okē onhembotypa voi. Ha ogwahẽ ramo ha'e-py ojepe'a rei íxupe oho-vy. Upe rire osẽmba oho-vy. Henonde-rupi oho tape-rupi oje'ói-vy. Upe-ma ramo pya'e onhemo'ã-ma íxugwi Nhandejáry rembigwái. ¹¹ Onhemo'ã-ma rire oikwaa-ma osẽha. He'i ojéupe: “Nipo anhei ete voi katu ra'e” he'i. “Ndojehexa uka reíry voi ra'e xe-vy. Ombou nipo ra'e Nhandejáry gwembigwái xe renohẽ-vy. ãy katu ndaipu'akavéi-ta xe-rehe mburuvixagwasu” he'i. “Gwĩ judeu kwéry naxe rexa mo'ãi xe juka ramo hikwái. Xe resende nipo ra'e Nhandejáry” he'i ojéupe.

¹² Inharandu porã rire, oho gwe'ýi kwéry róga-py, Maria róga-py oho. Upéa Maria João Marcos sy va'e. Upe-py aje'i-ma kuri heta ojogweroaty ombojeupi upi hagwã Nhandejáry-pe onhe'ẽ. ¹³ Ha upéi katu ogwahẽ oho-vy ramo, ombota mbota okē-rehe. Ohendu ramo, ou ohexa tembigwái héry va'e Rode kunha va'e. ¹⁴ Inhe'ẽ ohendu ramo, oikwaa-ma: “Ou-ma ra'e Pedro” he'i ojéupe. Ovy'a eterei. Ovy'a eterei-gwi hesarái-vy ndoipe'ái okē. Oripara jevy koty-py oho-vy omombe'u hagwã:

—Pedro ko okē rovái onhembo'y-ma oĩ-vy, he'i omombe'u-vy.

¹⁵ Ha ndogweroviái voi he'ýi kwéry:

—Nde tavy, he'i hembigwái-pe hikwái.

—Anhetegwa tegwa tee va'e, he'iri iri íxupe kwéry. Ha ndogwerovia etéi voi:

—Ndaha'éi Pedro, he'i. —Nhandejáry rembigwái hese onhangareko va'e ra'e ae. Oheko a'ã rei ra'e

Pedro-pe, he'i rei hembigwái-pe.

¹⁶ Onhomongeta hikwái jave koty-py, ombota mbota jevy-ma oiko-vy. Ipaha-py oho onhoken-davo okê ohexa-ma íxupe. Ohexa ramo: “Mba'éixa ereju ra'e” he'i Pedro-rehe opondera-vy.

—Ereju-ma ra'e. Eregwahẽ-ma nipo ra'e, he'i íxupe.

¹⁷ Upéi omopu'ã opo omongirirĩmba koty pygwa-pe gwive he'i hagwã:

—Aje'i-ma kuri xe renohẽ Nhandejáry rembigwái preso aĩ ha-gwi, he'i Pedro omombe'u-vy. —Emombe'u katu xe rerakwã Hesu reroviaha-pe gwive, huvixa Tiago-pe emombe'u ave, he'i íxupe kwéry Pedro.

Upe rire ndopytái upe-py osẽ oho-vy.

¹⁸ Ko'ẽmba ramo ojapura eterei soldado kwéry hese:

—Okanhy-ma nipo ra'e Pedro, he'i joa hikwái. —Mamo-ngoty po oho Pedro? he'i ojóupe. ¹⁹ —Eheka heka katu íxupe, he'i soldado-pe mburuvixagwasu.

Ha ndotopái íxupe. Upe-ma ramo mburuvixagwasu ohenói soldado-pe okê ra'arõha-pe ou hagwã hovagwy-py. Omonhe'ẽ íxupe oporandu-vy:

—Mba'éixa tipo Pedro pemokanhy uka hagwã ra'e? he'i.

—Nodoroikwaái ore, he'i.

Ndoikwaái-gwi Pedro okanhy hagwe, he'i ojuka hagwã okê ra'arohare-pe. Upe rire mburuvixagwasu Herodes osẽ oho-vy Judéia yvy-gwi. Opyta are Cesaréia tetã-my.

Mburuvixagwasu Herodes omano

20 Ha upéi katu Herodes ipoxy eterei-ma Tiro tetã mygwa-pe. Sidom tetã mygwa-pe ave ipoxy. He'i ojóupe upe pygwa:

—Ipoxy-ma ra'e nhande-vy mburuvixagwasu. ãy katu nombou mo'ãvéi nhande-vy nhane remi'urã. Mba'eve novendevéi arã nhande-vy, he'i ojóupe.

Upéa-gwi onhomono'õ no'õ ou-vy Herodes renda-py hikwái. Ou ranhe hembigwái renda-py. Hembigwái héry va'e Blasto. Herodes róga kakwaa-rehe onhangareko va'e. Upéi he'i:

—Oroipota ereraha ore nhe'ẽ eremombe'u hagwã mburuvixa-pe, he'i hembigwái-pe.

Upe rire ohopa mburuvixa renda-py. Ojerure íxupe omoporã hagwã inhe'ẽ kwéry ndaipoxyvéiry hagwã ójehe kwéry.

21 Ha upéi katu ogwahẽ-ma ou-vy mburuvixa onhemonhe'ẽ hagwã áry ijatýra va'e-pe. Upe pygwa kwéry va'e-pe onhemonhe'ẽ. Omonde ao porã va'e. Mburuvixa remimonde va'e omonde. Onhe'ẽ hagwã-ma mburuvixa gwapy haty-rehe ogwapy. Upe ramo onhe'ẽ-ma. 22 Onhe'ẽ ramo íxupe kwéry:

—Ndaha'éi teko rei onhe'ẽ va'e. Tupã ae onhe'ẽ, he'i hese onhe'ẽ hatã-vy hikwái.

23 Ha mburuvixa katu ohendu rei. Omotupã ramo íxupe hikwái, ojohu porã voi: “Xe ko ndaha'éi tupã” nde'íry. Onhemotupã ra'anga anga rei voi. Nhandejáry tee-pe ae nomboetéiry. Upéa-gwi pya'e omoĩ mba'erasy hese Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa. Heta mba'eraso ho'u-ma hyekwe. Ho'u-gwi omano.

²⁴ Ha Hesu reroviaha onhembobetave tave joty oho-vy. ²⁵ Ha Barnabé Saulo ndive oheja Jerusalém-my upe plata ombojehe'a he'a va'ekwe heru-vy. Hembieru oheja upe-py. Oheja rire oho jevy-ma. João Marcos ogweraha ave ondive.

13

Barnabé Saulo ndive osê oho-vy omombe'u hagwã Nhandejáry nhe'ẽ

¹ Oĩ va'ekwe Antioquia tetã-my Hesu reroviaha onhomboaty aty va'e. Ipa'ũ-my oĩ ave Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety, imbo'eháry ave. Oĩ Barnabé, oĩ Simeão héry va'e Kamba ave. Upéi Cirene pygwa héry va'e Lúcio. Upéi Manaém mburuvixagwasu Herodes tyvyranga. Upéi Saulo ave. Entéro imbo'e mbo'eha kwéry. ² Ha upéi ojogweroaty hikwái Nhandejáry mboete-vy. Ohasa ave okaru e'ỹ reheve hikwái. Upe-ma ramo he'i íxupe kwéry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e:

—Eipe'a katu xe-vy Barnabé Saulo ndive, he'i. — Upéa xe rembiporavo ojapo hagwã xe remimbota. Eipe'a katu ojapo va'erã xe aipota va'e, he'i Nhe'ẽ Marangatu tee va'e.

³ Upe rire ohasa rire hikwái okaru e'ỹ reheve, omondo rire Nhandejáry-pe onhe'ẽ hikwái, omoĩ inhakã ári opo imondo-vy gwekovia.

⁴ Upéixa ramo osê oho-vy. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e omondo ha-rupi oho. Oho ygwasu rembe'y-py, Selêucia tetã-my oho. Ogwahẽ ramo upe-py kanoagwasu-py ogwejy onhemboyru oho-vy. Oho kanóa-py ogwahẽ ykõigwasu-py héry va'e Chipre.

⁵ Upe-py ogwahẽ rire, ogwahẽ tetã-my. Tetã héry

va'e Salamina. Upe-py judeu kwéry porahéi haty haty-rupi omombe'u meme Nhandejáry nhe'ẽ. Omoirũ íxupe oiko-vy karia'y héry va'e João Marcos oipytygwõ hagwã íxupe.

Oje'opa-ma Elimas resa

⁶ Ha upéi katu ohasa oho-vy Chipre ykõi-rupi. Yvy-rupi oho. Ykõi apy peve oho. Pafos tetã-my ogwahẽ oho-vy. Upe-py otopa anháy arandupy hi'arandu va'e, judeu va'e héry va'e Barjesus: “Xe ko Nhandejáry nhe'ẽ-py amombe'u tee va'ety” he'i rei ójehe. Ha Nhandejáry nhe'ẽ mombe'uha ra'anga anga rei va'e voi upe va'e. Mburuvixa irũ voi upe va'e. ⁷ Ha mburuvixa ykõi járy va'e, hi'arandu va'e voi, héry va'e Sérgio Paulo. Nhandejáry nhe'ẽ ohenduse va'e. Upéa-gwi Barnabé-pe Saulo ndive ohenói ou hagwã omombe'u hagwã Nhandejáry nhe'ẽ. ⁸ Ha upe va'e anháy arandupy ojapo va'e, ombojevuse mo'ã imondo-vy inhe'ẽ. Elimas-py ave ombohéry va'e íxupe grego nhe'ẽ-py. He'i Elimas mburuvixa-pe:

—Hesu rehegwa nhe'ẽ-rehe ko ani erejeapysaka teĩ. Ani ererovia teĩ Hesu-pe, he'i mo'ã mburuvixa-pe.

⁹ Upe-ma ramo Nhe'ẽ Marangatu tee va'e omohynhẽmba-ma ipy'a íxupe Saulo-pe. Paulo-py ave ombohéry va'e íxupe. ãy peteĩ opyta heryrã. Saulo-py ndaheryvéiry. Upéi ohexa katu Elimas-pe Paulo:

¹⁰ —Anháy rerekoha ko nde, he'i íxupe. — Hekoha porã va'e gwive erembojevuy jevy meme va'e imondo-vy. Nde apu ereiko-vy va'e. Nde py'a vai va'e ereiko-vy. Tape porã-rupi oho va'e

erejoko. Tape vai-rupi ae eremondose mo'ã íxupe kwéry. ¹¹ Ma'erã erejapo upéixa? Ánga ete-ma katu Nhandejáry ne mbohasa asy-ta he'i íxupe. Nande resapysovéi-ma arã. Kwarahy rendy nderehex-avéi-ma arã. Are'i voi upéixa ereiko va'erã, he'i Elimas-pe Paulo.

Upe-ma ramo oje'opa-ma hesa. Omohatafĩmba-ma hesa. Pytũmba rei íxupe. Ogwata oheka-vy ipopyhyharã. ¹² Ha mburuvixa he'i: “Anhei nipo ra'e” he'i. Ogwerovia tee voi, ohexa ramo ojehu va'ekwe. Nhandejáry rehegwa nhe'ẽ-rehe opon-dera eterei-ma oiko-vy.

Paulo omombe'u Nhandejáry nhe'ẽ Antioquia pygwa-pe

¹³ Ha upéi katu Paulo inhirũ gwéry ave osẽ Pafos-gwi oje'ói-vy. Oike jevy kanoagwasu-py oje'ói jevy. Oho kanóa-py ogwahẽ Perge tetã-my. Perge Panfília yvy-py oĩ. Upe-py João Marcos oheja íxupe kwéry. Ojevy ou-vy. Jerusalém tetã-my ou. ¹⁴ Ha'e kwéry ae ohasa oje'ói-vy. Ogwahẽ outro tetã héry va'e Antioquia-py. Pisídia yvy rembe'y-rehe oĩ. Upe-py pytu'uha áry-py oho judeu porahéi haty-py. Oike ogwapy. ¹⁵ Upéi upe pygwa hatã okwatia omonhe'ẽ oĩ-vy ramo, enterove ojeapysaka inhe'ẽ-rehe. Moisés amyri remimombe'ukwe, Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety remimombe'ukwe ave omonhe'ẽ nhe'ẽ. Omonhe'ẽmba rire, omanha Barnabé ndive Paulo-rehe gwĩ ojeporahéi haty pygwa ruvixa. Oma'ẽ ramo hese, onhe'ẽ ogweruruka íxupe. He'i:

—Erenhemonhe'ẽse ramo, enhemonhe'ẽ katu ore kwéry-pe, ore re'ýi, he'i Barnabé ndive Paulo-pe.

¹⁶ Upe ramo Paulo onhembo'y-ma. Omokirirĩ hagwã omopu'ã opo ojeapysaka porã hagwã inhe'ẽ-rehe. Upéi he'i judeu kwéry-pe:

—Pejeapysaka joa katu, xe re'ýi kwéry, Israel remiarirõre kwéry. Xe re'ýi e'ỹ va'e gwive ave Nhandejáry pemboete va'e, pejeapysaka porã katu pehendú porã hagwã xe nhe'ẽ.

¹⁷ —Nhandejáry ko, nhande re'ýi Járy oiporavo va'ekwe nhane ramói amyri-pe. Entéro yvypóry oĩ va'e gwive ojoavyte-gwi oipe'a va'ekwe nhane ramói amyri-pe. Upe rire oiko oyvy e'ỹ-my nhane ramói kwéry. Egito yvy-py oiko hikwái. Upe-py onhemboe'ýi eterei, ohovasa íxupe-gwi Nhandejáry. Upe rire ogwenohẽ heraha-vy íxupe kwéry upe yvy-gwi. Upe pygwa ndoipotái mo'ã ogw-eraha. Ha Nhandejáry oresendepa joty heraha-vy. Imbaraete voi Nhandejáry.* ¹⁸ Ha upéi katu quarenta ro'y onhangareko hese kwéry heraha-vy tekwaty e'ỹ-rupi. Nohenduséi ramo jepe inhe'ẽ, onhangareko porã joty hese kwéry.* ¹⁹ Gwa'yry-rami joty ogwereco íxupe kwéry. Ogwahẽ ramo oyvyrã héry va'e Canaã-py, upe pygwa heta-ma oĩ. Hetãe tãe va'e. Sete ijyvye vye va'e. Gwĩa kwéry-pe ohundipa Nhandejáry. Nhane ramói kwéry-pe ae ogweroike jevy hekovía. Ome'ẽ ijyvyrã íxupe kwéry, omano ramo hikwái opyta hagwã ta'yre-pe.*

* **13:17** Êx 12.51 * **13:18** Nm 14.34; Dt 1.31 * **13:19** Dt 7.1; Js 14.1

²⁰ —Upe rire quatrocentos e cinqüenta ro'y-rupi Nhandejáry ombopyahu ahu nhane ramói kwéry ruvixa. Heta ombopyahu rire omoingo jevy inhe'ẽ-py omombe'u va'ety-pe héry va'e Samuel.*

²¹ Upe rire ndoipotavéi gwuvixarã yma gware ramigwa hikwái. Mburuvixagwasu ete ramigwa ae oipota. Upéa-gwi Nhandejáry ome'ẽ íxupe kwéry huvixagwasu eterã héry va'e Saul. Túvy ko héry va'e Quis. Tamoigwasu ko héry va'e Benjamim. Upe ramo oiko-ma Saul mburuvixa ramo. Quarenta ro'y rire ae omosẽ íxupe Nhandejáry.*

²² Mburuvixagwasu ramo oikoha-gwi omosẽ imondo-vy. Opyta hekovía Davi huvixagwasurã. Nhandejáry nhe'ẽ-py opyta. Mburuvixa Davi-rehe Nhandejáry onhe'ẽ va'ekwe a-rami: “Ko va'e kwimba'e Jessé ra'y héry va'e Davi xe arovy'a íxupe va'e. Xe remimbota gwive ojaopopa va'erã” he'i va'ekwe hese, he'i Paulo imombe'u-vy.*

²³ Upéi he'i jevy judeu kwéry-pe:

—Ãy katu ogwahẽ-ma ou-vy Hesu, Davi amyrĩ remiarirõre va'e, Israel remiarirõre voi. Hesu ko Nhandejáry remimbou nhande-vy. Nhane re-sende hagwã ou, he'i. —Upe he'i hagwe-rami ombou. ²⁴ Ha Hesu ne'írã vyteri onhepyrũ omombe'u mbe'u. Upe ramo oĩ héry va'e João Batista. Onhemonhe'ẽ oiko-vy nhande kwéry va'e-pe: “Peheja katu pene rembiapo vaikwe. Penhemongarai uka katu” he'i nhande-vy João onhemonhe'ẽ-vy.

* **13:20** Jz 2.16; 1 Sm 3.20 * **13:21** 1 Sm 8.5; 10.21 * **13:22** 1 Sm 16.12; Sl 89.20

25 —Upéi mixĩ vyteri oĩ hembiaporã. Onhemonhe'ẽ apy-ma. Upe ramo he'i nhande kwéry-pe: “Ha'e ko Cristo, nhane remiha'arõ va'e, ere mo'ã kuri xe-rehe. Xe ndaha'éi voi upe Cristo” he'i. “Nhande remiha'arõ arõ va'e ndaha'éi xe. Xe rapykwerigwa ae ou-ta kuri. Heko porãve va'e xéhegwi. Upéa-gwi amboete-gwi íxupe xe atĩ voi amoirũ hagwã íxupe. Ni hembigwái ramo jepe aiko” he'i Hesu-rehe João Batista, he'i Paulo imombe'u-vy.

26 Upéi he'i jevy judeu kwéry-pe:

—Ãy katu amombe'u-ta peẽ-my, xe re'ýi kwéry, Abraão remiarirõre kwéry. Nhandejáry-pe pemboete peiko-vy va'e, xe re'ýi kwéry e'ỹ va'e-pe, amombe'u-ta ave. Ombou ra'e nhande-vy Nhandejáry ko va'e nhe'ẽ. Nhande resendeha rehegwa nhe'ẽ ombou. 27 Ha Jerusalém-my oiko va'e gwive huvixa kwéry ave ndoikwaái íxupe. Oha'arõ arõ ramo jepe Hesu-pe hikwái, ndoikwaái íxupe ogwahẽ ramo. Ndoikwaái ave Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety he'i va'ekwe. Upe va'e omonhe'ẽ meme ojeporahéi haty haty-rupi. Pytu'u tu'uha áry-py omonhe'ẽ ha ndoikwaáiry voi hikwái. Upéi ogwahẽ-ma Hesu-rehe yma gware remimombe'ukwe-py. Hesu rehegwarã omoĩ kwatia-rehe va'ekwe-py ogwahẽ-ma: “Iporã katu jajuka Hesu-pe” he'i jave hese mburuvixa kwéry, ogwahẽ-ma voi yma gware remimombe'ukwe-py. 28 Ha upéi katu ndikatúi omboja hese ivai va'e. Hembiaapo vai e'ỹ reheve ojerure joty voi mburuvixa-pe héry va'e Pilatos ojuka hagwã íxupe. 29 Upéixa ogwahẽmba-ma voi yma gware remimombe'ukwe-py. He'i va'ekwe gwive

ojapopa-ma voi hese. Ohupi uka kurusugwasu-rehe imoĩ-vy ojuka hagwã íxupe. Upe rire, omano rire, ombogwejy kurusugwasu-gwi tetekwe omoĩ hetekwe rendaty-py itakwagwasu-py opyta hagwã mo'ã. ³⁰ Ha Nhandejáry katu omoingove jevy íxupe. ³¹ Are-ma ojehexa uka uka oiko-vy oirũgwe, Galiléia-gwi Jerusalém peve hendive ou va'ekwe-pe. ãy katu upe va'e hexahare va'e omombe'u mbe'u Hesu rekoha nhande kwéry-pe.

³² —Upéixa ramo ore ave oraju kuri ko'a-py oromombe'u hagwã peẽ-my nhe'ẽ porã. Hesu ko Nhandejáry remimoingove jevy va'e. Yma ete voi Nhandejáry omombe'u va'ekwe nhane ramoigwasu amyri kwéry-pe gwembiaporã.

³³ ãy katu ogwahẽmba-ma hemimombe'ukwe-py. ãy-gwa-pe hemiarirõ kwéry-pe ojaopopa-ma. He'i va'ekwe gwive ojaopopa ãy. Yma Nhandejáry remimoĩgwe va'ekwe kwatia-rehe héry va'e Salmo inúmero mokõi va'e. A-rami hemimoĩgwe:

“Nde ko xe ra'y tee voi. Ko'ãy katu amombe'u-ta enterovéa-pe: Ko va'e xe ra'y tee voi”*

he'i va'ekwe Nhandejáry Hesu oikove jevytamaha va'erã-rehe. ³⁴ Upe rire Nhandejáry omoĩ uka jevy va'ekwe hese kwatia-rehe onhe'ẽ. A-rami hemimoĩgwe:

“Orohovasa va'erã ime'ẽ-vy nde-vy gwĩ iporã marangatu va'e gwive ha'e tee va'ekwe ame'ẽ va'erã va'ekwe Davi-pe”

he'i Nhandejáry. Omotenonde Hesu-rehe omoin-gove jevytaha, hetekwe ine e'ýtaha ave.* ³⁵ Upéi

* 13:33 Sl 2.7 * 13:34 Is 55.3

Davi omoĩ jevy va'ekwe hese kwatia-rehe onhe'ẽ.
A-rami hemimoĩgwe:

“Ndereheja mo'ãi teĩ ijyta-py nde ra'y imarangatu
va'e ine hagwã hetekwe”*

he'i omoĩ-vy kwatia-rehe inhe'ẽ. Kwatia héry va'e
Salmo. Upéixa voi Davi he'i va'ekwe Hesu-rehe,
Nhandejáry omoingove jevy-tagwi íxupe pono ine
hetekwe, he'i Paulo imombe'u-vy.

³⁶ Upéi he'i jevy judeu kwéry-pe:

—Ha myamyri Davi katu ojapo oiko-vy va'ekwe
Nhandejáry remimbota oikove reheve. Upe rire,
ojapopa rire omano va'ekwe. He'ýi kwéry retekwe
pa'ũ-my omoĩ va'ekwe itakwagwasu-py. Upéi in-
emba Davi retekwe. Ojeroaigwepa-ma. ³⁷ ãy
katu nainembáiry voi Hesu retekwe. Nhandejáry
ae omoingove jevy-ma íxupe. Upéa-gwi nainemba
jepéiry hetekwe. Oikove jevy-ma voi Hesu.

³⁸⁻³⁹ —Upéixa ramo amombe'u-ta peẽ-my, xe re'ýi
kwéry, peikwaa porã hagwã. Hesu ko omano
rire oikove jevy-gwi, Nhandejáry omboyke-ma
pendéhegwi pene rembiapo vaikwe. Pejerovia
tee ramo hese, Hesu-rehe, napene mbohasa asy
mo'ãiry. Pende reja rei-ta. Ha pejerovia e'ỹ ramo
katu hese, pepyta va'erã pende py'a ky'a reheve
joty. Gwĩa Moisés he'i va'ekwe erehendu ramo
jepe, nane mbopy'a potĩ mo'ãi voíte. Nde py'a ky'a
joty va'erã, he'i Paulo imombe'u-vy.

Upéi he'i jevy judeu kwéry-pe:

⁴⁰⁻⁴¹ —Yma ete omoĩ va'ekwe kwatia-rehe onhe'ẽ
Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety. A-rami
hemimoĩgwe:

* 13:35 Sl 16.10

“Pejeapysaka katu peẽ Nhandejáry nhe'ẽ-rehe, penhembohory peiko-vy va'e. Peiko reheve xe rembiapo porã-ta. Pene rembiexapyrã-rupi ajapo-ta. Ha peẽ katu ndaperoviái arã voi. Onhemombe'u ramo jepe, ndaperovia mo'ãi voíte. Upéa-gwi pepondera rei va'erã peiko-vy Nhandejáry rembiapo-rehe perovia e'ỹ-vy. Upe rire pemanomba va'erã”^{*} he'i Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety. Upéixa voi omoĩ va'ekwe kwatia-rehe onhe'ẽ. ãy katu xáke. Ani pepyrũ Nhandejáry nhe'ẽ-rehe. Ho'a arã pende-rehe myamyrĩ he'i va'ekwe, he'i Paulo imombe'u-vy judeu kwéry-pe.

“Ore katu orojere-ta pendéhegwi” he'i judeu kwéry-pe Paulo

⁴² Omombe'upa rire, osẽ oho-vy Paulo Barnabé ndive. Osẽ jave ojerure íxupe ou jevy hagwã:

—Ãy pytu'uha óra oiko jevy ramo, eju jevy katu, he'i. —Emombe'u mbe'uve katu ore-vy ko'ã va'e rehegwa nhe'ẽ, he'i íxupe.

⁴³ Ha upéi katu osẽmba oje'ói-vy ojeporahéi haty-gwi. Heta-ma oĩ imoirũháry. Heta judeu omoirũ va'e íxupe. Heta judeu reko-rupi oiko va'e omoirũ va'e ave. Upe va'e-pe he'i onhemonhe'ẽ-vy:

—Pende rexakwaa rei-ma kuri Nhandejáry. Tape porã-rupi ereho meme ramo, pende rexakwaa porãve rei-ta vyteri. Upéa-gwi anive ereva teĩ tape porã-gwi, he'i íxupe kwéry.

⁴⁴ Upéi ogwahẽ jevy ramo pytu'uha áry, ouparãgwe voi hikwái. Ojogweroatyparãgwe voi upe tetã mygwa gwive ohendu hagwã

* 13:40-41 Hc 1.5

Nhandejáry nhe'ě. ⁴⁵ Ha judeu kwéry katu ohexa ramo ojogweroatypa ramo, upéa mokõigwa-rehe ndaija'evéi-ma: “Ijapu Paulo” he'i hese. Onhe'ě vai rei hese hikwái.

⁴⁶ Ha Paulo Barnabé ndive ndaikyhyjéi voi onhe'ě-vy. Nokirirĩry voi. Ipy'agwasu voi he'i-vy:

—“Emombe'u ranhe katu judeu kwéry-pe xe nhe'ě” he'i kuri ore-vy Nhandejáry. Ha peẽ katu Nhandejáry nhe'ě pehenduse e'ỹ va'e. Pembojevy va'e voi. Nhandejáry ndive ndapeikoséi nipo ra'e opa e'ỹ reheve. Aipo ramo peikoseha-rami katu peiko katu, he'i íxupe kwéry. —Ore katu orojere-ta pendéhegwi. Nhande re'ýi e'ỹ ha-py oroho-ta Nhandejáry nhe'ě oromombe'u hagwã.

⁴⁷ —Upe va'e orojapo va'erã, he'i kuri ore-vy Nhandejáry: “Nde ko xe rembiporavo eremo'arandu hagwã judeu e'ỹ-pe pytũ mygwarami rei oiko va'e-pe, arakatu pygwa-rami ae oiko hagwã. Ko yvy apy gwive oiko va'e gwive, emo'arandu katu onheresende hagwã” he'i kuri ore-vy Nhandejáry. Upéixa omoĩ uka va'ekwe kwatia-rehe onhe'ě Nhandejáry, he'i judeu kwéry-pe Paulo imombe'u-vy.*

⁴⁸ Ohendu ramo inhe'ě ovy'a eterei judeu e'ỹ kwéry:

—Iporã ete voi Nhandejáry nhe'ě, he'i omomba'egwasu-vy íxupe.

Gwĩa ojave opa e'ỹ reheve gwarã voi Nhandejáry oiporavo va'ekwe ogwerovia-ma inhe'ě.

⁴⁹ Hesu reroviaha ramo oiko-ma. Opa-rupi ohasa

* **13:47** Is 42.6; 49.6

Nhandejáry nhe'ě. Entéro upe yvy pygwa gwive ohendupa inhe'ě.

⁵⁰ Ha judeu kwéry katu ndojohu porãi upéa nhe'ě. Upéa-gwi onhe'ě apo eterei mokõi va'e-pe hikwái. Ombopoxy-ma hese hereko-vy gwĩ onhembotuvixa mba'e va'e-pe, Nhandejáry-pe omboete va'e, onhembotuvixa kunha va'e. Upe tetã mygwa ruvixa kwéry-pe ave ombopoxy: “Pemosẽ katu imondo-vy Paulo Barnabé ndive” he'i onhe'ě apo-vy hese. Ndoipotavéi ojerovia hese. Ogwerovia apu-gwi omosẽ imondo-vy íxupe kwéry gwetã-gwi hikwái.

⁵¹ Ha Hesu remimondo mokõi va'e katu ombovava opy ho'apa hagwã yvy ipy-gwi. Upéixa omombe'u enterovéa-pe mburuvixa rembiapo vaikwe. ⁵² Upe rire oho ete. Ha upe pygwa Hesu nhe'ě renduha va'e ovy'a eterei. Omohynyhẽmba oiko-vy ipy'apy íxupe kwéry Nhe'ě Marangatu tee va'e.

14

Paulo Barnabé ndive oho Icônio tetã-my

¹ Ha upéi katu Paulo Barnabé ndive oho outro tetã-my. Icônio-py ogwahẽ oho-vy. Upe-py ojehu jevy íxupe Antioquia tetã-my ojehu va'ekwe. Ogwahẽ rire oike judeu porahéi haty-py. Nhandejáry nhe'ě omombe'u hagwã oike. Ohendu ramo inhe'ě heta eterei ogwerovia va'e. Omombe'u tee rei voi ra'e. Oĩ judeu ogwerovia va'e, oĩ judeu e'ỹ va'e ogwerovia va'e ave. ² Ha judeu ogwerovia e'ỹ va'e katu ombopoxy judeu e'ỹ-pe inhe'ě apo-vy Hesu reroviaha-rehe. Onhe'ě vai rei Cristo kwéry-rehe. Upéa-gwi upe pygwa

ndaija'evéi-ma Cristo kwéry-rehe. ³ Ha Hesu remimondo mokõi va'e are joty opyta upe-py oiko-vy. Ipy'agwasu reheve omombe'u Nhandejáry nhe'ẽ oiko-vy. Nhandejáry-rehe ojerovia-gwi ndaiky-hyjéiry voi: “Nhandejáry ko nhande rexakwaa rei va'e” he'i ikyhyje e'ỹ reheve. Ha Nhandejáry oipytygwõ voi íxupe. Nhandejáry nhe'ẽ-py hembiaapo porã hexapyrã-rupi. Inhe'ẽ-py nhane rembiexa e'ỹ va'e ojapo. Upéa-gwi:

—Anhetegwa nipo ra'e inhe'ẽ, he'i upe pygwa.

⁴ Ha upe tetã mygwa napeteĩxairy ipy'a kwéry. Ipy'a ambue mbue voi hikwái. Oĩ judeu-pe omoirũ va'e, oĩ Hesu remimondo-pe omoirũ va'e ave. Napeteĩxairy omoirũ va'e. ⁵ Upéi ogwereco asy-ta mo'ã Hesu remimondo-pe judeu e'ỹ kwéry. Judeu kwéry huvixa kwéry ndive ogwereco asy-ta mo'ã íxupe ave. Ojapi-ta mo'ã íxupe ita-py ojuka hagwã. ⁶ Upe-ma ramo oikwaa-ma ojehegwa. Osẽmba oho-vy. Outro tetã-my okanhy oho-vy íxugwi. Licônia yvy-py oho. Upe-py Litra tetã-my, Derbe tetã-my ave oho. Tetã jerekwe-rupi oho ave. ⁷ Upe-py omombe'u mbe'u oho-vy Hesu rehegwa nhe'ẽ porã.

Paulo ombogwera ogwata e'ỹ va'e-pe

⁸ Ha upéi katu ogwahẽ oho-vy Litra tetã-my. Upe-py oĩ kwimba'e ogwapy oĩ-vy va'e, ndogwatái va'e. Imitã gwive voi ndogwatái va'e. Ogwata e'ỹ tuja va'e voi. ⁹ Onhe'ẽ ramo Paulo, ojeapysaka inhe'ẽ-rehe. Upe jave oma'ẽ porã ogwata e'ỹ va'e-rehe: “Ko va'e ojerovia porã-ma Nhandejáry-rehe okwera hagwã” he'i ojúpe. ¹⁰ Upe ramo:

—Enhembo'y katu, he'i íxupe onhe'ẽ hatã-vy.

Inhe'ẽ-py opo voi. Opu'ã-ma, ogwata-ma voi.

¹¹ Ha upe pygwa ohexa joa ramo Paulo rembiapo:

—Ogwejy-ma ra'e tupã, he'i. —Heko-py ndouí. Nhande rete-rami rei ae ogwejy ou-vy, he'i mo'ã onhe'ẽ hatã-vy. Upe tetã mygwa nhe'ẽ-py onhe'ẽ va'e.

¹² Ha Barnabé-pe ombohéry hikwái Júpiter-py. Ha Paulo-pe katu ombohéry Mercúrio-py. Upéixa ombohéry Paulo-pe heta inhe'ẽ ogwereko-gwi.

¹³ Ha upéi katu ogwahẽ ou-vy tupã héry va'e Júpiter rembigwái, ipa'i va'e. Upe tetã renonde-py oí Júpiter róga kakwaa va'e. Upe-gwi ogweru vaka. Tetã rokẽ-my ogweru. Onhemboyvotypa reheve ogweru. Omoka'ẽ-ta mo'ã hereko-vy omboete hagwã Barnabé ndive Paulo-pe ave. Upe pygwa ndive omoka'ẽ-ta mo'ã imboete-vy:

—Upe va'e, mokõive va'e tupã, he'i mo'ã hese.

¹⁴ Upe va'e ohendu ramo, Hesu remimondo, mokõi va'e, onhemondýi. Omondoro ndoropa okamisa py'a. Kente mbyte-rupi oripara oho-vy. Onhe'ẽ hatã oje'ói-vy:

¹⁵ —Ani pejapo teĩ upéixa, ore rapixa kwéry, he'i Paulo íxupe kwéry. —Ore ko ndaha'éi teĩ tupã. Teko rei ae ore, he'i. —Peẽ ramigwa katu ave ore, he'i Paulo Barnabé ndive onhe'ẽ hatã-vy íxupe kwéry. —A-rami pejapo ramo, pejapo rei-ta. Ha oromombe'u-ta pee-my nhe'ẽ porã heru-vy. Pene rembiapo rei va'ekwe rekovía, perova katu pende rekoha Nhandejáry-rehe, he'i íxupe kwéry. —Nhandejáry ko oikove va'e. Ha'e áry apohare, yvy apohare ave, ygwasu apohare ave. Entéro mba'e apohare voi ko Nhandejáry, he'i íxupe kwéry.

16 –Entéro myamyri yma gware-pe gwive oheja oiko rei araka'e Nhandejáry. Áry porukwe-py rei oiko araka'e. 17 Ha nhande kwéry-pe katu hembiapo porã porã-ma oiko-vy. Omongy nhande-vy, ombohi'a porã hi'óra-py. Nhane mohygwyatãmba Nhandejáry. Nhane mbopy'a rory ave. Upéixa voi Nhandejáry ohexa uka va'ekwe nhande kwéry-pe nhande rayhuha, he'i omombe'u-vy Paulo.

18 Upéixa onhe'ẽ ramo jepe, omoka'ẽse joty imboete-vy íxupe hikwái. Hasy-py ojoko íxupe kwéry.

19 Ha upéi katu ogwahẽ ou-vy judeu kwéry. Antioquia pygwa ou, Icônio pygwa ou ave. Ogwahẽ rire, onhe'ẽ apo Paulo-pe hikwái. Ombooxy uka upe pygwa hese. Upe ramo ojapi japi ita-py íxupe hereko-vy ojuka hagwã mo'ã. Upéi: “Omano-ma” he'i mo'ã hese hikwái. Upéa-gwi ombotyryry heraha-vy íxupe. Tetã pa'ũ-gwi ogwenohẽ heraha-vy. 20 Upéi ogwahẽmba Hesu nhe'ẽ renduha ogweroajere íxupe. Oma'ẽ ma'ẽ ójehe jave, opu'ã jevy-ma. Oike jevy upéa tetã-my. Iko'ẽ-my ohasave oho-vy outro tetã-my. Barnabé ndive oho. Derbe-py ogwahẽ oho-vy. 21 Upéa tetã mygwa-pe omombe'u Hesu rehegwa nhe'ẽ porã. Ohendu-gwi inhe'ẽ, heta-ma oiko Hesu rehegwa nhe'ẽ renduharã.

Paulo Barnabé ndive ojevy jevy ou-vy gwekwapy

Upe rire ojevy jevy ou-vy Paulo Barnabé ndive. Ogwahẽ jevy Listra tetã-my. Icônio tetã-my ogwahẽ jevy ave. Antioquia Pisídia yvy jave oĩ va'e-py

ogwahẽ jevy ave ou-vy. ²² Upe tetã tetã-rupi onhemonhe'ẽ jevy Hesu rehegwa nhe'ẽ renduha-pe:

—Peiko meme katu tape porã-rupi. Ani pejere teĩ Hesu rekoha-gwi. Nhandejáry nhande ruvixa oiko haty-py nhagwahẽ peve, heta jajerereko asy va'erã. Nhagwahẽ-ma rire ae ndajahasas asy mo'ãvéi-ma, he'i Paulo Barnabé ndive onhemonhe'ẽ-vy.

²³ Upéi Hesu reroviaha onhomboty aty harupi oiporavo onhopa'ũ-gwi. Herekwarã kwarã oiporavo onhangareko hagwã hese kwéry. Okaru e'ỹ reheve, heta ombojeupi Nhandejáry-pe onhe'ẽ. Upe rire he'i íxupe kwéry:

—Ãy Nhandejáry-rehe pejerovia va'e. Tonhangareko katu Nhandejáry peteĩ teĩ va'e-rehe pende-rehe kwéry, he'i íxupe kwéry Paulo Barnabé ndive.

²⁴ Ha upéi katu ohasa jevy ou-vy Pisídia yvy-rupi. Ogwahẽ ou-vy Panfília yvy-py. ²⁵ Nhandejáry nhe'ẽ omombe'u rire Perge tetã-my, ou jevy-ma Atália tetã-my. ²⁶ Upe-py ogwejjy jevy onhemboyru kanoagwasu-py ou hagwã. Y-rupima ou. Antioquia tetã-my jevy ogwahẽ ou-vy. Hemimondo mokõi va'e ogwahẽ jevy-ma ou-vy. Are-ma he'i va'ekwe íxupe upe pygwa oho hagwã: “Nhandejáry ko nhande rovasa va'e nhande rexakwaa rei-vy. Tande rovasa katu ne rembiaporã erejapo porã hagwã” he'i va'ekwe íxupe imondo-vy. Áy ojaopopa rire ogwahẽ jevy-ma ou-vy.

²⁷ Upe-py ogwahẽ ramo, ombojogweroatypa Hesu reroviaha gwive. Omboaty omombe'upa

hagwã gwembiapokwe. Nhandejáry oipytygwõha íxupe omombe'u:

—Ãy ogwerovia-ma judeu e'ÿ kwéry ave Nhandejáry nhe'ẽ. Ogwerovia uka-gwi íxupe Nhandejáry, ogwerovia-ma, he'i omombe'u-vy.

²⁸ Upe-py are-ma opyta. Hesu nhe'ẽ renduha ndive opyta.

15

“Naiporãi nhanhemonhe'ẽ hatã hatã judeu e'ÿ kwéry-pe” he'i Hesu reroviaha rerekwa

¹ Ha upéi katu ogwahẽ ou-vy, Judéia yvy-gwi ou va'e. Ombo'e mbo'e oiko-vy Hesu reroviaha-pe:

—Iporã katu erenhempirekytĩ uka upe Moisés amyri he'i hagwe-rupi. Nerenhempirekytĩ ukái ramo, nane resende mo'ãi Nhandejáry, he'i mo'ã imbo'e-vy.

² Ohendu ramo inhe'ẽ Paulo Barnabé ndive:

—Ndaha'éiry upéixa, he'i.

—Upéixa voínte nhande reko, he'i Paulo-pe onhe'ẽ mbojevy jevy-vy.

—Ndaupéixairy, he'iri iri onhonhe'ẽ mbojevy jevy-vy.

Omombe'u joavy avy-gwi, he'i ojóupe:

—Nhamondo katu Paulo Barnabé ndive. A pygwa ave nhamondo Jerusalém tetã-my jaikwaa porãve hagwã, he'i. —Upe-py oĩ Hesu remimondo, Hesu reroviaha rerekwa ave. Nhamondo katu upe-py, “Iporã-ta pa judeu e'ÿ kwéry onhempirekytĩ uka, tapa naiporãi” oporandu hagwã, he'i.

³ Upéa-gwi omondo íxupe Hesu reroviaha upe-py oĩ va'e. Upéi oho. Ohasa oho-vy Fenícia yvy-rupi, Samaria yvy-rupi ave:

—Gwĩ judeu e'ỹ kwéry ko ogwerova-ma gwekoha Nhandejáry-rehe, he'i omombe'u mbe'u oiko-vy.

Upéa omombe'u ramo, ombovy'a eterei entéro Hesu reroviaha gwive. ⁴Ogwahẽ ramo Jerusalém-my ogwerohory íxupe Hesu reroviaha, herekwa kwéry ave, Hesu remimondo ave. Nhandejáry ojapo uka uka íxupe va'ekwe omombe'upa íxupe kwéry.

⁵ Ha oĩ ave Hesu reroviaha, fariseu kwéry moirũhaty. Mokõi va'e reko-rupi oikose va'e. Ohendu ramo Paulo nhe'ẽ, onhembo'y-ma inhe'ẽ mbojevy hagwã:

—Tonhepirekytĩ uka voi katu judeu e'ỹ kwéry. Tohendu katu ave myamyri Moisés he'i va'ekwe nhande rekorã, he'i mo'ã imombe'u-vy.

⁶ Upéixa-gwi ojogweroaty onhomongeta-vy Hesu remimondo, Hesu reroviaha rerekwa ave. Ojogweroaty ojohu hagwã mbava'e tipo Nhandejáry oipota jajapo jaiko porã hagwã. ⁷Heta omombe'u joavy avy rire, opu'ã-ma oĩ-vy Pedro. He'i Hesu reroviaha kwéry-pe omombe'u-vy:

—Are-ma voi xe poravo va'ekwe pene pa'ũ-gwi Nhandejáry, xe re'yi kwéry. Xe poravo va'ekwe amombe'u hagwã Hesu rehegwa nhe'ẽ porã. Xe nhe'ẽ ohendu ramo, judeu e'ỹ kwéry ogwerovia hagwã hikwái, xe poravo. ⁸ Ha Nhandejáry nhande py'a pygwa va'e rexaha voi. Judeu e'ỹ kwéry ogwerovia tee ramo, ojohu porã. Upéa-gwi nhande py'a omohynyhẽmba hagwe-rami ipy'a omohynyhẽmba ave íxupe kwéry. Ome'ẽ íxupe kwéry ave Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ipy'apyhyharã íxupe. ⁹ Peteĩxa ogwereco va'ekwe

enterove va'e gwive imopotĩ-vy. Nhande py'a mopotĩ hagwe-rami, omopotĩ ave judeu e'ỹ kwéry py'a ogwerovia-gwi íxupe.

¹⁰ —Ma'erã peje íxupe kwéry ojapo hagwã Nhandejáry remimbota e'ỹ? Ma'erã pembopoxy-ta teĩ Nhandejáry-pe? Judeu reko-rupi jaiko ramo, ipohýi va'e oatúa-rehe ogwerahaha-rami jaiko. Upe va'e reko-rupi ndikatúi jaiko. Nhane ramói amyri ave ndikatúi oiko araka'e upéa reko-rupi. ãy katu ma'erã penhemonhe'ẽ hatã hatã íxupe kwéry oiko hagwã judeu reko-rupi? Ani pejapo teĩ upéixa. Judeu reko-rupi anho ngatu rei peiko meme ramo jepe, napene resende mo'ãi joty Nhandejáry. ¹¹ Jajerovia-ma ramo ae Nhandejáry Hesu-rehe, nhane resende-ta. Nhane resendese-gwi, nhane resende-ta. Nhane resendeha-rami ave, oresende-ta judeu e'ỹ va'e-pe, he'i Hesu reroviaha kwéry-pe Pedro imombe'u-vy.

¹² Onhe'ẽ rire okirirĩmba hikwái. Upéi Paulo, Barnabé ndive omombe'upa Nhandejáry ojapo uka uka va'ekwe íxupe. Omombe'u hexapyrã-rupi ojapo uka va'ekwe. Judeu e'ỹ remiexarã ojapo uka va'ekwe omombe'upa:

—Nhandejáry rembiapo porã-rehe oponderapa joa hikwái ojohu porã-vy, he'i omombe'u-vy.

Omombe'u jave, ndoikwaái onhe'ẽ mbojevy hagwã. ¹³ Omombe'upa rire, onhe'ẽ-ma Hesu reroviaha rerekwa héry va'e Tiago:

—Pejeapysaka porã xe-rehe, xe re'ýi kwéry. ¹⁴ Simão Pedro ko omombe'upa kuri nhande-vy judeu e'ỹ kwéry rehegwa nhe'ẽ: “Yma Nhandejáry ndohovasái va'ekwe íxupe kwéry, judeu

kwéry-rami. Upe rire ae ohovasa va'ekwe íxupe kwéry. Oipe'a va'ekwe onhopa'ũ-gwi hese ojerovia va'e gwe'yirá” he'i nhande-vy Pedro omombe'u-vy. ¹⁵ Yma ete Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety omoĩ va'ekwe kwatia-rehe onhe'ẽ. Yma hemimoĩgwe-rami kwatia-rehe ãy katu onhe'ẽ Pedro. Ijoja inhe'ẽ. No'ã-rami hemimoĩgwe:

¹⁶ “Heta mba'e ojehu va'ekwe myamyri Davi ra'yre-pe. Heta mba'e ojehu ramo íxupe, ndopytavéi mburuvixa ramo. Upéi he'i Nhandejáry: Ánga ete-ma ae aheja jevy-ta Davi remiarirõre-pe mburuvixagwasurã. ¹⁷ Aheja jevy-ta xe reka reka hagwã entéro yvypóry kente kwéry gwive. Xe reka-ta xe moirũ hagwã. Judeu e'ỹ kwéry, xe re'yirá gwive xe reka-ta gwuvixarã, he'i. ¹⁸ Yma gwive ãy peve aikwaa uka peẽ-my ko va'e nhe'ẽ, he'i Nhandejáry”*

he'i Tiago imombe'u-vy. Upéi omombe'u jevy upe Hesu reroviaha rerekwa:

—Upéixa hemimoĩgwe kwatia-rehe. Upéixa voi judeu e'ỹ kwéry katu Nhandejáry re'ýi ave. ¹⁹ Upéa-gwi ha'e-ta peẽ-my: Xe-vy naiporãi nhandemonhe'ẽ hatã hatã judeu e'ỹ kwéry-pe. Ogwerova ramo gwekoha Nhandejáry-rehe naiporãi nhamoakãrasy íxupe kwéry. “Entéro Moisés he'i va'ekwe gwive ejapo katu” naiporãi ja'e íxupe. ²⁰ Nhamondo katu íxupe kwéry nhande kwatia nhe'ẽ no'ã-rami: “Ani penhemongy'a teĩ pe'u-vy upe tembi'u tupã ra'anga rovagwy-py onhemoĩ va'e hemi'urã. Pemenda e'ỹ reheve,

* **15:18** Am 9.11-12

ani ae peiko rei onhondive. Ani pe'u teĩ ijuka-vy ohumbiri va'ekwe. Ani pe'u teĩ so'o rugwykwe.” Ko va'e nhe'ẽ mante nhamondo íxupe kwéry. Ko va'e nhe'ẽ ojapo va'e judeu kwéry.* ²¹ Yma gwive ãy peve oiko enterove tetã-my meme myamyri Moisés he'i va'ekwe mombe'uha. Pytu'u tu'uha áry-py meme omonhe'ẽ nhe'ẽ he'i va'ekwe. Judeu kwéry porahéi haty haty-rupi omonhe'ẽ. Oĩ joty judeu reko-py oiko va'e. Upéa-gwi naiporãi nhambopoxy rei íxupe kwéry, he'i onhemonhe'ẽ-vy Tiago.

Upéixa onhonhe'ẽ mbojevvy jevvy rire, onhonhe'ẽ mbohory jevvy oiko-vy.

Hesu reroviaha rerekwa kwéry omondo onhe'ẽ kwatia-rehe entéro Hesu reroviaha-pe gwive

²² Ohendu ramo inhe'ẽ, ogwerovy'a hikwái. Upéa-gwi he'i Hesu remimondo, Hesu reroviaha gwive ave, herekwa kwéry ave:

—Nhane pa'ũ-gwi jaiporavo katu nhane remimondorã. Antioquia tetã-my nhamondo katu. Paulo Barnabé ave nhamondo katu inhirũrã, he'i ojóupe hikwái.

Ko va'e nhe'ẽ ojohu porã hikwái. Upéa-gwi mokõi omondo. Judas ombohéry va'e Barsabás Silas ndive omondo. Ko mokõi Hesu reroviaha rerekwa va'e.

²³ Upe oho jave voi ogweraha uka ipo-py íxupe kwéry kwatia nhe'ẽ. No'ã-rami he'i hambieraha va'e kwatia nhe'ẽ. “Ore kwéry, Hesu remimondo va'e, Hesu reroviaha rerekwa va'e, pende re'ýi ave oromondo-ta ore nhe'ẽ peẽ-my, Hesu reroviaha

* **15:20** Êx 34.15-17; Lv 18.6-23; 17.10-16

va'e, judeu e'ỹ va'e, Antioquia tetã mygwa va'e, Síria yvy pygwa va'e, Cilícia yvy pygwa va'e ave. Peẽ kwéry va'e-pe oromondo-ta ore kwatia nhe'ẽ. Mba'éixa tipo peiko? Peiko porã pa?

²⁴ “Pene moakãrasy jeko ra'e ko'a gwigwa. Omombe'u ambue ramo peẽ-my pene moakãrasy. Oromombe'u uka e'ỹ reheve, omombe'u. ²⁵ Upéa-gwi orojogweroaty rire oro'e: Iporã katu jaiporavo nhane remimondorã, oro'e. Hendive oho-ta Barnabé Paulo ave, nhane rembiayhu va'e, naimytu'e'ỹ etéiry ójehe va'e. ²⁶ Hapixa kwéry ojukase ramo jepe íxupe, ha'e ojapo joty va'e Nhandejáry Hesu Cristo remimbota, oro'e kuri orejéupe Barnabé ndive Paulo-rehe. ²⁷ Upéa-gwi oromondo-ta Judas Silas ndive omombe'u haggwã ore remimoĩgwe kwatia-rehe, peikwaapa porã haggwã omombe'u va'e. ²⁸ Ha oro'e, Íxupe kwéry katu naiporãiry nanhemonhe'ẽ hatã hatã, oro'e kuri orejéupe pende-rehe kwéry. Tekoha porã ae nhamombe'u va'erã kwatia nhe'ẽ-rupi íxupe kwéry, oro'e kuri pende-rehe kwéry. Koixagwa nhe'ẽ ojohu porã ave Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. ²⁹ Upéa-gwi ani penhemongy'a teĩ pe'u-vy tembi'u tupã ra'anga rovagwy-py onhemoĩ va'ekwe. Ani pe'u teĩ so'o hugwy reheve. Ani pe'u teĩ ijukavy ohumbiri va'ekwe. Pemenda e'ỹ reheve, ani ae peiko rei onhondive. Upéa ndapejapói ramo peiko porã va'erã. Nhandejáry tapende rovasa katu. Opa-ma oronhe'ẽmba.”

Upéixa voi omoĩ kwatia-rehe onhe'ẽ omondo va'erã.

Hesu reroviaha gwive ogwero vy'a kwatia nhe'ẽ

³⁰ Ha upéi katu hemimondo osê oho-vy. Antioquia tetã-my ogwahẽ oho-vy. Upe-py ogwahẽ ramo, ombojogweroatypa Hesu reroviaha gwive. Omboaty ome'ẽ hagwã Hesu reroviaha-pe upéa kwatia nhe'ẽ. ³¹ Omonhe'ẽmba rire, upe pygwa ogwerovy'a eterei inhe'ẽ hikwái:

—Onhemonhe'ẽ porã nipo ra'e, he'i ojóupe.

³² Upéi Judas Silas ndive Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety, heta-ma onhe'ẽ onhemonhe'ẽ-vy:

—Eiko meme katu tape porã-rupi, he'i Hesu reroviaha-pe.

³³ Upe-py are-ma opyta. Upe rire:

—Oroho jevy-tama ore mbouhare ha-py, he'i Hesu reroviaha-pe.

—Néi, tapeho porã katu Nhandejáry ndive, he'i íxupe.

³⁴ Ha Silas katu ndohóiry. Opyta joty upe-py. ³⁵ Ha Paulo Barnabé ndive opyta upe-py ombo'e mbo'e-vy. Nhandejáry nhe'ẽ omombe'u oĩ-vy. Heta-ma omoirũ íxupe ave Nhandejáry nhe'ẽ omombe'u-vy.

Paulo oiporavo Silas-pe omoirũ hagwã íxupe

Heta omombe'u Nhandejáry nhe'ẽ Paulo Barnabé ndive oiko-vy. ³⁶ Upe rire he'i Barnabé-pe Paulo:

—Jaha jahexa jevy Nhandejáry nhe'ẽ nhamombe'u mbe'u hagwe-rupi. Tetã tetã-rupi jaha, he'i. —Jaha jaikwaa hagwã mba'éixa pa oiko Hesu reroviaha, he'i íxupe Paulo.

³⁷ —Jaraha katu nhane ndive João Marcos, he'i íxupe Barnabé.

³⁸ –Naiporãi jaraha íxupe, he'i. –Nhande reja-ma va'ekwe oho-vy upe va'e. Panfília yvy-py nhande reja va'ekwe oho-vy. Nanhane moirũvéiry, jaha ramo nhamombe'u Nhandejáry nhe'ẽ. Naiporãvéi-ma jaraha íxupe, he'i íxupe Paulo.*

³⁹Upéixa ramo mokõive va'e onhonhe'ẽ mbojevyy jevy hikwái. Ndaijoja etéiry voi inhe'ẽ kwéry. Upéa-gwi ojoheja-ma. Barnabé oho, Marcos rera-haha ramo oho. Onhemboyru kanoagwasu-py oho hagwã Chipre ykõi-my. ⁴⁰Ha Paulo katu oiporavo Silas-pe omoirũ hagwã íxupe:

–Nhandejáry ko nhande rexakwaa rei va'e. Tande rovasa katu, he'i íxupe imondo-vy Hesu reroviaha.

⁴¹Upe rire osẽ oho-vy. Síria yvy-rupi, Cilícia yvy-rupi ave oho onhemonhe'ẽ-vy:

–Ani erejere teĩ Hesu rekoha-gwi, he'i Hesu reroviaha-pe onhomboaty aty ha-rupi.

16

Heta oinupã rire, omoĩ preso Paulo-pe Silas ndive

¹Upéixa ramo Paulo Silas ndive ogwahẽ oho-vy Derbe tetã-my. Lистра tetã-my ogwahẽ ave oho-vy. Upe-py oiko Hesu rehegwa nhe'ẽ renduha, héry va'e Timóteo. Isy judeu va'e voi, Hesu reroviaha va'e. Ha túvy katu ndaha'úi judeu va'e. Grego kwéry va'e ae ha'e. ²“Timóteo ko hekoha porã va'e” he'i hese upe pygwa Hesu reroviaha va'e. Imandu'a porã hese. ³Upéa-gwi Paulo oipota omoirũ íxupe. Ha heta oĩ upe-py judeu kwéry:

* 15:38 At 13.13

“Timóteo ru ndaha'úi judeu va'e. Grego kwéry va'e ae ha'e” he'i hese hikwái.

Upéa-gwi Paulo oho ojapo judeu remimbota. Og-weraha oipirekytĩ hagwã íxupe judeu kwéry-rami. Hekoha-rami ojapo íxupe pono ipoxy hikwái.

⁴ Upéi omoirũ íxupe, oho upe tetã tetã-rupi. Hesu reroviaha onhomboaty aty ha-rupi oho. Omombe'u mbe'u oho-vy hembiaporã. Hesu remimondo he'i va'ekwe, Hesu reroviaha rerekwa va'e, Jerusalém pygwa va'e he'i va'ekwe ave, ombojoja rire inhe'ẽ hikwái, kwatia-rehe omoĩ va'ekwe, omombe'u. ⁵ Hembiaporã omombe'u. Upéixa-gwi ojerovia porãve rãve Nhandejáry Hesu-rehe hikwái. Onhembohetave tave oho-vy Hesu reroviaha kwéry.

⁶ Ha upéi katu Paulo inhirũ ndive ohasa hasa oiko-vy Frígia yvy-rupi. Galácia yvy-rupi ave ohasa. Ogwahẽ ramo Ásia yvy-py nomombe'u ukái íxupe: “Ani eremombe'u teĩ Ásia pygwa-pe Nhandejáry nhe'ẽ ani eremombe'u” he'i íxupe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e.

⁷ Upéi ogwahẽ ramo Mísia yvy rovái, oho-ta mo'ã Bitínia yvy-py. Ha ndohejái oho Hesu Nhe'ẽ Marangatu. ⁸ Upéixa ramo Mísia yvy yke-rehe ohasa rei oho-vy. Ohasa rire ogwahẽ oho-vy Trôade tetã-my. ⁹ Ha upéi katu pyhare ojehexa uka sapy'a Paulo-pe. Ixupéte ojehexa uka Macedônia pygwa. Onhembo'y ramo ohexa. Onhe'ẽ ramo ohendu:

—Eju katu y rovái. Eju katu. Xe yvy héry va'e Macedônia-py eju katu ore pytygwõ hagwã, he'i ojapura-vy.

¹⁰ Ojehexa uka rire-ma orohasase oroho-vy Macedônia yvy-py. Upe-py Trôade tetã-my xe Lucas amoirũ-ma íxupe. Ha upéi katu:

—Nhandejáry ko nhane renói kuri nhamombe'u hagwã Macedônia pygwa-pe, Hesu rehegwa nhe'ẽ porã, oro'e ojóupe.

¹¹ Upéa-gwi oronhemboyru kanoagwasu-py y-rupi oroho hagwã. Oroheja Trôade tetã orohovy. Oroho pya'e a'e Samotrácia ykõi-my. Iko'ẽ-my orohasa jevy yvy yke-rehe. Orohasa orogwahẽ Neápolis tetã-my. Upe-py yvy ete-py orosẽ kanóagwi. ¹² Upe-gwi yvy-rupi oroho jevy orogwahẽ Filipos tetã-my, Macedônia yvy-py oĩ va'e-py orogwahẽ. Ha Filipos tetã tuvixa. Ndaipóri upe tetã jerekwe-rehe íxugwi tuvixave va'e. Yma Roma pygwa onhemomba'e hese va'ekwe. Ha upéi katu orogwahẽ ramo upe-py, are oropyta. ¹³ Upéi pytu'uha áry-py orosẽ tetã rokẽ-rupi. Ysry rembe-py oroho: “Upe-py oime ra'e jajapo oração haty” oro'e orejúpe. Upéa-gwi oroho upe-py orogwapy. Oronhe'ẽ kunha kwéry-pe, ojogweroaty okwa va'e-pe.

¹⁴ Ore nhe'ẽ ohendu va'e apyte-py oĩ kunha héry va'e Lídia, Tiatira tetã mygwa. Upe kunha aorã pytã porã va'e vendeha. Nhandejáry-pe omboeteha ave. Ha upéi katu Paulo onhe'ẽ ramo, Nhandejáry oikwaa uka íxupe Paulo nhe'ẽ ohendu porã hagwã. ¹⁵ Ohendu rire, oromongarai íxupe. Hóga pygwa oromongarai ave. Upe jave:

—Peju katu peiko xe róga-py. Peikwaa ramo xe ajerovia teeha Nhandejáry-rehe, peju katu, he'iri iri ore-vy. Upe-ma ramo oroho. Oipota hagwe-rami oroho.

¹⁶ Upéi ore oroho jave jajapo oração haty-py, ore rogwaitĩ hembigwái kunhataĩ. Upe kunhataĩ anháy rerekoha. Upe anháy arandu-rupi oikwaa-ma oikotaha. Oikwaa va'e oikwaa uka imombe'u-vy. Omombe'u ramo, heta ome'ẽ ijáry-pe ohendu va'e. Ogana porã ijáry. ¹⁷ Upe kunhataĩ oho Paulo rapykwéri. Ore rapykwéri oho ave. Hatã onhe'ẽ oho-vy:

—Kóa kwimba'e Tupãgwasu rembigwái omombe'u va'e peẽ-my tape porã Nhandejáry pene resende hagwã, he'i omombe'u-vy. ¹⁸ Ko'ẽmba ãmba oho va'e ore rupive. Upéa-gwi ipoxy íxupe Paulo. Ojeapa hese. He'i anháy-pe:

—Ekwa katu íxugwi. Hesu Cristo réry-py esẽ katu íxugwi, he'i anháy-pe.

Upe-ma ramo anháy osẽ-ma oho-vy íxugwi.

¹⁹ Ha ijáry katu ohexa ramo, he'i:

—Upe kunhataĩ ko ndoikwaa uka mo'ãvéi-ma oiko-ta va'e nhande-vy, he'i. —Nome'ẽ mo'ãvéi-ma nhande-vy hemimombe'u repy.

Upéa-gwi oipyhy Paulo-pe Silas ndive oipyhy heraha-vy. Ipotĩ ha-my ogweraha íxupe. Ombotyryry heraha-vy. Ogweraha mburuvixa oĩ ha-py. ²⁰ Ogweraha rire polícia ruvixa renondepy, he'i:

—Ko va'e kwimba'e ko judeu va'e, he'i. —Ko tetã mygwa kwéry-pe ombopoxy va'e, he'i hese. ²¹ —Teko ambue omombe'u mbe'u va'e. Ha nhande katu ndaha'úi judeu va'e. Romano kwéry va'e ae nhande, he'i. —Upéa-gwi teko ambue va'e nhe'ẽ nanhahendu mo'ãi, he'i mburuvixa-pe hikwái.

²² Ha ojogweroaty va'e gwive ohendu ramo inhe'ě, ipoxy íxupe. Oinupãse ave. Ha upéi mburuvixa kwéry oipe'a uka íxugwi ijao oinupã uka hagwã yvyra-py. ²³ Heta oinupã rire, omoĩ preso:

—Enhangareko porã katu hese pono okanhy, he'i preso-rehe onhangareko va'e-pe.

²⁴ Ohendu rire inhe'ě, omoĩ koty mbyte-py omoĩ. Omoĩ yvyra pa'ũ-my ipy pono ogwata. ²⁵ Haimete-ma ramo pyhare pyte Paulo Silas ndive omondo oiko-vy Nhandejáry-pe onhe'ě. Oporahéi oiko-vy ave. Ha ijypy-rupi oĩ va'e gwive preso va'e, ohendu oporahéi ramo. ²⁶ Upe-ma ramo hi'apỹ apỹ eterei yvy. Oku'e óga rokyta. Pya'e ojepe'a okẽ oĩ va'e gwive. Upéixa-gwi ojei ramo inhapytĩha, nonhenhapytĩvéiry preso oĩ va'e gwive. ²⁷ Upe-ma ramo opáy preso-rehe onhangareko va'e. Ohexa okẽ ojepe'a ramo. Ohexa ramo,

—Onhemoĩ preso va'e osẽmba ra'e, he'i mo'ã. Upéa-gwi ohekýi kyse ojekutu hagwã mo'ã. ²⁸ Ha Paulo onhe'ě hatã íxupe:

—Ani erejeka teĩ. Ore kwéry oroĩ vyteri a-py, he'i íxupe.

²⁹ —Perúke tataendy, he'i preso-rehe onhangareko va'e.

Oripara oho-vy oike hagwã koty-py. Ipy'a ryrýi ramo ojeity ha'e kwéry hovagwy-py imboete-vy. ³⁰ Upéi ogwenohẽ heru-vy koty-gwi:

—Mba'éixa xe aiko-ta, mbo'eháry, Nhandejáry xe resende hagwã, he'i íxupe oporandu-vy preso-rehe onhangareko va'e.

³¹ —Ejerovia katu Nhandejáry Hesu-rehe. Ne resende-ta. Oresende-ta nde róga pygwa ave, he'i preso-rehe onhangareko va'e-pe hikwái.

³² Upéi omombe'u íxupe, preso-rehe onhangareko va'e-pe Nhandejáry rehegwa nhe'ẽ. Hóga pygwa-pe omombe'u ave. ³³ Upéixa ramo ogweraha ombojahu preso onhemoĩ va'ekwe-pe. Oipire joka hagwe-gwi oipe'a hugwy. Upe-ma ramo omongarai íxupe preso-rehe onhangareko va'e-pe, hóga pygwa-pe omongarai ave. ³⁴ Upe rire upe onhemongarai va'e ogwenogwahẽ heru-vy gwóga-py omongaru íxupe kwéry. Nhandejáry-rehe ojerovia-gwi ovy'a eterei-ma. Hóga pygwa ovy'a ave. ³⁵ Ko'ẽmba ramo mburuvixa kwéry ombou polícia he'i hagwã: “Tove toho upéa kwimba'e” he'i Paulo-rehe, Silas-rehe ave. ³⁶ Upéi omombe'u Paulo-pe inhe'ẽgwe preso-rehe onhangareko va'e:

—“Tove toho upéa kwimba'e” ombou he'i hagwã mburuvixa kwéry. Upéa-gwi esẽ, he'i. —Tereho katu. Nande rereko asy mo'ãvéiry avave ãy, he'i íxupe.

³⁷ Ha Paulo katu:

—Ndaha mo'ãi, he'i. —Ore ko romano va'e. Nanhainupãi romano va'e nhamonhe'ẽ e'ỹ reheve, he'i. —Ha ore nupã kuri enterovéa rovagwy-py hikwái. Ore monhe'ẽ e'ỹ reheve, ore-vy oporandu e'ỹ reheve ore nupã nupã kuri, he'i. Upe rire ore moanha ore mondo koty mbyte-py ore moĩ hagwã preso. ãy katu ore mosẽ nhemise ore mondo-vy. Ha ndaha mo'ãi. Tou katu mburuvixa ore renohẽ hagwã, he'i polícia kwéry-pe.

³⁸ Upéi Paulo nhe'ẽ omombe'u mburuvixa-pe. Ohendu ramo inhe'ẽ, ikyhyje íxugwi:

—Paulo ko romano va'e nipo ra'e, he'i ojóupe hese.

Upéa-gwi ikyhyje voi. ³⁹ Upéixa-gwi ou iha-py mburuvixa:

—Ore oroporonupã uka-gwi oronhemboasy, he'i íxupe.

Upéi ogwenohẽ heraha-vy preso oĩ ha-gwi:

—Iporã katu ereho a-gwi ko tetã-gwi, he'i íxupe mburuvixa.

⁴⁰ Upéa-gwi osẽ oho-vy onhemoĩ preso ha-gwi. Oho Lídia róga-py. Upe-py ohexa Hesu reroviaha. Ohexa ramo onhemonhe'ẽ íxupe kwéry:

—Peiko meme katu tape porã-rupi, he'i Hesu reroviaha-pe.

Upe rire osẽ oho-vy upe-gwi hikwái.

17

Paulo Silas ndive oho Tessalônica tetã-my

¹ Ha upéi tetã tetã-rupi ohasa oho-vy Paulo Silas ndive. Ohasa Anfípolis tetã-rupi, Apolônia tetã-rupi ohasa ave hikwái. Ohasa rire, ogwahẽ oho-vy Tessalônica tetã-my. Upe-py oĩ judeu oporahéi haty. ² Tetã tetã-my ogwahẽ-vy oike ike judeu oporahéi haty haty-rupi. Upéixa ramo ogwahẽ-ma ramo Tessalônica tetã-my, oike ojeporahéi haty-py. Upe-py mbohapy pytu'uha áry-py onhombó'e mbo'e oikwaa uka porã-vy Nhandejáry rehegwa nhe'ẽ kwatia-rehe oĩ va'e. ³ He'i íxupe kwéry:

—Yma va'ekwe Nhandejáry omoĩ uka kwatia-rehe Hesu rehegwarã: “Cristo, Nhandejáry rembiporavo va'e ojerereko asy va'erã. Omano rire, oikove jevy va'erã” he'i kwatia nhe'ẽ-rupi. Yma Nhandejáry he'i hese va'ekwe-gwi ojehu íxupe.

Omano hagwã-ma ou va'ekwe. Ha ko'anga ha'eta peẽ-my: Ko Hesu xe remimombe'u va'e Cristo voi, Nhandejáry rembiporavo va'e voi, nhane remiha'arõ va'e ave, he'i íxupe kwéry Paulo.

⁴ Oĩ ohendu va'e inhe'ẽ. Omoirũ mokõive va'e-pe. Heta eterei grego va'e, Nhandejáry mboeteha omoirũ ave íxupe. Heta kunha onhemboete va'e omoirũ ave íxupe. ⁵ Ha judeu kwéry katu ndaija'úi mokõive-rehe. Silas-rehe, Paulo-rehe ave ndaija'úi hikwái. Oho ojogweroaty oporombopoxy-vy heta ndovaléi va'e. Hekoha vai va'e kwéry, tape-rehe oiko rei va'e kwéry ndive oporombopoxy poxy. Oje'ói ija'e'ỹha reraha-vy. Opoxy reheve ogwera-hapa upe tetã mygwa Jasom róga-py. Ogwenohẽse mo'ã upe Hesu reroviaha róga-gwi mokõive va'e. ⁶ Ha ndotopái Paulo-pe upe-py. Ndotopái-gwi ombotyryry heraha-vy Jasom-pe hikwái. Hesu reroviaha upe-py oĩ va'e ogweraha ave. Mburuvixa kwéry renonde-py ogweraha. Ogwahẽ rire, omombe'u hesegwa hikwái:

—Ko va'e kwimba'e opa-rupi onhemonhe'ẽ nhe'ẽ oiko-vy va'e enterove va'e ndaijoja porãvéi hagwã. Ou ra'e a-py ave onhemonhe'ẽ-vy. ⁷ Ogwahẽ ramo, omogwahẽ ra'e íxupe kwéry Jasom. Ko kwimba'e nohendúi va'e voi nhande ruvixagwasu nhe'ẽ. No'ã-rami he'i: “César katu ndaha'úi nhande ruvixagwasu tee. Hesu ae nhande ruvixagwasu tee” he'i Paulo kwéry, he'i mo'ã omombe'u-vy.

⁸ Ohendu ramo inhe'ẽ, onhemondýi-ma mburuvixa kwéry. Kente kwéry upe tetã-my oĩ va'e onhemondýi ave. Oipota Paulo oho upe-gwi hikwái.

⁹ Upéixa ramo Jasom-pe indive kwéry-pe ave oheja

uka plata hikwái. Oirũ kwéry rekovía oheja plata mburuvixa-pe, Paulo-gwi opoi hagwã imondo-vy. Oheja rire:

—Toho katu, he'i íxupe mburuvixa.

Opoi íxugwi oho hagwã.

¹⁰ Upe-ma ramo Hesu reroviaha kwéry omondo Paulo-pe Silas ndive. Pytũ ramo omondo. Outro tetã-my pya'e omondo. Upéixa ramo oho Beréia tetã-my. Ogwahẽ ramo upe-py oike judeu oporahéi haty-py. ¹¹ Ha upe pygwa, Beréia pygwa va'e hi'arandu porã va'e. Ha gwĩ judeu kwéry Tessalônica pygwa va'e nahi'arandu porã. Ha Beréia pygwa katu hi'aranduve va'e voi. Ha upéi nainhate'ỹi ohendu hagwã Paulo nhe'ẽ. Ohenduse voi hikwái:

—Anhetegwa para'e, tapa ndaha'éiry anhetegwa, he'i ojóupe.

Upéa-gwi omonhe'ẽri ẽri Nhandejáry nhe'ẽ oĩ va'ekwe kwatia-rehe. Peteĩ teĩ áry-py omonhe'ẽ oikwaa hagwã. Oikwaa rire:

—Anhetegwa voi ra'e Paulo nhe'ẽ, he'i ojóupe.

¹² Upéa-gwi heta oĩ ogwerovia va'e. Ogwerovia ave heta kunha, grego va'e, nhamboete va'e, imandu'a porã hese va'e. ¹³ Heta kwimba'e ogwerovia ave. Ha gwĩ judeu kwéry Tessalônica pygwa va'e ohendu ramo herakwã osẽ ogwa'ẽ-vy. Beréia tetã-my ogwahẽ ou-vy. Upe-py ombopoxy ojogweroaty va'e-pe:

—Ou-ma Paulo nhane moakãrasy-vy, he'i mo'ã. — Pereko asy katu íxupe, he'i oporombopoxy-vy.

¹⁴ Upe-ma ramo Hesu reroviaha omondo pya'e íxupe. Ygwasu-koty omondo. Ha Silas Timóteo ndive ndohói. Opyta upe-py. ¹⁵ Ha Paulo irũ

ogweraha íxupe. Atenas tetã-my ogweraha íxupe. Ogwahẽ ramo upe-py:

—Pya'e tou xe ha-py Silas Timóteo ndive, he'i oirũ-pe.

Inhe'ẽ ohendu rire, oho jevy. Ojevvy-ma oje'ói-vy.

Ipy'a reraha oiko-vy Paulo Atenas tetã-my

¹⁶ Ha upéi Paulo oha'arõ oiko-vy oirũ ou hagwã. Oha'arõ jave heta eterei ohexa tupã ra'anga. Upe pygwa Atenas pygwa va'e gwive nomboetéiry va'e Nhandejáry-pe. Tupã ra'anga anga rei ae omboete va'e hikwái. Upéa ohexa ramo, ipy'areraha oiko-vy Paulo. ¹⁷ Upéa-gwi oike judeu oporahéi haty-py onhombo'e mbo'e hagwã oikwaa uka porã-vy judeu kwéry. Judeu e'ỹ va'e-pe Nhandejáry mboeteha va'e ave onhemonhe'ẽ onhombo'e mbo'e-vy. Ko'ẽmba ẽmba onhombo'e ave ipotĩ ha-my praça-py ojogweroaty haty-py oĩ va'e ndive. ¹⁸ Ha upe-py ohogwaitĩ íxupe hi'arandu va'e. Gwĩ Epicuro remimombe'u renduha, gwĩ Estóico remimombe'u renduha ave ohogwaitĩ íxupe:

—Upéa ko onhe'ẽ eterei va'e. Mbava'e po omombe'use, oĩ he'i va'e hese.

—Oiméne omombe'u tupã pyahu rehegwa, oĩ he'i va'e mo'ã hese. Ohendu hikwái Paulo omombe'u ramo Hesu rehegwa. Oikove jevymaha rehegwa ave ohendu hikwái. Ohendu ramo:

—Paulo ko omombe'u para'e tupã pyahu re-hegwa, oĩ he'i va'e hese.

¹⁹ Upe ramo ogwerojeupi heraha-vy íxupe vvyaty-rehe, héry va'e Areópago. Mburuvixa

kwéry ojogweroaty haty-py ogwerojeupi herahavy. Upéi he'i íxupe:

—Mba'e pyahu-py ore mbo'e ramo ndoroikwaái, he'i.

²⁰ —Ha oroikwaase. Oroikwaa e'ỹ va'e ne remimombe'u. Upéa-gwi emombe'u katu ore-vy erese va'e, he'i íxupe gwĩ hi'arandu va'e.

²¹ Ha Atenas pygwa gwive, outro tetã gwigwa upe-py oiko va'e ave, mba'eve ndojapói va'e. Imba'e pyahu ohendu-ma ramo, omombe'u mbe'u va'e ojóupe. Mba'evete ndojapói.

Paulo omombe'u Nhandejáry nhe'ẽ Atenas tetã mygwa-pe

²² Upéixa ramo Paulo onhembo'y oĩ-vy Areópago vvyaty ári. Atenas tetã mygwa mbyte-py opu'ã oĩ-vy. Onhe'ẽ hagwã onhembo'y:

—Pejeapysaka katu, xe rapixa kwéry, xe nhe'ẽ-rehe. Peẽ ko pemboete eterei va'e ra'e tupã kwéry, he'i Atenas tetã mygwa-pe.

²³ —Ahexa kuri ahasa-vy pene remimboete. Tupã ra'anga apyka ahexa ave ha ndaipóri tupã ra'anga. Apyka anho rei oĩ. Nandi rei oĩ. Tupã ra'anga rekovía, ahexa imombe'uha rei: “A-py nhamboete tupã jaikwaa e'ỹ va'e” he'i ita-rehe ohai va'e. Ha ko'ánga katu amombe'u-ta, kiva'e tupã po upe va'e, xe amombe'u-ta peẽ-my. Pemboete va'e peikwaa e'ỹ reheve, amombe'u-ta peẽ-my.

²⁴ —Upe va'e Nhandejáry voi. Ha'e ko yvy apohare, ko yvy-py oĩ va'e gwive apohare ave. Ha'e yváy Járy, yvy Járy ave. Teko rei ojapo va'ekwe-py ndoikóiry va'e. ²⁵ Nhane moingopa va'e ae, nhane mopytuhẽhare. Opamba'e ome'ẽ va'ety

nhande-vy. Upéa-gwi ndikatúí nhaipytygwõ íxupe. Mba'eve-rehe noikotêvéiry nhandéhegwi.*

²⁶ —Yma ete va'ekwe ojapo va'ekwe peteĩ kwimba'e ypy-pe. Íxupe ranhe ojapo va'ekwe. Upe kwimba'e-gwi enterove va'e onhepyrũ hagwã. Ojapo oiko hagwã íxugwi entéro yvy-py oĩ va'e gwive oiko hagwã he'ýi he'ýi e'ỹ ave. Oiko e'ỹ jave yvypóry, Nhandejáry omoĩ va'ekwe peteĩ áry peteĩ teĩ oiko hagwã. Nhandejáry omombe'uha áry-py oiko va'ekwe. Upéi peteĩ teĩ-pe omombe'u va'ekwe hekwagwã kwéry. ²⁷ Oipota va'ekwe jaheka heka íxupe jaikwaa hagwã íxupe, jaiko hagwã hendive. Ha mombyry oiko e'ỹ va'e nhandéhegwi. Peteĩ teĩ va'e-gwi ae hi'agwĩ oiko. ²⁸ Nhandejáry e'ỹ ramo ndikatúí jaiko, ndikatúí jagwata, nanhande rekoháiry voi. No'ã-rami he'i araka'e pende re'ýi ikwaaháry va'e. Kwatia-rehe omoĩ araka'e: “Nhande ko Nhandejáry re'ýi voi” he'i araka'e.

²⁹ —Upéa-gwi naiporãi ja'e: “Nhandejáry ko tupã ra'anga ramigwa, ouro-gwi jajapo va'e”. Naiporãi ja'e upéixa hese. Nhandejáry ndaha'ei teko rei rembiapokwe, nhane rembiapokwe. “Kóixa Nhandejáry” he'i mo'ã teko rei tupã ra'anga apo-vy. ³⁰⁻³¹ Ha ndaha'eiry voi upéixa. Yma jaikwaa e'ỹ jave íxupe, Nhandejáry nhande reja rei va'ekwe. Nanhane mbohasa asýiry jajejavy ramo. Ha ko'ánga katu omoĩ-ma peteĩ áry. Nhande kwéry nhanhembo'y hagwã Nhandejáry renonde-py peteĩ áry omoĩ. Omoĩ-ma ave kwimba'e héry va'e Hesu-pe nhane monhe'ẽ

* 17:25 Is 42.5

hagwã. Hesu ko anhetegwa mante omombe'u va'e. Oikwaa va'e nhane rembiapo vaikwe. Nhane rembiapo vai e'ỹ ramo oikwaa ave. Upéa-gwi omoĩ-ma íxupe Nhandejáry nhande rereko hagwã nhane rembiapo apokwe-rehe. Upéa peikwaa hagwã omombe'u nhande kwéry-pe Hesu oikove jevymaha. Omano rire Hesu omoingove jevy íxupe va'ekwe Nhandejáry. Upéixa ramo, omoingove jevy-gwi íxupe, nhande kwéry jaikwaa upe áry-py nhane monhembo'ytaha gwenonde-py. Upéa-gwi ko'ánga he'i nhande-vy: “Perova katu pende rekoha” he'i Nhandejáry, he'i Paulo omombe'u-vy.

Oĩ omoirũ va'e Paulo-pe

³² Jaikove jevyha rehegwa nhe'ẽ ohendu ramo hikwái, oĩ onhembohory va'e hese. Oĩ ohendu va'e ave. Ndogwerojojái hendu-vy:

—Ko'ẽ ramo, ko'ẽ mbue ramo eremombe'u jevy ramo ko va'e nhe'ẽ, orohendu jevy-ta, he'i.

³³⁻³⁴ Upe ramo ha'e osẽ imbyte kwéry-gwi. Ha oĩ omoirũ va'e íxupe. Ogwerovia inhe'ẽ Dionísio, mburuvixa va'e. Upe va'e inhomboatyhaty outro mburuvixa ndive Areópago yvyaty ári. Ogwerovia ave kunha héry va'e Dâmaris. Oĩ ambue va'e ave ogwerovia va'e.

18

Paulo ogwahẽ oho-vy Corinto tetã-my

¹ Upe rire Paulo osẽ oho-vy Atenas tetã-gwi. Corinto tetã-my ogwahẽ oho-vy. ² Upe-py otopa judeu héry va'e Áqüila, Ponto yvy gwigwa. Kwehe ambue ou va'ekwe Itália yvy-gwi. Omosẽ-gwi íxupe,

ou. Roma pygwa ruvixagwasu héry va'e Cláudio omosē va'ekwe judeu va'e gwive. Roma tetā-gwi omosē. Omosē ramo, ou upe tetā-gwi Áqüila hembireko ave, héry va'e Priscila. Ha upéi katu Paulo oho ohexa mokõive va'e-pe opyta hóga-py. ³Upe kwimba'e héry va'e Áqüila hembireko ave ao gwigwa óga apoha ave. Upéa-gwi hendive opyta ijave omba'apo. ⁴Pytu'u tu'uha áry-py oike judeu oporahéi haty-py. Oike rire omombe'u mbe'u íxupe kwéry oikwaa uka porãve rãve hagwã judeupe. Judeu reko-rupi oikose va'e-pe ave oikwaa uka porãve omombe'u-vy:

—Anhetegwa voi ko va'e nhe'ẽ, he'iri iri íxupe kwéry.

⁵ Ha upéi ogwahẽ ou-vy Silas Timóteo ndive. Macedônia-gwi ou. Ogwahẽ ramo hikwái, Paulo ndopytu'úiry voi omombe'u-vy. Omombe'u meme ete voi Nhandejáry nhe'ẽ:

—Hesu ko Cristo voi, Nhandejáry rembiporavopyre voi, nhane remiha'arõ va'e voi. Upéa xe aikwaa voi, he'i judeu kwéry-pe.

⁶ Ha gwĩ judeu kwéry katu onhe'ẽ mbojevvy jevy íxupe. Onhe'ẽ rei rei hese. Upe ramo Paulo omotygwõ tygwõ oao oikwaa uka-vy íxupe kwéry hekoha vaiha. He'i íxupe kwéry:

—Aipota mo'ã kuri perova pende rekoha. Amombe'u-ma peẽ-my pende py'a ky'aha. Ha napehendúí voi xe nhe'ẽ. Upéa-gwi pendejéhegwi voi pemano va'erã. ãy aha-ta pendéhegwi. Judeu e'ỹ va'e-pe ae aha-ta Nhandejáry nhe'ẽ amombe'u-vy, he'i judeu kwéry-pe.

⁷ Ha upéi upe-gwi osě oho-vy. Oike óga-py ijáry héry va'e Tício Justo, Nhandejáry mboeteha. Judeu oporahéi haty ypy-py oĩ hóga. ⁸ Ha upéi ojeporahéi va'e ruvixa héry va'e Crispo ojerovia-ma voi Nhandejáry Hesu-rehe. Hóga pygwa ojerovia-ma ave. Ohendu ramo Paulo nhe'ě, heta upe tetã mygwa ogwerovia-ma. Onhemongarai uka ave íxupe. ⁹⁻¹⁰ Ha upéi pyhare ramo Paulo ohendu Nhandejáry Hesu nhe'ě. Ikepe'ỹ ohendu:

—Heta oĩ ko tetã mygwa xe rerovia va'erã. Upéa-gwi aníke erekyhyje. Erekirirĩ e'ỹ reheve ere katu íxupe kwéry. Ndou mo'ãi avave nde rereko asy-vy. Ne ndive xe aiko voi. Upéa-gwi emombe'u katu xe nhe'ě eiko-vy, he'i íxupe Nhandejáry Hesu.

¹¹ Upéixa ramo opyta upe-py peteĩ ro'y. Peteĩ ro'y rire seis jasy jevy opyta. Ombo'e mbo'e Nhandejáry nhe'ě omombe'u-vy hendive kwéry opyta ramo.

¹² Ha upéi katu oiko mburuvixa ramo héry va'e Gálio, Acaia yvy pygwa-rehe omanda va'erã. Oiko jave, judeu kwéry onhombo'e mbo'e Paulo-pe oipyhy hagwã hikwái. Upéi oipyhy herahavy mburuvixa renonde-py omoĩ hagwã íxupe.

¹³ Ogwahẽ rire, inhe'ěgwe omombe'u:

—“Ani pemboete teĩ Nhandejáry-pe nhane ramói kwéry he'i hagwe-rami. Ani pejapo teĩ Moisés amyri remimombe'ukwe” he'i Paulo. Orohendu-ma omombe'u ramo upéa, he'i mo'ã Paulo-rehe omombe'u-vy hikwái.

¹⁴ Ha ha'e katu omombe'use mo'ã mburuvixape anhetegwa va'e. Ne'írã onhepyrũ onhe'ě ramo, he'i judeu kwéry-pe mburuvixa:

—Xe ko nahenduséi, judeu kwéry, pene nhe'ẽ. Paulo ojevavy ramo ae, hembiaipo vai eterei ramo, ahendu arã pene nhe'ẽ. ¹⁵ Ha Paulo katu nahembiaipo vaíry ra'e. Ha peẽ katu hemimombe'ukwe-rehe rei pende poxy. Pende re'ýi he'i va'ekwe katu, pende re'ýi réry, pende re'ýi rekorã-rehe nomombe'u porãiry voi ra'e Paulo. Ambue va'e réry ae omombe'u. Upéa-gwi nipo ra'e pende poxy ra'e hese. Xe nahendu mo'ãi pene nhe'ẽ. Anive peru xe-vy a ramigwa nhe'ẽ. Iporã para'e pende re'ýi he'i va'ekwe, tapa naiporãi. Ndaikwaáiry xe. Upéa nhe'ẽ peẽ-my gwarã. Aipo ramo peẽ katu pepena ae katu hese peiko-vy. Xe katu napena mo'ãi voi pende re'ýi he'i va'ekwe-rehe, he'i íxupe kwéry mburuvixa.

¹⁶ Upéi henonde-gwi omosẽ imondo-vy íxupe kwéry ombopoxy-vy. ¹⁷ Upe ramo onhembopoxy va'e oipyhy judeu ruvixa-pe. Gwĩ judeu oporahéi haty va'e ruvixa héry va'e Sóstenes-pe oipyhy. Oinupã nupã íxupe hikwái. Mburuvixa renonde-py oinupã íxupe. Ha mburuvixa katu ohexa katu rei oĩ-vy íxupe. Nopenái hese onhenupã va'e-rehe.

¹⁸ Upe rire Paulo hi'are-ma opyta-vy upe-py.

Paulo ogwahẽ jevy Antioquia tetã-my

Opyta are rire, he'i Hesu reroviaha-pe:

—Aha jevy-tama xe, he'i.

Hendive oho ave Priscila iména ave. Ogwahẽ ramo Cencreia tetã-my, oakãmoperõ uka Paulo. Oity ukapa ho'ávy judeu reko poru-vy. He'i va'ekwe-rami Nhandejáry-pe oakãmoperõ uka. Upe rire onhemboyru kanoagwasu-py oho

hagwã y-rupi, Síria yvy-koty. ¹⁹ Upéi ogwahẽ oho-vy Éfeso tetã-my. Upe-py oheja oirũ-pe. Oheja rire Paulo oike judeu oporahéi haty-py. Omombe'u mbe'u oikwaa uka porãve rãve hagwã.

²⁰ —Epyta areve ore ndive, he'i íxupe hikwái.

—Ndapyta mo'ãi, he'i íxupe kwéry.

²¹ Upéi:

—Aha jevy-tama xe, he'i. —Nhandejáry oipota ramo xe aju jevy a-py, aju jevy va'erã, he'i Éfeso tetã mygwa-pe.

Upéi onhemboyru jevy kanoagwasu-py oho jevy upe-gwi y-rupi.

²² Ogwahẽ oho-vy Cesaréia tetã-my. Y rembe-py omboja kanoagwasu osẽ hagwã yvy ete-py oho-vy. Oho Jerusalém tetã-my. Upe-py ogwahẽ ramo Hesu reroviaha ha-py ojogwerovy'a. Upe-gwi osẽ jevy oho-vy. Ogwahẽ Antioquia tetã-my. ²³ Upe-py opyta are oiko-vy. Upe rire osẽ jevy oho-vy. Ohasa hasa oho-vy Galácia yvy-rupi, Frígia yvy-rupi ave. Hesu nhe'ẽ renduha ojogweroaty haty haty-rupi onhemonhe'ẽ nhe'ẽ íxupe kwéry ojerovia porãve rãve hagwã.

Apolo rehegwa nhe'ẽ

²⁴ Ha upéi katu peteĩ judeu héry va'e Apolo, Alexandria gwigwa ogwahẽ ou-vy Éfeso tetã-my. Ha'e inhe'ẽ porã porã va'e voi. Nhandejáry kwatia nhe'ẽ kwaa porãha voi ha'e. ²⁵ Nainhate'ỹi omombe'u hagwã Hesu rehegwa nhe'ẽ. Omombe'u porã voi. Ndojavýiry imombe'u-vy. Anhetegwa meme voi he'i. Omombe'u porã íxupe ra'e Nhandejáry Hesu rape ha nomombe'úi íxupe Hesu reroviaha onhemongarai va'ekwe. João

omongarai va'ekwe rerakwã ohendu mante. ²⁶ Ha upéi katu oike judeu oporahéi haty-py onhe'ẽ hagwã. Ikyhyje e'ỹ reheve onhe'ẽ. Ha Priscila iména ndive, ohendu ramo inhe'ẽ, ogwenohẽ heraha-vy atýra-gwi íxupe. Upéi íxupe anho omombe'u oikwaa porãve rãve hagwã Nhandejáry Hesu rape.

²⁷ Ha upéi katu ohose y rovái. Acaia yvy-py ohose y-rupi. Ohose ramo:

—Iporã katu ereho, he'i íxupe Hesu reroviaha.

Upéixa ramo ome'ẽ íxupe kwatia nhe'ẽ ogw-eraha hagwã, amo etegwa Hesu reroviaha va'e omonhe'ẽ rire, omogwahẽ hagwã íxupe. Upéi osẽ oho-vy. Ohasa oho-vy. Upéi ogwahẽ oho-vy Acaia yvy-py. Ogwahẽ ramo, omoirũ-ma upe pygwa, Hesu reroviaha va'e-pe. Nhandejáry ohexakwaa rei-gwi íxupe kwéry, ojerovia-ma ra'e hese upe pygwa. Upéa-gwi Apolo ogwerovia uka porãve rãve upe pygwa Hesu reroviaha va'e-pe gwíve.

²⁸ Ha gwĩ judeu kwéry-pe katu ha'e onhe'ẽ mbo-jevvy jevy atýra-py ohendu hagwã:

—Hesu ko Cristo voi, Nhandejáry rembipo-ravopyre voi, he'i. —Nhane remiha'arõ arõ va'e ogwahẽ-ma ra'e, he'i.

Upéa ohexa uka íxupe kwéry. Nhandejáry kwatia nhe'ẽ-rupi oikwaa uka íxupe kwéry.

19

Paulo ogwahẽ oho-vy Éfeso tetã-my

¹ Ha Apolo katu opyta Corinto tetã-my. Oime jave upe-py, ohasa hasa Paulo. Yvyaty aty pa'ũ-rupi, tetã mirĩ-rupi, ohasa oho-vy. Upe rire ogwahẽ

oho-vy Éfeso tetã-my. Upe-py oĩ Hesu nhe'ẽ ren-duha. ² Ogwahẽ ramo, otopa íxupe kwéry. Upéi oporandu íxupe kwéry Paulo:

—Peroviamaha áry-py, upéa áry-py ogwahẽ-ma tipo peẽ-my Nhe'ẽ Marangatu tee va'e? he'i íxupe kwéry.

Ha'e kwéry he'i:

—Nogwahẽi vyteri, he'i. —Gwĩ Nhe'ẽ Marangatu tee va'e rehegwa nhe'ẽ norohendúi vyteri voi, he'i íxupe hikwái.

³ —Kiva'e réry-py penhemongarai uka va'ekwe, he'i jevy oporandu-vy íxupe kwéry.

—Oronhemongarai va'ekwe João Batista oporomongarai hagwe-rami, he'i íxupe hikwái.

⁴ Upe ramo he'i íxupe kwéry Paulo:

—Ha João Batista katu, ogwerova rova gwekoha va'e-pe omongarai. Omongarai jave, he'i va'ekwe henda-py ou va'ekwe-pe: “Xe ranhe ko aju tenonde-rupi. Ha xe rapykwerigwa katu ou-ta ave. Ou ramo, pejerovia katu hese” he'i íxupe kwéry João Batista, he'i. —Hapykwerigwa ko Hesu voi, he'i Paulo imombe'u-vy.

⁵ Ohendu ramo inhe'ẽ, onhemongarai uka-ma Nhandejáry Hesu réry-py. ⁶ Upéi omoĩ inhakã akã ári opo. Omoĩ-ma ramo, omohynyhẽmba ipy'a kwéry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Omohynyhẽmba-gwi, onhe'ẽ nhe'ẽ ambue-py hikwái. Nhandejáry rehegwa omombe'u ave. Ha'e oikwaa e'ỹ va'e oikwaa uka imombe'u-vy íxupe. ⁷ Upe ramo doze kwimba'e-rupi ipy'a rynyhẽmba Nhe'ẽ Marangatu tee va'e-gwi. ⁸ Ha upéi katu Paulo oike judeu oporahéi haty-py. Mbohapy jasy-rupi onhemonhe'ẽ

nhe'ẽ oiko-vy. Notĩry omombe'u hagwã Nhandejáry rehegwa nhe'ẽ: “Pemoirũ katu Hesu Nhandejáry nhande ruvixarã-pe” he'i omombe'u mbe'u-vy oikwaa uka porãve rãve hagwã.

⁹ Ha upe-py oĩ nohenduséi va'e. Gwĩ ogwerovia e'ỹ va'e, onhe'ẽ rei rei va'e Nhandejáry Hesu-rehe enterovéa rovagwy-py. Upéixa ramo Paulo osẽ oho-vy. Kente kwéry pa'ũ-gwi osẽ oho-vy. Ogweraha ojave Hesu nhe'ẽ renduha. Oike oho-vy imbo'eháry nhe'ẽrendu haty-py. Imbo'eháry héry va'e Tirano. Ha upéi oike rire upe-py, peteĩ teĩ áry-py omombe'u mbe'u oikwaa uka porãve rãve hagwã Nhandejáry rehegwa nhe'ẽ.

¹⁰ Mokõi ro'y omombe'u oiko-vy upe-py. Upéixagwi ohendupa Nhandejáry Hesu rehegwa nhe'ẽ hikwái. Ásia yvy pygwa gwive, judeu va'e, judeu e'ỹ va'e ave ohendupa inhe'ẽ. ¹¹ Ha Nhandejáry ojapo uka íxupe hexapyrã-rupi, heroviapyrã-rupi ave ojapo uka. Upéixa ramo jahexa e'ỹ va'e ohexa hikwái. ¹² Ou Paulo renda-py. Ogweraha íxugwi inhakã jokwaha oiporu va'ekwe. Hambeo oiporu va'ekwe oipe'a ave íxugwi heraha-vy. Hasy va'e hapy ogweraha. Omboja ramo hese okwera-ma hasy va'e. Osẽ-ma anháy oho-vy íxugwi kwéry.

¹³ Upe-py oĩ ave judeu gwata oiko-vy va'e. He'i onhemombe'u-vy: “Ore oromosẽ kwaa va'e imondo-vy anháy” he'i rei onhemombe'u-vy. Ha upéi katu Hesu réry oiporu rei omosẽ hagwã mo'ã anháy rerekoha-gwi:

—Esẽ katu Hesu réry-py. Upe Paulo remi-mombe'u va'e réry-py esẽ katu, he'i mo'ã anháy rerekoha-pe.

14 Upéixa voi hembiaipo sete kwimba'e, Ceva ra'y kwéry. Ha Ceva judeu va'e, pa'i ruvixa va'e ave. Ta'y kwéry oiporu rei va'e Hesu réry imosẽ-vy.

15 Ha anháy katu he'i íxupe kwéry:

—Hesu ko aikwaa xe. Paulo ave aikwaa. Ha peẽ katu ndapokwaáiry voi, he'i íxupe kwéry anháy.

16 Upe-ma ramo upe anháy rerekoha opo hese. Ipu'aka hese kwéry oinupã nupã-vy. Upéa-gwi osẽ oho-vy hóga-gwi. Opi-vy oripara oho-vy. On-hemaxukapa ave oho-vy hikwái.

17 Ha upéi katu opa tetã-rupi oho herakwã. Gwĩ Éfeso pygwa gwive, judeu va'e, judeu e'ỹ va'e ave ohendupa herakwã. Ohendu ramo ikyhyje eterei voi. Ipy'amirĩmba upe-py oĩ va'e gwive. Ha Nhandejáry Hesu réry katu: “Iporãmba ete voi” he'i imboete-vy hikwái.

18 Upéixa ramo ogwahẽ ou-vy heta ogwerovia va'e. Hembiaipo vaikwe ne'irã ogwerovia reheve ojapo va'ekwe omombe'u atýra-py. 19 Yma oiko va'ekwe imoháy va'e. Oiko ave va'ekwe on-hembo'e va'e ombohasy hagwã gwapixa-pe. Oiko ave va'ekwe omoheonde vai va'e ojúepe. Upéa rehegwa kwatia nhe'ẽ ha'e kwéry hembiporukwe ogweru gweru omboaty aty hagwã. Omboaty ramo ohapypa pono oiporu jevy ivai va'e. Enterovéa rovagwy-py ohapy voi. Upéi mbovy repy po oĩ upéa kwatia oipapa oikwaa hagwã. Oipapa rire:

—Heta eterei ra'e. Cinqüenta mil moeda tuvixa va'e repy ra'e, he'i.

20 Upéixa ramo opa-rupi oho Nhandejáry nhe'ẽ imbaraeteve teve oho-vy.

21 Upe rire Paulo he'i ojúepe: “Ahasa hasa-ta Macedônia yvy-rupi. Hesu reroviaha va'e rexa-vy aha-ta” he'i. “Acaia yvy-rupi ave ahasa-ta agwahẽ hagwã Jerusalém tetã-my. Upe-py naxe are mo'ãi. Upe rire aha-ta Roma tetã-my. Xe kyre'ỹ eterei aha hagwã upe-py” he'i ojúepe.

22 Upéi gwenonderã omondo mokõi oirũ. Timóteo Erasto ndive omondo. Macedônia yvy-py omondo íxupe. Ha'e katu opyta joty Ásia yvy-py.

Ojogweroaty Éfeso tetã mygwa onhombopoxy-vy

23 Upe ramo Éfeso tetã mygwa ipoxy voi Nhan-dejáry Hesu nhe'ẽ rendusere'ỹ-vy. Peteĩ henda-py ojogweroaty onhombopoxy-vy hikwái. 24 Oĩ kwimba'e héry va'e Demétrio. Prata-gwi opaix-agwa apoha. Ha'e ranhe ipoxy. Upe tetã-my oĩ óga kakwaa. Upe óga gwy-py onhemboete tupã ra'anga héry va'e Diana. Ha'e ramigwa teĩ óga ra'anga ojapo Demétrio. Diana róga ramigwa teĩ óga ra'anga mixĩ va'e ojapo ovende va'erã. Upéa-rehe ogana porã oiko-vy. Ipytygwõháry ogana porã ave. 25 Upe va'e ombojogweroaty oha-py. Ha'e-rami omba'apo va'e ohenói ave ogwahẽ hagwã oha-py. Upéi he'i íxupe kwéry:

—Xe irũ gwéry, he'i, —kóixa nhane rembiapo ramo, nhavende ramo, nhagana porã voi. Mba'éixa nhagana peẽ peikwaa voi, he'i.

26 —Ha upe Paulo no'ã-rami he'i va'e: “Gwĩ tupã ra'anga erejapo va'e ndaha'úi tupã” he'i. Upéa-gwi Paulo nhe'ẽ-rupi ndogweroviavéi tupã ra'anga-pe. Inhe'ẽ-rupi heta-ma oĩ ogwerovia e'ỹ va'e. Oĩ a pygwa, mombyry rupigwa ave ndogweroviavéiry

va'e. Ásia yvy-rupi heta-ma ogwerovia e'ỹ va'e oĩ. Ha upe va'e katu pehexa-ma, pehendu-ma ave, he'i. ²⁷ —Naiporãi upéa. Ivai voi. Oiméne nogwahêvéi-ma ijogwaharã. Nogwahêvéi ramo, nanhagana porã mo'ãvéi-ma arã, he'i. —Oiméne nogwahêvéi-ma óga kakwaa-py imboete-vy. Upéa gwy-py oĩ Diana ra'anga, nhane remimboete va'e. Tuvixa mba'e voi Diana, he'i. —Ha Ásia pygwa gwive, opa rupigwa gwive ave omboete ete íxupe va'e. Ha nogwahêvéi ramo katu iha-py, nomboete mo'ãveí-ma íxupe hikwái. Nomomba'egwasu mo'ãvéi-ma. Naimandu'avéi arã hese, he'i íxupe kwéry Demétrio.

²⁸ Inhe'ẽ ohendu ramo, ipoxypa hikwái Paulo-rehe. Nogana porã mo'ãvéi-gwi ipoxypa Diana-rehe hakate'ỹ-vy.

—Tuvixa mba'e Diana, nhande kwéry Éfeso pygwa va'e járy, he'i onhe'ẽ hatã hatã-vy.

²⁹ Ha upe tetã mygwa ndaipy'agwapyvéi-ma. Osẽmba ohendu-vy oripara oho-vy ojogweroaty heta heta haty-py. Omoatã heraha-vy mokõi Macedônia pygwa héry va'e Gaio Aristarco ave. Paulo ogwata ramo, omoirũ va'e íxupe. Upe mokõi oipyhy heraha-vy hikwái. ³⁰ Ha upéi katu Paulo osẽ-ta mo'ã ijayvu va'e kwéry pa'ũ-my onhe'ẽ hagwã. Ha Hesu nhe'ẽ renduha ndohejái osẽ.

³¹ Oĩ Ásia pygwa ruvixa va'e Paulo-pe ohayhu va'e. Ndohejái ave osẽ. Ombou íxupe onhe'ẽ ani hagwã osẽ teĩ: “Ani erenhembopy'agwasu teĩ eresẽ hagwã” he'i uka íxupe.

³² Ha upe pygwa oikwaa e'ỹ reheve mba'eve ijayvu yvu rei voi okwa-vy ojogweroaty heta heta

haty-py.

—Ma'erã po jaju rei a-py ndajaikwaái, heta oĩ he'i va'e ojóupe. ³³ Omombe'u joavy avypa rei hikwái. Ha judeu kwéry ogwenohẽ herahavy kwimba'e-pe héry va'e Alexandre. Kente kwéry pa'ũ-gwi ogwenohẽ íxupe. Omoanha anha gwenonde-rupi onhe'ẽ hagwã íxupe kwéry. Ombovava íxupe kwéry opo. Omongirirĩmbase mo'ã. Onhe'ẽse mo'ã ani hagwã omboja rei judeu kwéry-rehe hikwái: “Ore ko judeu kwéry va'e ndaha'úi Paulo rehegwa” he'ise mo'ã. ³⁴ Ha ohexa ramo íxupe hikwái:

—Upe va'e ndaha'úi nhande re'úi, he'i. —Judeu kwéry va'e rehegwa voi upe va'e, he'i hikwái. Nokirirĩséi voi. Are are eterei ijayvu okwa-vy. Ára pyte-py ka'arugwasu peve onhe'ẽ hatã hatã. Peteixa onhe'ẽ hatã okwa-vy:

—Tuvixa mba'e Diana, nhande kwéry Éfeso pygwa va'e járy, he'i.

³⁵ Ha upéi katu mburuvixa Éfeso pygwa ruvixa va'e opu'ã-ma omongirirĩ hagwã ijayvu va'e kwéry-pe. Omongirirĩmba rire, onhemonhe'ẽ íxupe kwéry:

—Xe rapixa kwéry, Éfeso pygwa va'e, he'i. —Nhande kwéry ko Diana róga kakwaa-rehe nhanhangareko va'e. Tuvixa mba'e Diana, nhande kwéry Éfeso pygwa járy voi, he'i. —Yvate-gwi ho'a araka'e ha'anga ita-gwi ijapopyre. Upe ita marangatu-rehe nhanhangareko va'e ave. Ndaipóri avave oikwaa e'ỹ va'e nhande nhanhangarekoha. ³⁶ Upéixa ja'e ramo, enterove oikwaa anhetegwaha, he'i. —Ndaipóri “Nde apu”

he'i va'erã nhande-vy. Upéa-gwi pekirirĩ katu. Peikwaa porã e'ỹ reheve, ani mba'eve pejapo teĩ, he'i íxupe kwéry.

³⁷ —Ko va'e kwimba'e ndoikéiry va'e jepe Diana rógá-py imba'e marangatu omonda-vy, nonhe'ẽ rei reíry va'e jepe Diana-rehe nhande kwéry járy-rehe, peru joty ko'a-py. Ma'erã tipo peru rei joty íxupe? he'i.

³⁸ —Ha'e-ta peẽ-my: Oime mburuvixa nhane monhe'êhaty va'e. Nhane monhe'ẽ va'e oikwaa hagwã nhane rembiapokwe. “Iporã para'e, tapa naiporã” he'i nhane monhe'ẽ-vy. Upéixa ramo oĩ ramo omombe'use va'e Paulo-rehe hembiaipo vai va'ekwe, toho katu imombe'u-vy mburuvixa renda-py. Toho katu imombe'u-vy Demétrio, ha'e-rami omba'apo va'e ave. Oime ave mburuvixagwasu imbaraeteve va'e. Peteĩ teĩ tomombe'u íxupe hese hembiaipo vai va'ekwe. ³⁹ Neremombe'uséi ramo mburuvixape, emombe'u katu kente kwéry-pe. Mburuvixa nhe'ẽ-py ombojogweroatypa rire-ma, emombe'u katu íxupe kwéry kuri. ⁴⁰ Oiméne mburuvixa kwéry he'i va'erã nhande-vy: “Ma'erã po pende ayvu rei etería? Ma'erã penhombopoxy rei ave?” Upéixa he'i ramo nhande-vy, ndaipóri nhane remimombe'urã. Nhanhomboaty rei-gwi, ndajarekói nhane remimombe'urã. Nhande poxy rei voi kuri, he'i íxupe kwéry mburuvixa.

⁴¹ Upéa he'i rire:

—Tapeho jevy katu, he'i íxupe kwéry.

20

Paulo ojapura oho-vy ogwahẽ pya'e hagwã

Jerusalém-my

¹ Upe ramo gwĩ ijayvu va'e kwéry osarambipa jevy ohopa gwóga gwóga-rupi hikwái. Upe rire Paulo ohenói uka íxupe ogwahẽmba jevy hagwã gwóga-py. Hesu nhe'ẽ renduha va'e kwéry gwive ohenói. Ogwahẽ ramo:

—Peiko meme katu Hesu rape-rupi, he'i íxupe kwéry.

Upe rire:

—Aha jevy-tama xe, he'i.

Upéi oho jevy Macedônia yvy-py. ² Ohasa hasa amo ete rupigwa-rupi. Hesu reroviaha va'e oĩ harupi onhemonhe'ẽ nhe'ẽ imombaraete-vy. Upe rire ogwahẽ oho-vy Grécia yvy-py. ³ Upe-py mbohapy jasy opyta. Ha upéi katu onhemboyru-ta mo'ã kanoagwasu-py ogwejy hagwã y-rupi oho-vy Síria yvy-koty. Ha ohendu ramo ojukaseha íxupe judeu kwéry, nonhemboyru jepéiry.

—Aha jevy-ta Macedônia yvy-rupi, he'i. ⁴ Upéi oho. Omoirũ íxupe Beréia pygwa héry va'e Sópatro, Pirro ra'y oho hagwã Ásia yvy-py. Omoirũ íxupe ave Tessalônica pygwa héry va'e Aristarco Secundo ndive. Omoirũ ave íxupe Derbe-py oiko va'e héry va'e Gaio. Omoirũ ave íxupe Timóteo. Ásia yvy pygwa héry va'e Tíquico Trófimo ndive omoirũ ave íxupe. Upe va'e kwéry omoirũ íxupe. Ogwahẽ oho-vy Filipos tetã-my. Upe-py opyta xe ndive Paulo xe rekwa-py opyta. ⁵ Ha inhirũ kwéry katu ohasa meme oho-vy. Ore renonderã oho Trôade tetã-my. ⁶ Upe-py opyta ore ra'arõ-vy. Ha ore katu oropyta Filipos tetã-my. Oiko-ma aretegwasu. Upe aretegwasu-py ja'u meme va'e mbojape ovu e'ỹ

va'e. Aretegwasu opa rire mante oroho jevy. Upegwi ygwasu rembe-py orogwahẽ ramo, oronhemboyru kanoagwasu-py oroho hagwã y-rupi. Upéi cinco áry jave orogwahẽ oroho-vy Trôade tetã-my. Upe-py peteĩ semana oropyta.

⁷ Domingo-py orojogweroaty onhondive orokaru hagwã. Orokaru jave ore mandu'a Hesu-rehe omano va'ekwe-rehe. Ha Paulo omondo mondo gwesa ko'ẽ ramogwarã-rehe, gwaperã-rehe. Upéa-gwi onhemonhe'ẽ ijaty va'e-pe. Pyhare mbyte peve onhemonhe'ẽ nhe'ẽ oiko-vy. ⁸ Koty joapy apy-py orojogweroaty haty-py heta oĩ tataendy. ⁹ Upe-py oĩ karia'y héry va'e Êutico. Ogwapy oĩ-vy okẽ'i-my. Gwenda-py oke-ma oĩ-vy gwapehýi ramo. Paulo nhe'ẽ omonge íxupe, onhe'ẽ joty oĩ-vy ramo. Upéixa-gwi oke oke oĩ ha-gwi ho'a oho-vy. Yvate-gwi mbohapy koty oĩ ha-gwi ho'a. Ogwejy hese ohupi he'õgwe reraha-vy hikwái.

—Omano ete-ma voi nipo ra'e, he'i mo'ã hese hikwái.

¹⁰ Ha upéi katu ogwejy ave Paulo henda-py ojeayvy upe karia'y-rehe oikwavã he'õgwe-pe:

—Ani penhemondýi teĩ. Nomano etéi ko ra'e. Oikove joty ko ra'e, he'i íxupe kwéry. Oikove jevy voi.

¹¹ Upe rire ojeupi jevy oho-vy. Omboja'o ja'o ojóupe onhondive okaru. Okaru rire omongeta jevy íxupe kwéry. Ko'ẽmba peve ombo'e mbo'e. Ko'ẽmba-ma ramo oho jevy-ma. ¹² Ha upe pygwa ogweraha hóga-py upe karia'y onhemoingove jevy va'ekwe-pe. Oikove jevy-gwi, ovy'a eterei voi hikwái.

Paulo oho y-rupi. Ogwahẽ oho-vy Mileto tetã-my

¹³ Ha upéi katu:

—Aha-ta yvy-rupi, Assôs tetã-my aha-ta, he'i. — Upe-py anhemboyru-ta xe kanoagwasu-py, he'i ha'e ore-vy.

Upéa-gwi xe Lucas Paulo irũ ave oroho henonderã. Oronhemboyru kanoagwasu-py oroho hagwã y-rupi. Henonderã oroho. Assôs tetã-my oroho y-rupi. ¹⁴ Orogwahẽ ramo upe-py, Paulo oĩ-ma upe-py ra'e. Orogweroike kanoagwasu-py oromboyru íxupe. Upe-gwi oroho Mitilene tetã-my. ¹⁵ Upe-gwi orosẽ jevy y-rupi oroho-vy. Iko'ẽ-my orohasa Quios ykõi yke-rehe. Iko'ẽ-my jevy orogwahẽ Samos ykõi-my. Iko'ẽ-my jevy orogwahẽ oroho Mileto tetã-my. ¹⁶ Ndorohói Éfeso tetã-my orohasa rei oroho-vy. Paulo are ndopytaséi Ásia yvy-py. Upéa-gwi orohasa meme oroho-vy. Ojapura oho-vy ogwahẽ pya'e hagwã Jerusalém tetã-my, aretegwasu áry-py ogwahẽ hagwã oho-vy. Upéa aretegwasu héry va'e Pentecostes.

Paulo onhemonhe'ẽ Éfeso tetã mygwa, Hesu reroviaha rerekwa-pe

¹⁷ Ha upéi katu orogwahẽ oroho-vy Mileto tetã-my. Orogwahẽ ramo upe-py, Paulo omomarandu uka Éfeso pygwa-pe ou hagwã ore ha-py. Upe Hesu nhe'ẽ renduha rerekwa-pe ohenói uka ou hagwã. ¹⁸ Ogwahẽ ou-vy ramo, gwemienoigwe-pe he'i onhemonhe'ẽ-vy:

—Peẽ katu xe reko rexapa-ma va'e. Xe agwahẽ gwive xe asẽha peve Ásia yvy-gwi ndajapo nhemĩry mba'eve. Mba'éixa po aiko va'ekwe pene pa'ũ-rupi peikwaa voi peẽ. ¹⁹ Ha Nhandejáry Hesu

remimbota ajapo meme va'ekwe aiko-vy. Onhe'ẽ rei rei ramo jepe xe-rehe aiko kirirĩ joty va'ekwe. Nanhembotuvixa mba'éiry voi joty. Hi'arandu e'ỹ va'e ahekomboasy eterei ahapirõ-vy. Ha gwĩ judeu kwéry xe jukase mo'ã ramo jepe, xe mbohasa asy ramo jepe va'ekwe, xe ajapo meme joty va'ekwe Nhandejáry Hesu remimbota anhemonhe'ẽ-vy. ²⁰ Ha xe mbohasa asy jepe va'ekwe naxe py'amirĩry joty va'ekwe Nhandejáry nhe'ẽ amombe'u-vy. Mba'e porã gwive amombe'u peẽ-my. Anhemonhe'ẽ peẽ-my enterove va'e ohendu hagwã. Peteĩ teĩ pende róga-rupi anhemonhe'ẽ ave. ²¹ Judeu kwéry-pe, judeu e'ỹ va'e-pe ave anhemonhe'ẽ aiko-vy: “Perova katu pende rekoha. Peiko katu Nhandejáry reko-rupi. Pejerovia katu Nhandejáry Hesu-rehe. Anhetegwa voi ko nhe'ẽ” ha'e va'ekwe peẽ-my. Mba'éixa po va'ekwe pene pa'ũ-my xe rekoha peikwaa voi peẽ, he'i.

²² —Ha ko'ánga katu aha-ta Jerusalém tetã-my. Ndahaitaha-gwi ae aha-ta. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ae xe reraha-ta, he'i. —Mbava'e po ojehuta xe-vy upe-py xe ndaikwaáiry. ²³ Ahasa asy va'erã ae aikwaa. Ha Nhe'ẽ Marangatu tee va'e katu oikwaa uka va'e xe-vy xe moĩ ukataha preso, xe rereko asytaha ave. Peteĩ teĩ tetã-my oikwaa uka xe-vy. ²⁴ Ha naxe rakate'ỹiry voi xéjehe. Xéjehe anho rei ndaiko pukuséi. Xe rembiaporã Nhandejáry remime'ẽ ae ajapopase aiko-vy. Amombe'use joty Nhandejáry Hesu rehegwa nhe'ẽ. Mba'éixa nhande rexakwaa rei nhandevy Nhandejáry, amombe'u joty va'erã aiko-vy, he'i. —Xe rembiaporã xe ajapopa peve, xe aikose. Ajapopa rire, tamano jepe xe, he'i.

25 —Are-ma xe aiko va'ekwe pene pa'ũ-rupi Nhandejáry nhe'ẽ amombe'u-vy. Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ẽ amombe'u mbe'u peẽ-my. Ha ko'ánga katu ndaxe rexa mo'ávériy ko yvy-rupi. Upéa xe aikwaa voi. 26-27 Ha Nhandejáry remimbota rehegwa nhe'ẽ gwive amombe'upa va'ekwe. Peẽ-my gwarã va'e amombe'upa. Mba'eve nanhomĩry imombe'u-vy pendéhegwi. Amombe'upa voi. Napehenduséi ramo jepe, amombe'u joty va'ekwe peẽ-my. Upéa-gwi pемano ramo pende py'a ky'a reheve, pendejéhegwi rei pемano va'erã. Ndaxe reroviái-gwi, eremano-ta. “Nomombe'úiry ra'e xe-vy Paulo” ndaipóri he'i va'erã xe-rehe. 28 Upéa-gwi penhangareko porã katu pendéjehe ani hagwã pejere teĩ peẽ Nhandejáry rape-gwi. Penhangareko porã katu ave Hesu reroviaha va'e-rehe gwive. Pemombaraeteve teve peho-vy íxupe. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ko omonhangareko uka va'e peẽ-my hese kwéry. Ha'e kwéry Nhandejáry Hesu re'ýi tee-ma voi. Hekovía omano ramo gwugwy reheve, opyta he'yirã Hesu-pe hikwái, he'i.

29 —Ãy aha-tama xe. Aha rire, ogwahẽ va'erã ijapu va'e ou-vy pende ha-py. Ogwahêtaha aikwaa voi xe. Ogwahẽ va'erã pende rerova hagwã. Ou jagwarete ogweraha hagwã ovexa. Upéixa ete voi ijapu va'e ou va'erã pene pa'ũ-my, pende rerova hagwã Hesu rape-gwi ou va'erã. 30 Ha pene pa'ũ-gwi katu ojekwaa va'erã inhe'ẽ rei rei va'e omoingo hagwã gweko-rupi Hesu nhe'ẽ renduha. 31 Upéa-rehe pesareko reko katu peiko-vy ani hagwã pene mbotavy rei. Pene mandu'a

meme katu xe rekokwe-rehe. Mbohapy ro'y-ma anhemonhe'ẽ nhe'ẽ aiko-vy va'ekwe peẽ-my. Pytũ ramo, áry ramo ave anhemonhe'ẽ. Peteĩ teĩ va'e-pe anhemonhe'ẽ. Oroiporiahuverekogwi xe rasẽ anhemonhe'ẽ-vy va'ekwe, he'i.

³² —Ha ko'ánga katu tonhangareko porã katu Nhandejáry pende-rehe. Inhe'ẽ rendu-vy peiko meme katu. Iporã ete inhe'ẽ, pende rexakwaa rei va'erã he'i va'e. Inhe'ẽ rendu-vy peiko ramo, pene mombaraeteve teve va'erã voi Nhandejáry. Pende reraha va'erã ave oha-py. Ojepy'a mopotĩ va'e gwive oĩ ha-py pende reraha va'erã peẽ-my ave, he'i.

³³ —Ha xe katu namondo reíry xe rapixa mba'e-rehe rei xe resa. Ipirapire-rehe, ijao-rehe ave namondo reíry xe resa. ³⁴ Ko xe po-rehe amba'apo. Aipota va'e-rehe xe amba'apo. Xe irũ oipota va'e-rehe amba'apo ave. Pene rembiereko-rehe katu ndajeruréiry. Xe amba'apoha peikwaa voi. ³⁵ Iporã katu nhamba'apo nhaipytygwõ hagwã gwĩ ogwerekoko e'ỹ va'e-pe. Upéixa ete voi xe amba'apo va'ekwe xe amba'apo hagwe-rami peẽ pamba'apo hagwã ave. Iporã katu nhane mandu'a Nhandejáry Hesu nhe'ẽ-rehe: “Nhande-vy ome'ẽ ramo, javy'a va'e. Ha nhame'ẽ ramo katu nhande rapixa-pe, javy'a eteve voi” he'i va'ekwe Hesu, he'i omombe'u-vy Paulo.

Upéixa voi he'i Éfeso pygwa-pe onhemonhe'ẽ-vy.

³⁶ Onhe'ẽ rire, onhesũ gwety'ã-rehe. Hendive kwéry ombojeupi Nhandejáry-pe onhe'ẽ. ³⁷ Upéi ohapirõ íxupe hikwái, oho-ta ramo. Oikwavã kwavã íxupe hereko-vy. Ohovapyte ave íxupe:

38 “Ndaxe rexa mo'āvúi-ma” he'i-gwi, ohapirõ eterei íxupe hikwái. Omboasy eterei ohoha. Upe ramo omboyru íxupe heraha-vy kanoagwasu-py.

21

Paulo ogwahẽ oho-vy Tiro tetã-my

¹ Ha upéi katu:

—Oroho jevy-tama, oro'e íxupe kwéry, Éfeso pygwa-pe.

Upéi oronhemboyru kanoagwasu-py y-rupi oroho hagwã. Pya'e oroho ykõi-my orogwahẽ hagwã, ykõi héry va'e Cós-py. Iko'ẽ-my oroho ramo orogwahẽ jevy oroho-vy ykõi ambue héry va'e Rodes-py. Upe-gwi oroho jevy yvy ete-py, Pátara tetã-my. ² Upe-py orogwahẽ ramo, orotopa outro kanoagwasu. Oho va'erã voi Fenícia yvy-py orotopa. Orohekoviarõ ore ryrú oroho jevy-ma. ³ Oroho jave ojekwaa ykõi renda héry va'e Chipre. Ore asu-koty opyta ha orohasa meme joty oroho-vy, orogwahẽ hagwã oroho-vy Síria yvy-py. Tiro tetã-my orogwahẽ. Yvy ete-rehema oroho. Upe-py ogwenohẽmba gwembierahakwe.

⁴ Ogwenohẽmba jave, oroheka upe tetã-rupi Hesu nhe'ẽ renduha va'e-pe. Orotopa ramo, oropyta sapy'a hendive kwéry. Peteĩ semana oropyta: “Ani ereho teĩ Jerusalém-my” he'i Paulo-pe. Oiko asytamaha ohendu uka íxupe kwéry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Upéa-gwi omombe'u íxupe ani hagwã oho. ⁵ Peteĩ semana rire, oroho jevy joty-ma. Ha Hesu nhe'ẽ renduha gwive ore reraha hagwã osẽmba upe tetã-gwi. Hembireko kwéry reheve, mitãgwe reheve osẽmba ore reraha

hagwã. Orogwahẽ ramo yguasu rembe-py, ore kwéry oronhesũ ore retypy'ã-rehe. Orombojeupi Nhandejáry-pe ore nhe'ẽ. ⁶ Upe rire:

—Oroho jevy-ma, oro'e íxupe kwéry.

—Tapeho katu Nhandejáry ndive, he'i ore-vy.

Ha upe rire ha'e kwéry oje'ói jevy-ma gwóga-py hikwái.

Paulo ogwahẽ oho-vy Cesaréia tetã-my

Upéi ore oronhemboyru jevy-ma kanoagwasu-py. ⁷ Oroho jevy-ma orogwahẽ jevy oroho-vy Ptolemaida tetã-my. Upe-py oroho orohexa Hesu reroviaha. Peteĩ áry-py oropyta hendive. ⁸ Iko'ẽ-my oroho jevy-ma. Orogwahẽ jevy-ma oroho-vy Cesaréia tetã-my. Upe-py orogwahẽ oroho-vy héry Filipe va'e róga-py. Oropyta hendive. Filipe ko Hesu rehegwa nhe'ẽ porã mombe'uhaty. Ha'e seis kwimba'e Jerusalém pygwa ndive oiko va'ekwe Hesu remimondo nhe'ẽ-py tembi'u me'ẽha ramo. Ome'ẽ me'ẽ va'ekwe Hesu reroviaha-pe hemi'urã.

⁹ ãy irundy tajýry va'e, omenda e'ỹ va'e. Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety voi. ¹⁰ Upe-py oropyta jave, ogwahẽ ou-vy Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety, Judéia yvy gwigwa, héry va'e Ágabo. ¹¹ Ogwahẽ ramo ore ha-py, Paulo xumbe oipyhy. Upe rire Paulo xumbe-py ojepokwa, ojepykwa ave. Upe rire omombe'u ore-vy Nhe'ẽ Marangatu tee va'e nhe'ẽ:

—A-rami oipokwa-ta hereko-vy ko xumbe járy-pe. Judeu kwéry, Jerusalém pygwa va'e oipokwa-ta hereko-vy íxupe, he'i. —Oipokwa rire, judeu e'ỹ va'e po-py ome'ẽ-ta, he'i ore-vy omombe'u-vy.

¹² Inhe'ẽ orohendu ramo, oro'eri eri íxupe:

—Ani ani ereho teĩ Jerusalém tetã-my, oro'e Paulo-pe. Ha upe-py oĩ va'e ave he'iri iri íxupe ani hagwã oho.

¹³ Ha'e katu he'i ore-vy:

—Ma'erã peje upéixa xe-vy? Aha-ta joty xe. Ma'erã tipó xe rapirõ? Pene rasẽ ramo, naxe py'a ratãvéi-ma va'erã. Xe rasẽse-ma ave xe ave. Ndaxe pu'akavéi-ma va'erã xéjehe. Xe py'a-py pekwa va'e voi. Upe Jerusalém pygwa kwéry xe pokwase ramo, xe pykwase ramo ave, taxe jokwa katu, he'i. —Upe-py Nhandejáry Hesu ahayhu-gwi xe jukase ramo, taxe juka katu ave, he'i. —Ojapose va'e, tojapo katu xe-rehe, he'i ore-vy.

¹⁴ Upéixa ramo, ndikatúi orojoko íxupe. Noronhe'êngivéi-ma íxupe:

—Tereho katu. Ejapo katu Nhandejáry remimbota eiko-vy, oro'e rei-ma íxupe.

Paulo ogwahẽ oho-vy Jerusalém tetã-my

¹⁵ Upe rire oromboaty aty ore ma'etirõ oronhembosako'i oroho hagwã. Upéi orohoma Jerusalém tetã-my. ¹⁶ Oroho-ma jave, ore moirũ-ma ave ore-vy Cesaréia pygwa, Hesu nhe'ẽ renduha kwéry. Orogwahẽ oroho-vy Jerusalém-my. Ore moirũ ave peteĩ Hesu reroviaha héry va'e Menasom. Ha'e are etereive-ma ojerovia va'e. Chipre pygwa va'e. Ha'e gwóga-py ore renogwahẽ ore reraha-vy oropyta hagwã upe-py hendive. ¹⁷ Upe-py orogwahẽ oroho-vy ramo, ore rerovy'a Hesu reroviaha kwéry ore rexa ramo.

¹⁸ Ha iko'ẽ-my Paulo ndive oroho herekwa héry va'e Tiago va'e renda-py. Upe-py orogwahẽ jave ra'e ojogweroaty ra'e Hesu reroviaha rerekwa

kwéry. ¹⁹ Ha Paulo katu oporandu íxupe kwéry oiko porãha-rehe. Upéi omombe'u íxupe kwéry. Peteĩ teĩ omombe'u gwembiapokwe judeu e'ỹ va'e pa'ũ-my ojapo va'ekwe. Nhandejáry nhe'ẽ-py ojapo japo va'ekwe gwive omombe'upa. ²⁰ Inhe'ẽ ohendu ramo, omomba'egwasu Nhandejáry-pe hikwái. Upéi he'i íxupe Hesu reroviaha rerekwa va'e:

—Ore ko orojohu porã voi mombyry-gwi ne rembiapokwe. Ha a pygwa katu judeu kwéry va'e, ojerovia va'e, nde rapykwe pygwa ndojohu porãi. Ojohu porã e'ỹha ereikwaa voi, ore ryvy. Heta eterei judeu ojerovia va'e oĩ. Moisés he'i va'ekwe nhane rekorã ojapose joty voi hikwái. Ikyre'ỹha ereikwaa voi. ²¹ Ha oĩ he'i va'e nde-rehe: “Upe Paulo he'i judeu kwéry-pe, judeu e'ỹ va'e pa'ũ-my oiko va'e-pe: Anive pejapo Moisés he'i va'ekwe. Anive peipirekytĩ pene mitã kwimba'e-pe. Anive pehendu pene ramói he'i va'ekwe, he'i voi ko Paulo” he'i íxupe mo'ã nde-rehe, he'i íxupe omombe'u-vy.

²² —Ha ko'ánga katu ojogweroaty-ta judeu ojerovia va'e gwive. Ohendu ramo eregwahêha, ojogweroaty-ta voi. ²³ Upéixa-gwi iporã katu erejapo a-rami, he'i íxupe. Irundy kwimba'e oĩ ore jave. Judeu reko-rupi oiko va'e. Oho-tama Nhandejáry róga kakwaa-py onhemopotĩ uka hagwã Moisés he'i va'ekwe-rami. Upéi onheapiperõ uka-ta hemimombe'ukwe-rupi omboete hagwã Nhandejáry-pe. ²⁴ Ha ko'ánga katu emoirũ íxupe. Ha'e-rami onhemopotĩ ave ijave ereiko-vy. Éme'ẽ katu íxupe pirapire onheapiperõ hagwã. Upéixa erejapo ramo, gwĩ judeu kwéry nde

rexa-ta. Nde rexa ramo he'i-ta: “Ijapu nipo ra'e Paulo-rehe onhe'ẽ va'e” he'i-ta nde-rehe. “Ha'e katu judeu kwéry reko-rupi oiko ave. Ojapo voi nhande-vy Moisés he'i va'ekwe” he'i-ta nde-rehe hikwái, he'i íxupe omombe'u-vy.

²⁵ —Ha judeu e'ỹ va'e ojerovia va'e katu, arema voi oromondo va'ekwe íxupe kwéry ore kwatia nhe'ẽ: “Ani penhemongy'a teĩ pe'u-vy tembi'u tupã ra'anga rovagwy-py onhemoĩ va'ekwe. Ani peiko rei teĩ kunha kwimba'e ndive. Ani pe'u teĩ ijuka-vy ohumbiri va'ekwe. Ani pe'u teĩ so'o hugwy reheve.” Kóá nhe'ẽ oromondo va'ekwe íxupe kwéry, he'i íxupe Hesu reroviaha rerekwa va'e omombe'u-vy.

²⁶ Ha upéi katu Paulo oho. Upe irundy kwimba'e jave oho. Iko'ẽ-my ojapo myamyri Moisés he'i va'ekwe. Onhemopotĩ oiko-vy óga kakwaa-py hikwái. Upéi Nhandejáry róga kakwaa-py oike jevy omombe'u hagwã mbovy áry po ohasa-ta onhemopotĩ porãmba peve. Upéi he'i pa'i-pe: —Oronhemopotĩmba rire, peteĩ teĩ orome'ẽ-ta ndevy ne rembijukapyrã, he'i íxupe omombe'u-vy.

Coronel oipyhy Paulo-pe

²⁷ Paulo onhemopotĩ hagwe peteĩ semana ojapo. Ndopái vyteri ramo, gwĩ judeu kwéry, Ásia gwigwa va'e ohexa íxupe Nhandejáry róga kakwaa-py. Ohexa ramo ombopoxypa kente kwéry oipyhy hagwã íxupe:

²⁸ —Nhande re'ýi kwéry, Israel remiarirõre kwéry, ore pytygwõ katu, he'i onhe'ẽ hatã-vy judeu kwéry. —Ko va'e kwimba'e ko nhane moakãrasy va'e. Opa va'e rupigwa-pe he'i va'e nhane rendu

e'ỹ haggwã. Inhe'ẽ rei rei va'e nhande kwéry-rehe. Moisés he'i va'ekwe nhane rekorã-rehe onhe'ẽ rei rei. Inhe'ẽ rei rei ave Nhandejáry róga kakwaa-rehe. Ha ko'ánga katu judeu e'ỹ va'e-pe ogwenogwahẽ-ma Nhandejáry róga-py. Ogwenogwahẽ-vy omongy'a koty marangatu kuri, he'i mo'ã hese onhe'ẽ hatã-vy.

²⁹ Ohexa ra'e hikwái Éfeso gwigwa héry va'e Trófimo, judeu e'ỹ va'e. Paulo ndive ohexa ogwata ramo upe tetã-rupi. Ohexa ramo: “Ogwenogwahẽ nipo ra'e Nhandejáry róga-py” he'i mo'ã hese. Upéa-gwi: “Omongy'a koty marangatu” he'i mo'ã hese hikwái.

³⁰ Inhe'ẽ ohendu ramo, ipoxypa hikwái. Upe tetã mygwa gwive ojogweroaty aty hikwái oipyhy haggwã Paulo-pe ombotyryry-vy. Koty-gwi ogwenohẽ heraha-vy. Upe-ma ramo omboty-ma Nhandejáry róga rokẽ. Hapykwere okẽ omboty-ma. ³¹ Ojukase mo'ã íxupe hikwái. Ojukase jave, coronel-pe ogwahẽ ipoxyha rerakwã:

—Ipoxy okwa-vy Jerusalém pygwa gwive, he'i omombe'u-vy.

³² Upe-ma ramo oripara ogwejy ou-vy. Ojave ogweru soldado kwéry, capitão ave. Ohexa ramo coronel-pe soldado-pe ave hikwái, noinupãvéiry-ma íxupe. ³³ Upe rire coronel ogwahẽ ou-vy oipyhy Paulo-pe. He'i oipokwa haggwã íxupe mokõi ipo-rehe. Upéi oporandu upe-py oĩ va'e kwéry-pe:

—Kiva'e tipo kóa? Mba'éixa tipo héry? Mbava'e tipo ojapo ko va'e? he'i upe pygwa-pe.

³⁴ Ha omombe'u joavy avypa hikwái. Upéa-gwi ndoikwaáiry voi soldado ruvixa. Ijayvu eterei voi hikwái. Upéa-gwi nohendúi mba'eve. Upéixa ramo

he'i ogweraha hagwã koty-py, soldado kwéry renda-py. ³⁵ Ogwahẽ ramo ijeupi haty-py, ogwerojeupi íxupe heraha-vy ani hagwã ojuka íxupe, Paulo-pe ipoxy va'e:

³⁶ —Peraha katu pejuka. Peraha katu pejuka, he'i onhe'ẽ hatã hatã-vy Paulo-rehe gwĩ hupive kwéry ogwa'ẽ va'e.

³⁷ Ha upéi katu nogwenogwahẽi vyteri íxupe koty-py. Oĩ joty ijeupi haty-py:

—Amombe'use voi nde-vy peteĩ mba'e, he'i Paulo coronel-pe.

Onhe'ẽ ramo, ohexa katu íxupe. He'i íxupe:

—Erenhe'ẽ kwaa nipo ra'e grego nhe'ẽ-py, he'i.

³⁸ —Aipo ramo ndaha'éi nipo nde ra'e upe Egito gwigwa erembopoxy va'ekwe kente kwéry-pe. Ndererahái nipo tekwaty e'ỹ-my irundy mil kwimba'e oporojuka va'ekwe, he'i Paulo-pe coronel.

³⁹ Upéi he'i coronel-pe:

—Ndaha'éiry xe upe va'e, he'i. —Xe ae judeu kwéry va'e, Tarso tetã mygwa xe, he'i. —Tarso tetãgwasu voi. Cilícia yvy-py oĩ va'e. ãy anhe'ẽse voi hendive kwéry, eheja katu tanhe'ẽ hendive kwéry, he'i coronel-pe.

⁴⁰ —Aipo ramo, enhe'ẽ katu, he'i íxupe coronel.

Upéixa ramo onhembo'y oĩ-vy ijeupi haty-rehe. Ombovava opo íxupe kwéry omokirirĩ hagwã. Okirirĩmba rire-ma onhe'ẽ íxupe kwéry. Hebreu nhe'ẽ-py onhe'ẽ íxupe kwéry.

22

“Anhe'ẽ-ta xéjehe” he'i Paulo Judeu kwéry-pe

¹ Ha Paulo he'i judeu kwéry-pe:

—Xe ryvy kwéry, xe ru kwéry ave, pehendu katu xe rehegwa nhe'ẽ. Anhe'ẽ-ta xéjehe, he'i.

² Ohendu ramo inhe'ẽ hikwái:

—Nhane nhe'ẽ-py onhe'ẽ ra'e, he'i ojóupe hikwái. Upéa-rehe ni peteĩ jepe nonhe'ẽiry. Okirirĩmbaete voi ojeapysaka-vy hese.

³ Ha ha'e katu he'i íxupe kwéry:

—Xe voi judeu kwéry va'e, Tarso tetã mygwa. Upe tetã Cilícia yvy pygwa. Ha ko'a-py xe mbo'e mbo'e oiko-vy va'ekwe. Xe mbo'eháry héry Gamaliel. Nhande ru kwéry he'i va'ekwe gwive, upéa ahendu porãmba va'ekwe voi, he'i. —Aikwaapa porã peve xe aiko va'ekwe. Ko'ẽmba ẽmba ajapose voi Nhandejáry remimbota gwive. ãy pejaposeha-rami voi Nhandejáry remimbota, ajapose mo'ã voi va'ekwe xe ave. Peteĩ teĩ áry-py ajapo aiko-vy, he'i íxupe kwéry.

⁴ —Yma va'ekwe areko asy aiko-vy Hesu rape pyhyha ajuka uka hagwã. Aha va'ekwe aipokwa-vy amoĩ uka hagwã preso. Kunha kwimba'e ave amoĩ uka va'ekwe preso, he'i. ⁵ —Anhetegwa voi xe amombe'u xe rembiapokwe. Ndaxe apúi ramo, oikwaa voi pa'i ruvixagwasu. Judeu ruvixa kwéry gwive oikwaa ave. Gwĩ mburuvixa kwéry ome'ẽ xe-vy va'ekwe kwatia nhe'ẽ xe araha hagwã nhande ryvy kwéry, Damasco tetã-my oiko va'e-pe. Upéixa ramo ndaxe ae reíry aha. Pa'i ruvixagwasu nhe'ẽ-rupi ae aha amoingo asy hagwã Hesu reroviaha-pe. Ha upéi katu aha Damasco tetã-my. Upe-py aipyhy-ta mo'ã aipokwa hagwã heru-vy. Ko'a-py aru jevy-ta mo'ã ambohasa asy uka hagwã.

⁶ —Upéi laróse-rupima agwata jave aha-vy, namombyry etevéi-ma xe agwahẽ hagwã upe-py. Upe-ma ramo ho'a-ma xe-rehe hendy mbaraete va'e. Yvate-gwi hendy va'e. ⁷ Ha'a-ma aha-vy yvy-py. Ahendu-ma he'i va'e xe-vy: “Saulo, Saulo” he'i xe-vy xe renói ramo. “Ma'erã tipo xe mbohasa asy?” he'i xe-vy. ⁸ “Kiva'e tipo nde, xe Járý” ha'e íxupe. “Xe ko Hesu Nazaré pygwa. Xe-vy voi xe mbohasa asy” he'i xe-vy, he'i omombe'u-vy.

⁹ —Ha xe ndivegwa hendy mbaraete ramo ohexa ha xe-vy onhe'ẽ va'e nhe'ẽ katu nohendúiry. ¹⁰ “Mbava'e tipo xe ajapo-ta ãy, xe Járý” aporandu íxupe. “Epu'ã katu tereho Damasco tetã-my. Upe-py omombe'u-ta nde-vy opaixagwa ne rembiaporã, Nhandejáry remimbota” he'i xe-vy Hesu. ¹¹ Ha xe nama'êvéi-ma. Xe resaka eterei-gwi nama'êvéi-ma. Upéa-gwi xe popyhy rei-ma xe reraha-vy xe ndivegwa. Upe rire orogwahẽ ore oroho ha-py.

¹² —Ha upéi katu ogwahẽ ou-vy xe ha-py kwimba'e héry va'e Ananias. Moisés he'i va'ekwe apoha va'e: “Upe va'e hekoha porã va'e” he'i hese upe-py oiko va'e judeu va'e gwive. Imandu'a porã hese. ¹³ Ha upéi katu ogwahẽ ramo ou-vy, onhembo'y xe ypy-py oĩ-vy: “Ema'ẽ jevy mani katu, xe ryvy Saulo” he'i xe-vy. Upe-ma ramo xe resa jevy-ma ahexa-ma íxupe.

¹⁴ —Ha he'i xe-vy: “Nhandejáry ko, nhande ramoigwasu kwéry Járý va'e, nde poravo araka'e ereikwaa hagwã hemimbota. Erehexa hagwã upe hekoha porã va'e Hesu-pe nde poravo araka'e” he'i xe-vy. “Ha ko'ánga katu erehexa-ma íxupe

kuri. ãy kuri erenhomongeta hagwã hendive nde poravo araka'e. ãy katu erenhomongeta-ma kuri hendive” he'i xe-vy. ¹⁵ “Upéixa ramo eremombe'u mbe'u-ta kente kwéry va'e-pe gwive Hesu re-hegwa nhe'ě. Ne rembiexakwe, ne remien-dukwe ave eremombe'u-ta imosarambi-vy. ¹⁶ ãy voi epu'ã mani katu enhemongarai uka Nhandejáry Hesu réry renói-vy”, he'i xe-vy. “Ere katu: Xe ajerovia-ma Nhandejáry Hesu-rehe, ere katu. Upéixa ramo omopotĩ-ta nde py'a icy'a va'e Nhandejáry” he'i xe-vy Ananias.*

¹⁷ —Upe rire aha jevy Jerusalém teta-my aike Nhandejáry róga kakwaa-py. Upe-py ambojeupi Nhandejáry-pe xe nhe'ě aĩ-vy. Upe jave, ojehexa uka xe-vy Nhandejáry Hesu. Xe-vy anhóte ojehexa uka. ¹⁸ Ahexa íxupe xe-vy onhe'ě ramo: “Tereho katu ejapura pura ekwa-vy, ko tetã-gwi ereho-vy. Xe rehegwa eremombe'u ramo jepe nohendu mo'ãiry voi” he'i xe-vy Hesu. ¹⁹ Upe ramo ha'e íxupe: “Ojeporahéi haty haty-rupi aike ike va'ekwe, Xe Járy. Xe amoĩ uka va'ekwe preso nde-rehe ojerovia va'e. ²⁰ Ainupã uka va'ekwe ave. Ojuka jave hikwái nde rehegwa mombe'uhare héry va'e Estêvão, ijave ave xe aime va'ekwe. Hembiapokwe ajohu porã va'ekwe. Ijukaharã ao-rehe xe anhangareko hese va'ekwe. Upe va'e xe rembiapokwe gwive oikwaapa judeu kwéry. Xe kwaapa voi, xe Járy” ha'e íxupe.*

²¹ —Ha he'i joty xe-vy Nhandejáry Hesu: “Tereho katu. Oromondo-ta mombyry judeu e'ỹ va'e oiko

* **22:16** At 9.1-19; 26.12-18; Fp 3.4-6 * **22:20** At 7.58

ha-py oromondo-ta nde-vy” he'i xe-vy Hesu, he'i íxupe kwéry omombe'u-vy Paulo.

Coronel he'i ombopi hagwã Paulo-pe

²² Ha ha'e kwéry ohendu porã meme inhe'ẽ. Ha, “Aha-ta judeu e'ỹ va'e oiko ha-py” he'i-ma ramo katu, ojohu vai. Upe va'e nhe'ẽ ombopoxypa íxupe kwéry. Hatã hatã voi onhe'ẽ:

—Upéa kwimba'e pejuka katu. Iporãve ndoikovéiry nhane pa'ũ rupi, he'i Paulo-rehe.

²³ Onhe'ẽ hatã jave, oipe'a ojéhegwi ao ombovava hagwã. Ojara yvy ku'i opo-py omombo hagwã yvate-koty. Omotimbo yvy ku'i opoxygwi. ²⁴Upéixa ramo coronel he'i ogweroike hagwã Paulo-pe koty-py:

—Embopi mbopi íxupe eremonhe'ẽ hagwã, he'i. —Omombe'u ramo jaikwaa hagwã, Mbava'e po ojapo ra'e, mbava'e-gwi ijayvupa hese ra'e ipoxyvy hikwái. Embopi íxupe omombe'u hagwã gwembiapokwe, he'i soldado-pe.

²⁵ Upéi ou oipokwa-vy íxupe okyta-rehe imoĩvy. Upéa-gwi Paulo he'i capitão-pe ijyke-rehe onhembo'y oĩ-vy ramo:

—Xe mbopi rei-ta. Xe ko romano kwéry va'e. Ne'írã xe monhe'ẽ, ne'írã ereikwaa vyteri xe rembiapokwe. Nanhambopíry va'e romano kwéry-pe nhamonhe'ẽ e'ỹ reheve, he'i. —Upéixa ramo ivai va'erã xe mbopi rei ramo, he'i capitão-pe.

²⁶ Ohendu ramo inhe'ẽ oho omombe'u coronel-pe:

—Ma'erã tipo erembopi uka-ta ko kwimba'e? Ha'e katu romano kwéry va'e voi. Xáke, erembopi ramo, ne rembiapo vai-ta, he'i coronel-pe.

27 Upe ramo ou coronel. Paulo renda-py ou oporandu-vy íxupe:

—Nde tipo romano kwéry va'e. Emombe'u katu xe-vy, he'i oporandu-vy íxupe.

—Xe voi, he'i coronel-pe.

28 Upéi he'i íxupe:

—Heta va'ekwe xe ame'ẽ pirapire apyta hagwã romano ramo, he'i Paulo-pe.

Upe ramo he'i coronel-pe:

—Romano kwéry va'e teĩ xe. Ndapagáiry. Name'ëi mba'eve. Xe ru katu romano kwéry va'e. Ha'e hesegwa teĩ ave xe. Name'ëi mba'eve, he'i coronel-pe.

29 Upe-ma ramo opa osẽmba oje'ói-vy imbopi-harãgwe mo'ã ikyhyje-gwi. Ikyhyje ave coronel. “Paulo romano kwéry va'e ae nipo ra'e” he'i ojeupe hikwái. Onhe'ẽ-py rei oipokwa-gwi, ikyhyje.

30 Iko'ẽ-my he'i coronel: “Mbava'e-gwi tipo ipoxy Paulo-rehe judeu kwéry?” he'i ojeupe. Upéa-gwi he'i ojogweroaty hagwã iha-py pa'i ruvixa kwéry, judeu ruvixa kwéry gwive ave. He'i ave opoi hagwã Paulo-gwi. Upéi ogwerogwejy heraha-vy. Hovagwy-py kwéry omonhembo'y íxupe imoĩ-vy.

23

Paulo onhe'ẽ judeu ruvixa kwéry-pe

1 Upe ramo Paulo ohexa katu katu ojogweroaty va'e-pe, judeu ruvixa gwive. He'i íxupe kwéry:

—Yma gwive ko'ánga ete peve, xe re'yí kwéry, aiko meme Nhandejáry ndive. Ajapose meme va'e Nhandejáry remimbota. Upéa oikwaa Nhandejáry. Xe apu ramo, ha'e oikwaa, he'i. —Hesa-gwi

nokanhíyi mba'eve. Oikwaapa voi, he'i íxupe kwéry Paulo.

² Ha upéa nhe'ẽ ohendu-ma ramo ogweropoxy pa'i ruvixagwasu héry va'e Ananias. He'i Paulo yke rehegwa-pe ojurupete hagwã íxupe. ³ Ha ha'e he'i pa'i ruvixagwasu-pe:

—Nde rova-py ipotĩ. Nde py'apy-py katu iky'a. Nde rereko asy-ta ave Nhandejáry, he'i íxupe. — Eregwapy ereĩ-vy xe monhe'ẽ hagwã. Moisés he'i va'ekwe-rami xe monhe'ẽ hagwã ereiko. Ma'erã xe nupã uka xe monhe'ẽ e'ỹ reheve? he'i. —Upéixa nde'íry va'ekwe Moisés nhande-vy va'ekwe, he'i pa'i ruvixagwasu-pe.

⁴ Upe ramo ijyke-rehe onhembo'y oĩ va'e:

—Ani erenhe'ẽ vai teĩ pa'i ruvixagwasu, Nhandejáry rembigwái va'e-rehe, he'i íxupe hikwái.

⁵ Ha'e katu he'i:

—Néi, he'i. —Naiporãi teĩ nhanhe'ẽ vai teĩ pa'i ruvixagwasu-rehe. “Ani erenhe'ẽ vai teĩ nde re'ýi ruvixa-rehe.” Upéixa omoĩ va'ekwe kwatia-rehe Nhandejáry nhe'ẽ, he'i omombe'u-vy. —Ha ndaikwaáiry voi xe íxupe, xe re'ýi kwéry. Pa'i ruvixagwasu oĩ ramo ndaikwaáiry xe íxupe, he'i upe-py oĩ va'e-pe.*

⁶ Upe rire oma'ẽ katu katu judeu ruvixa kwéry-rehe. Oma'ẽ ramo, ohexa jopara katu. Oĩ saduceu va'e, oĩ fariseu va'e ave. Ohexa ramo ambue mbue, onhe'ẽ hatã:

—Xe re'ýi kwéry, xe ko fariseu kwéry va'e, fariseu ra'y ave. “Omano va'ekwe gwive oikove jevy va'erã” xe ha'e va'e amombe'u-vy. Upéa nhe'ẽ-gwi xe reru a-py xe monhe'ẽ, he'i huvixa kwéry-pe.

* 23:5 Êx 22.28

⁷Upéa he'i-ma ramo, onhonhe'ẽ mbojevvy jevyapa hikwái, ndogwerojojáiry onhonhe'ẽ. ⁸Ha saduceu kwéry he'i va'e no'ã-rami: “Ndoikove jevýi va'erã omano va'ekwe. Nhamano rire, nhane nhe'ẽ ndoikovéi-ma va'erã” he'i mo'ã. “Ndoikói va'e Nhandejáry rembigwái yváy pygwa” he'i mo'ã ave.

Ha fariseu kwéry katu ndogweroviáiry inhe'ẽ: “Oĩ voi Nhandejáry rembigwái yváy pygwa. Oikove jevy-ma va'erã ave omano va'ekwe. Oikove jevy-ma va'erã voi ko nhane nhe'ẽgwe” he'i va'e.

⁹Upéixa ramo ijayvu eterei. Upe rire onhembo'y-ma gwĩ judeu rekombo'ehaty va'e, fariseu va'e. Onhe'ẽ hese:

—Nahembiapo váiry nipo ra'e. “Orojohu porã hembiapokwe. Nhe'ẽte ohendu para'e. Nhandejáry rembigwái nhe'ẽ ohendu para'e. Koixagwa nhe'ẽ Paulo ohendu ramo, ndikatúi nhapyrũ Nhandejáry nhe'ẽ-rehe” he'i judeu ruvixa kwéry-pe.

¹⁰Upéixa ramo onhonhe'ẽ mbojevvy jevy hikwái. Hatãve tãve onhe'ẽ. Ipoxyve xyve voi hikwái. Ha coronel katu oma'ẽ ma'ẽ rei hese kwéry: “Ojukatama Paulo-pe hereko-vy hikwái” he'i ojéupe coronel ikyhyje-vy. Upéa-gwi he'i soldado-pe ogwejy hagwã oipe'a heru-vy ojóhugwi kwéry:

—Eru ne renda-py, he'i.

Upéi oho ogweru íxupe.

Nhandejáry Hesu ojehexa uka Paulo-pe

¹¹Ha upéi katu pyhare Nhandejáry Hesu onhembo'y iyyke-rehe. Ikéra-py onhembo'y oĩ-vy iyyke-rehe:

—Ani erekyhyje teĩ, he'i. —Enhembopy'agwasu katu. A-py xe mombe'u mbe'uha-rami, xe mombe'u va'erã ave Roma tetã-my, he'i íxupe Nhandejáry Hesu.

Judeu kwéry onhombo'e mbo'e Paulo-rehe ojuka hagwã

¹² Ko'ẽmba-ma ramo ojogweroaty judeu kwéry:

—Jajuka Paulo, he'i onhombo'e mbo'e okwavy hese. Omoporã porã onhonhe'ẽ hikwái: —Ndajakaru mo'ãvéi, ndajay'u mo'ãvéi ave. Jajuka rire ae Paulo-pe, jakaru jevy va'erã, jay'u jevy va'erã, he'i hikwái ojóupe. —Tanhane mbohasa asy Nhandejáry jajuka e'ỹ mboyve jakaru ramo, he'i omoporã porã-vy ojóupe onhonhe'ẽ. ¹³⁻¹⁴ Upéa he'i va'e quarenta-gwi oĩve vyteri. Upéi oho pa'i ruvixa kwéry renda-py, judeu ruvixa renda-py ave. Oho omombe'u-vy:

—“Ndikatu mo'ãvéi orokaru Paulo orojuka e'ỹ mboyve” oro'e kuri aje'i Nhandejáry-pe. Ore apu ramo oikwaa arã Nhandejáry, he'i. ¹⁵ —Ãy katu pemondo mani coronel-pe pene nhe'ẽ mombe'u uka-vy. Tomondo ave onhe'ẽ judeu ruvixa kwéry gwive: “Togwejy katu Paulo tou-vy ore renda-py. Oromonhe'ẽse íxupe orohendu hagwã inhe'ẽ, oroikwaa porãve hagwã hembiapokwe” peje mo'ã íxupe imbotavy-vy, he'i. —Ogwahẽ e'ỹ mbove Paulo, oroha'arõ-ta íxupe orojuka hagwã, he'i mburuvixa kwéry-pe.

¹⁶ Ha Paulo reindy memby kwimba'e katu ohendupa hesegwa nhe'ẽ. Oha'arõ oĩ-vy va'e nhe'ẽ ohendu. Upéa-gwi oho omombe'u. Paulo renda-py oike omombe'u hagwã íxupe.

17 Ha Paulo katu he'i capitão-pe:

—Ko va'e eraha katu coronel-pe. Oĩ hemimombe'urã, he'i capitão-pe.

18 Upéixa ramo ogweraha íxupe coronel renda-py. Ogwahẽ ramo henda-py, he'i coronel-pe:

—Upe onhemoĩ va'e preso héry va'e Paulo xe renói-ma kuri: “Eraha katu ko karia'y coronel renda-py. Oĩ hemimombe'urã” he'i xe-vy imombe'u-vy, he'i coronel-pe.

19 Ohendu ramo inhe'ẽ, oipopyhy-ma heraha-vy upe karia'y-pe. Ogwenohẽ ha'e anho heraha-vy. Oporandu íxupe ha'e anho ha-py:

—Mbava'e tipo eremombe'use? he'i íxupe.

20 Ha Paulo reindy memby omombe'u coronel-pe judeu nhe'ẽgwe:

—He'i kuri judeu kwéry: “Ja'e-ta coronel-pe: Togwejy katu ko'ẽ ramo Paulo tou-vy. Togwejy orojogweroaty haty-py. Oromonhe'ẽse íxupe orohendu hagwã inhe'ẽ oroikwaa porãve hagwã hembiapokwe, ja'e-ta coronel-pe” he'i judeu kwéry.

21 Ha nde ani erejapo teĩ kuri inhe'ẽ. Ijapu voi hikwái. ãy ohapera'arõ arõ-ta íxupe okwa-vy ojuka hagwã. Heta oĩ oha'arõháry quarenta-gwi oĩve vyteri. “Ndorokaru mo'ãvéi, ndoroy'u mo'ãvéi ave Paulo orojuka e'ỹ mboyve” he'i kuri Nhandejáry-pe. Ánga ete-ma voi oha'arõ íxupe ne nhe'ẽ-rupi ogwejy ramo, ojuka hagwã íxupe. Ogwejy-ma ramo, oha'arõmba-ma ijukaharã, he'i coronel-pe imombe'u-vy.

22 Ohendu ramo inhe'ẽ:

—Ani avave-pe eremombe'u mbe'u teĩ xe aikwaaha, he'i. —Xe aikwaa ramo hembiaaporã, ani xe mombe'u mbe'u. Tereho katu, he'i íxupe coronel.

²³ Upe-ma ramo mokõi capitão-me ohenói ou hagwã. Ou ramo, he'i íxupe upe coronel omandavy:

—Pyhare pytũmba-ma ramo, emonhembosako'i uka katu duzentos soldado, setenta kavaju arigwa reheve, he'i. —Emoangedkói uka mani katu oje'ói hagwã mombyry Cesaréia tetã-my, he'i. —Outro soldado mba'e jukaha hu'y puku joa ogwereco va'e duzentos oĩ va'e, emonhembosako'i uka ave.

²⁴ Eiporu uka katu ave Paulo renagwã, he'i. —Eraha íxupe ojehu e'ỹ reheve mba'eve íxupe. Mburuvixagwasu héry va'e Félix renda-py eraha íxupe, he'i capitão-pe coronel.

Coronel omoĩ kwatia-rehe onhe'ẽ

²⁵ Upéi coronel ogweraha uka ave kwatia-rehe onhe'ẽ mburuvixagwasu-pe. ²⁶ No'ã-rami omoĩ kwatia-rehe: “Xe Cláudio Lísias amondo-ta xe nhe'ẽ nde-vy xe ruvixa Félix. Enterovete va'e ne mboete va'e. Mba'éixa tipo ereiko? Ne resã ave pa ereikovy? ²⁷ Ko'ánga oromondo-ta ko kwimba'e héry va'e Paulo. Kwehe aresende íxupe ijukaharãgwegwi. Judeu kwéry oipyhy rire íxupe, ojuka-tama ra'e ogwereco íxupe. Upe jave xe agwahẽ soldado kwéry ndive aresende íxupe. Ha'e romano kwéry. Ha aikwaa-ramo íxupe romano gwigwa voi aresende íxupe heraha-vy. ²⁸ Upéi araha jevy íxupe judeu ruvixa kwéry ojogweroaty haty-py. Upe-py aporandu hembiaapo vaikwe-rehe: Mbava'e tipo ojapo ra'e ko kwimba'e Paulo? ha'e aporandu-vy.

29 Ha mba'eve nomombe'úi xe-vy. Mba'eve ndo-japóiry ra'e. Ipoxy rei ra'e judeu kwéry hese. Paulo nohendúi ramo judeu he'i va'e, ipoxy hese hikwái. Judeu reko-rupi mate ndogwatái ra'e Paulo. Upéa-rehe rei ndaikatúi amoĩ preso, ndaikatúi ave ajuka uka íxupe. 30 Preso oĩ vyteri jave ogwahẽ xe-vy imombe'uháry: Oĩ judeu Paulo ra'arõha, he'i xe-vy. ãy voi oha'arõ ojuka hagwã íxupe, he'i kuri xe-vy omombe'u-vy. Aipo ramo ha'e xejéupe: Amondota mburuvixagwasu ha-py Paulo, ha'e. Upéi ha'e judeu kwéry-pe: Tapeho katu mburuvixagwasu renda-py. Pemombe'u íxupe Paulo rembiapokwe. Paulo ko hembiaipo vai, peje hese. Upéa-gwi tapeho katu pemombe'u, ha'e íxupe kwéry." Upéixa voi coronel omoĩ kwatia-rehe onhe'ẽ.

Paulo ogwahẽ oho-vy Cesaréia tetã-my

31 Upéixa ramo soldado kwéry ojapo inhe'ẽ. Coronel he'i va'ekwe ojapo. Ogweraha oho-vy Paulo-pe. Pyhare ogweraha íxupe Antipátride tetã-my. 32 Ko'ẽmba-ma ramo, oheja íxupe soldado yvy rupigwa. Oheja-ma ramo, ou jevy íxugwi hendapy. Ha kavaju arigwa katu oho mombyryve joty hendive hikwái. 33 Ogwenogwahẽ heraha-vy Cesaréia tetã-my. Upe-py ogwahẽ ramo oho-vy, ome'ẽ kwatia nhe'ẽ mburuvixagwasu-pe:

—Ko va'e Paulo, he'i mburuvixa-pe hexa uka-vy.

34 Omonhe'ẽ rire kwatia nhe'ẽ:

—Kiva'e yvy pygwa tipo nde? he'i Paulo-pe oporandu-vy.

—Cilícia yvy pygwa xe, he'i Paulo.

35 Ohendu ramo inhe'ẽ:

—Néi, he'i. —Ne rembiapokwe mombe'uharã ogwahẽ ramo, oromonhe'ẽ-ta ave ahendu hagwã ndejehegwigwa nhe'ẽ, he'i íxupe.

Upe rire he'i soldado-pe:

—Enhangareko katu hese Herodes róga kakwaa-py, he'i.

24

Judeu kwéry omombe'u Paulo rembiapokwe

¹ Cinco áry rire ogwahẽ ou-vy Cesaréia tetã-my pa'i ruvixagwasu héry va'e Ananias. Indive ou ave ndahetái judeu ruvixa. Ogwahẽ ave ou-vy onhe'ẽ kwaa va'e héry va'e Tértulo. Ogwahẽ ramo omombe'u mburuvixagwasu-pe héry va'e Félix, Paulo rembiapokwe. ²⁻³ Upéi mburuvixagwasu he'i ogweru hagwã Paulo. Ou ramo, onhembo'y Tértulo omombe'u hagwã Paulo rembiapokwe:

—Ore ko oromomba'egwasu ete voi nde-vy, Félix. Orotima porã nde-vy erejapo japo va'ekwe-rehe ore-vy. Nde ereĩ-gwi ore jojapa enterove va'e oroiko-vy. Ore kwéry-rehe erenhangareko porã porã. Upéa-gwi ore kwéry oroiko porãve rãve. Upéa-rehe orotima porã nde-vy.

⁴ —Noromoakãrasyséi-gwi nanhe'ẽ hetaséiry. Ndahetái ramo jepe xe nhe'ẽ, xe mboete joty katu. Ejeapysaka katu xe nhe'ẽ-rehe. ⁵ Upéa kwimba'e héry va'e Paulo ndorojohu porãí íxupe. Upe va'e ko nhane moakãrasy va'e. Judeu kwéry-pe opa-rupi oiko va'e-pe gwive ombopoxy poxy va'evy voi upéa, he'i. —Hesu Nazaré pygwa nhe'ẽ renduha ruvixa upe va'e, he'i. ⁶ —Kweheve omongy'a-ta mo'ã Nhandejáry róga kakwaa koty marangatu

omongy'a-ta mo'ã. Ha orojoko íxupe oroipyhyvy. Orogwereko-ta mo'ã íxupe judeu kwéry he'i hagwe-rami. ⁷ Upe-ma ramo ogwahẽ ou-vy coronel héry va'e Lísias. Ore moanha anha ramo, hatã eterei oipe'a íxupe oréhegwi heraha-vy. ⁸ Upéi he'i ore-vy: “Paulo rembiapokwe omombe'use va'e toho katu mburuvixagwasu renda-py” he'i ore-vy. Ore remimombe'u va'e hese anhetegwa voi. Nde eremonhe'ẽ ramo ave íxupe, ereikwaa ave va'erã anhete va'e, he'i mburuvixagwasu-pe Tértulo.

⁹ —Upéixa voi, he'i joa judeu kwéry, omoporã-vy onhonhe'ẽ. —Anhetegwa voi Paulo-rehe hemimombe'ukwe, he'i joa hese.

Paulo omombe'u mburuvixagwasu-pe ojehegwigwa nhe'ẽ

¹⁰ Ha upéi katu mburuvixagwasu opo-py omombe'u íxupe onhe'ẽ haggwã. Upe-ma ramo, Paulo he'i mburuvixagwasu-pe:

—Judeu kwéry onhonhe'ẽ mbojevvy jevvy okwavy ramo, are-ma erembohory íxupe kwéry. Upéagwi iporã amombe'u-ta nde-vy xe rembiapokwe. Xejehewigwa nhe'ẽ amombe'u-ta nde-vy.

¹¹ —Ojapo doze áry mante xe aha hagwe Jerusalém tetã-my, he'i. —Upe-py aha amboetevvy Nhandejáry-pe. Oĩ xe rexahare. Ereikwaa porãse ramo, omombe'u va'erã nde-vy xe rexa ramo. ¹² Avave-pe nanhe'ẽ mbojevvy jevvíry. Xe rexa e'ỹ reheve xe mombe'u rei. Nambopoxíry xe rapixa kwéry-pe. Xe rexa e'ỹ reheve xe mombe'u rei judeu kwéry. Naxe rembiapo vaíry aiko-vy Nhandejáry róga kakwaa-py. Ojeporahéi haty

haty-rupi, upe tetã-rupi ave naxe rembiapo vaíry aiko-vy. ¹³ ãy katu ndaipóri a-py xe rexahare eremonhe'ê hagwã ereikwaa porãve hagwã hemimombe'u kwéry. ¹⁴ Ha peteĩ va'e hemimombe'u ndaijapúi va'e. “Hesu rape Paulo oipyhy voi” he'i xe-rehe, he'i omombe'u-vy. — Xe ko amboete aiko-vy va'e voíte Nhandejáry-pe, ore ramói Járy va'e. Ha judeu kwéry he'i mo'ã xe-rehe: “Hesu rape oipyhy ramo Paulo, ndoikovéi Nhandejáry reko-rupi. Ojere-ma íxugwi” he'i mo'ã xe-rehe hikwái, he'i omombe'u-vy. —Ha ndaha'úi upéixa. Amboete aiko-vy va'e Nhandejáry-pe. Hesu nhe'ê ahendu ramo, amboete aiko-vy Nhandejáry-pe. Ha'e kwéry-rami ave xe arovia Moisés ohai va'ekwe kwatia-rehe gwive. Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety ohai va'ekwe kwatia-rehe ave arovia voi. ¹⁵ Ha'e kwéry-rami ajerovia Nhandejáry-rehe. Upe omoingove jevy va'erã-rehe ajerovia. Entéro omano va'ekwe gwive omoingove jevy va'erã. Hekoha porã va'e gwive, hekoha vai va'e gwive ave opu'ã jevy va'erã. Upéa nhe'ê xe arovia. ¹⁶ Upéa nhe'ê ha'e kwéry ogwerovia ave. Xe rekoha oikwaa porã Nhandejáry. Hesa-gwi nokanhíi mba'eve. Teko rei-rupi aiko ramo xe rexa ave. Upéa-gwi ndajevavyséiry. Xe py'a potĩ porãse meme voi aiko-vy, he'i.

¹⁷ —Are-ma aha va'ekwe mombyry. ãy ae aju jevy ramo. Xe re'ýi kwéry-pe agwahê aju-vy. Aru aju-vy iporiahu va'e kwéry-pe amboja'o ja'o va'erã ime'ê-vy pirapire. Nhandejáry-pe xe remime'êrã aru aju-vy ave. ¹⁸ Upéa ame'ê jave, Nhandejáry

róga kakwaa-py xe topa hikwái. Anhemopotĩ Moisés remimombe'ukwe-rupi aĩ-vy ramo xe topa. Xe topa ramo, ndaipóri ijaty va'e. Onhom-bopoxy va'e ndoikói ave. ¹⁹ Ásia pygwa judeu va'e mante xe topa va'ekwe. Ma'erã ndouí ne renda-py xe mombe'u hagwã? “Paulo hembiaipo vai voi oiko-vy” he'i hagwã xe-rehe, ndouíry nde ha-py. Ma'erã ndouí xe mombe'u porã hagwã nde-vy? ²⁰ Ha ndouí va'e rekovía ou va'e, taxe mombe'u katu. A-py ou va'e taxe mombe'u kuri, he'i. —Kwehe xe monhembo'y xe monhe'ẽ uka-vy. Judeu ruvixa kwéry rovagwy-py xe monhe'ẽ kuri. Upéixa ramo xe rembiaipo vai ramo, taxe mombe'u katu. ²¹ Anhembo'y jave hovagwy-py kwéry, mba'eve ndajapóiry. A-rami ae voi anhe'ẽ hatã kuri: “Etería peẽ xe monhe'ẽ voi. Xe arovía voi jaikove jevymaha rehegwa nhe'ẽ. Omano va'ekwe oikove jevy va'erã va'e rehegwa nhe'ẽ xe arovia voi. Upéa-gwi xe monhe'ẽ etería” ha'e xe monhe'ẽháry-pe, he'i mburuvixagwasu-pe Paulo onhemombe'u-vy.

Mburuvixagwasu oheja preso Paulo-pe

²² Ha mburuvixagwasu katu ohendu ramo inhe'ẽ, hembiapokwe-rehe mba'eve nde'íry íxupe. Hesu rape pyhyháry rekoha oikwaa porã va'e. Upéi he'i:

—Áy nda'e mo'áiry ne rembiapokwe-rehe. Kóa ndaha'úi etería gwarã, he'i. —Ko'ẽ ramogwarã jaheja-ta nhane nhe'ẽrã. Ogwahẽ ou-vy ramo ae coronel Lísias ha'e-ta ne rembiapokwe-rehe, he'i íxupe mburuvixagwasu.

²³ Upéi he'i capitão-me:

—Emoĩ katu íxupe preso. Ani erereko asy teĩ íxupe, he'i. —Ogwahẽ ramo hemikotevẽ reruha, ani erejoko teĩ. “Egwahẽ katu” ere íxupe, he'i omanda-vy.

²⁴ Ndahetái áry rire, ogwahẽ jevy ou-vy mburu-vixagwasu héry va'e Félix hembireko ndive. Hembireko judeu kwéry va'e héry Drusila. Ogwahẽ rire:

—Eru xe ha-py tamonhe'ẽ Paulo aikwaa porã hagwã inhe'ẽ, he'i.

Upéi ou ogwahẽ ha'e-py. Omombe'u Hesu re-hegwa nhe'ẽ. Hesu Cristo-rehe jajeroviaha va'e rehegwa omombe'u:

²⁵ —Nhandejáry ko hekoha porã va'e, he'i. —Nhane mbotavy e'ỹ va'e. Hekoha-rupi oipota jaiko. Oipota nhande pu'aka nhandéjehe. Ivai va'erã erejapo-ta ramo, ani ne mandu'a ne rembiapo vairã-rehe. Ne rembiapo porãha-rehe ae katu ne mandu'a. Ombopapa ramo, Nhandejáry ombojogweroaty va'erã oha-py kente kwéry gwive omombe'u hagwã peteĩ teĩ-pe hembiapokwe. Hembiapo porã para'e, hembiapo vai para'e. Gwĩ hembiapo vai va'e ombohasa asy va'erã íxupe Nhandejáry, he'i onhemonhe'ẽ-vy mburuvixagwasu-pe.

Ohendu ramo inhe'ẽ, onhemondýi tee-ma:

—Ãy tereho katu, he'i. —Ko'ẽ ramo, ko'ẽ mbue ramo ija ramo, orombovia uka-ta ereju jevy hagwã nhanhomongeta hagwã, he'i íxupe mburu-vixagwasu.

²⁶ Ha ipy'a-py katu oipota Paulo ome'ẽ gwepy opoi hagwã íxugwi. Upéa-gwi ogweruruka ruka onhomongeta jevy hagwã. ²⁷ Ha upéi katu mokõi ro'y

rire onhehekoviarõ mburuvixagwasu. Ogwahẽ mburuvixagwasu pyahu héry va'e Pórcio Festo. Ha Félix osẽ oho. Oho ramo, oheja preso Paulo-pe. Judeu kwéry-pe ombovy'ase voi. Oipota-gwi imandu'a porã hese, ohejave joty íxupe preso.

25

“Aipota xe monhe'ẽ mburuvixagwasu César” he'i Paulo

¹ Ha upéi katu Festo mburuvixagwasu pyahu va'e, ogwahẽ ou-vy Cesaréia tetã-my. Upe-py oiko mburuvixagwasu ramo. Mbohapy áry rire upe-gwi oho. Ogwahẽ oho-vy Jerusalém tetã-my. ² Upe-py ogwahẽ ramo ou henda-py pa'i ruvixa kwéry judeu ruvixa kwéry ave. Omombe'u íxupe Paulo rehegwa nhe'ẽ. Upéi he'i íxupe hikwái:

³ —Oroipota eterei ou Paulo ko'a-py. Ne nhe'ẽ-rupi tou katu Paulo ore mbovy'a hagwã, he'i mburuvixagwasu-pe.

Ha ojukase mo'ã Paulo-pe judeu kwéry: “Ou ramo ko'a-py, nhaha'arõ nhemi katu Paulo tape-rehe jajuka hagwã” he'i ojóupe ra'e hese hikwái.

⁴ Ha mburuvixagwasu ndojohu porãi inhe'ẽ:

—Paulo onhemoĩ preso oĩ-vy Cesaréia-py. Aha-ta upe-py, he'i. —Ko'ẽ mbue ramo xe aha-ta upe-py, he'i. ⁵ —Upéixa ramo toho ave xe ndive pende ruvixa kwéry. Oĩ ramo Paulo rembiapo vaikwe, tomombe'u katu xe-vy upe-py, he'i judeu kwéry-pe.

⁶ Upéi opyta indive kwéry peteĩ semana, mokõi semanarãgwe-rupi. Upe rire oho jevy Cesaréia tetã-my. Iko'ẽ-my oho ojogweroaty haty-py. Mburuvixa gwapy haty-py ogwapy. He'i ogweru hagwã

Paulo-pe. ⁷ Ou ramo, onhembo'y ijere-rehe judeu kwéry Jerusalém-gwi ou va'ekwe. Omombe'u hagwã hembiapokwe onhembo'y. Heta oĩ hembiaapo vaikwe mombe'uha ha hexahare katu ndogwerúi. ⁸ Omombe'upa rire hesegwa, Paulo omombe'u ave ojehegwigwa:

—Judeu kwéry reko-rupi aiko joty. Nhan-dejáry róga kakwaa namongy'ái joty. Mburuvixagwasu César nhe'ẽ-rupi aiko joty ave, he'i ojehegwa omombe'u-vy.

⁹ Ha upéi katu oporandu íxupe mburuvixagwasu Festo:

—Nderehoséi tipo Jerusalém-my xe oromonhe'ẽ hagwã. Upe-py oromonhe'ẽ-ta nde-rehe he'i va'ekwe-rehe, he'i íxupe. Upe va'e he'i ombovy'a hagwã mo'ã judeu kwéry-pe.

¹⁰ Ha Paulo katu he'i:

—Ndaha mo'ãi, he'i. —Iporã katu xe monhe'ẽ a-py. A-py César rembigwái omonhe'ẽ haty-py. Iporã katu xe monhe'ẽ a-py voi ave, he'i. —Ha judeu kwéry-pe naxe rembiapo vaíry. Upéa ereikwaa voi.

¹¹ Hembiaapo vai va'e jajuka va'e. Upéixa ramo xe rembiapo vai ramo, iporã ave hembiaapo vai va'e-rami xe juka, he'i. —Ha xe rembiapo vai e'ỹ ramo katu, avave ndikatúi xe me'ẽ judeu kwéry-pe, he'i. —Aipota xe monhe'ẽ mburuvixagwasu César, he'i mburuvixa Festo-pe.

¹² Upe ramo mburuvixa onhomongeta oirũ ndive oikwaa hagwã hembiaaporã. Oikwaa ramo, he'i:

—“Aipota xe monhe'ẽ mburuvixagwasu César” ere kuri xe-vy. Néi, oromondo-ta César renda-py, he'i íxupe mburuvixa.

Mburuvixagwasu Agripa ohenduse Paulo dhe'ẽ

¹³ Upe rire ndahetái áry rire outro mburuvixagwasu héry va'e Agripa ogwahẽ ou-vy Cesaréia tetã-my. Indive ou ave heindyry héry va'e Berenice. Ou ohexa mburuvixa Festo-pe. Oguhẽ ramo va'e-pe ohexa. ¹⁴ Upe-py opyta are. Upéa-gwi omombe'u íxupe Paulo rehegwa dhe'ẽ:

—A-py oĩ kwimba'e ojeheja va'ekwe preso, he'i. —Osẽ ramo Félix oheja íxupe va'ekwe preso. ¹⁵ Xe aime ramo Jerusalém-my ou xe renda-py pa'i ruvixa kwéry, judeu ruvixa kwéry ave. Ou omombe'u hesegwa: “Ejuka katu íxupe” he'i xe-vy.

¹⁶ —Upe ramo ha'e judeu kwéry-pe: “Ore katu romano kwéry va'e a-rami ndorojapóiry va'e voi. Onhombováke e'ỹ reheve hembiapokwe mombe'uha ndive, avave-pe ndorogwerekói va'e katu ore orojuka haggwã-rami voi. Oromonhe'ẽ e'ỹ reheve, omombe'u e'ỹ reheve ojehegwa dhe'ẽ, ndorojukáiry. Oroikwaa porã hembiapokwe rire ae, hembiaipo vai tee rei ramo ae, orojuka va'erã” ha'e judeu kwéry-pe, he'i omombe'u-vy.

¹⁷ —Ha upéi katu ko'a-py onhomboaty hikwái. Upéa-gwi ko'ẽmba-ma ramo pya'e agwapy mburuvixa gwapy haty-py. Preso onhemoingo va'e ha'e-ma ogweru haggwã. ¹⁸ Xe dhe'ẽ-py ou. Upéi onhembo'y hikwái hembiapokwe mombe'uharã: “Paulo ko hembiaipo vai eterei ra'e” he'i mo'ã hese. Ha ha'e katu nahembiaipo vaíry ra'e.

¹⁹ Ha gwĩ judeu kwéry ndojohu porãi ra'e inhe'ẽ:

“Paulo ko omombe'u ramo nhane ramói nhe'ëgwé, nomombe'u porái myamyri Moisés omombe'u hagwe-rami” he'i hese. Ha Paulo ohendu ramo inhe'ë: “Ndaha'éiry upéixa” he'i hese hikwái. Ha ha'e kwéry ndojohu porái ra'e ave Hesu rehegwa nhe'ë hikwái. “Hesu ko omano va'ekwe” he'i judeu kwéry. Ha Paulo katu he'i: “Hesu oikove jevy-ma” he'i. Upéixa onhonhe'ë mbojevvy jevvy ramo, ndikatuvéi ombohory onhonhe'ë.

²⁰ —Upéixa onhe'ë ramo hikwái, ndaikwaavéi-ma xe nhe'ërã ha'e va'erã íxupe kwéry. Upéa-gwi: “Nderehoséi Jerusalém-my?” ha'e aporanduvvy íxupe. “Upe-py hemimombe'ukwe-rehe aporandu-ta nde-vy” ha'e íxupe. ²¹ “Ndahaséi” he'i xe-vy. “Ndaha mo'ái upe-py” he'i. “A-py apyta-ta vyteri preso. Enhangareko katu xe-rehe a-py. Mburuvixagwasu héry va'e César ndive anhe'ése. Aipota xe monhe'ë César. Aha'arõ-ta íxupe xe monhe'ë hagwã” he'i xe-vy. Upéixa ramo aha'arõ herahaharã araha uka hagwã César renda-py: “Epyta vyteri preso” ha'e íxupe. “Ogwahë ramo nde rerahaharã, oromondo-ta” ha'e íxupe, he'i Agripa-pe mburuvixa Festo.

²² Ha upéi katu Agripa ohenduse Paulo nhe'ë:

—Ahenduse inhe'ë, he'i Festo-pe.

—Néi, ko'ë ramo erehendu-ta, he'i íxupe.

Mburuvixagwasu Festo he'i ogwenogwahë hagwã heru-vy Paulo

²³ Ha upéi katu ko'ëmba-ma ramo ogwahë jevvy ou-vy Agripa heindyry ndive. Hemimonde porã reheve, gwembigwái kwéry pa'ũ-my ogwahë ou-vy. Oike ojogweroaty haty va'e koty-py coronel

kwéry ndive. Upe tetã mygwa ruvixa ndive ave oike. Upe ramo Festo he'i ogwenogwahẽ hagwã heru-vy Paulo. Inhe'ẽ-py ogwahẽ ou-vy. ²⁴ Upe-ma ramo he'i Festo mburuvixa Agripa-pe:

—Erepara katu ko ou va'e-rehe, he'i. —Peẽ pegwahẽ ramo va'e pehexa katu ave. Ko kwimba'e-rehe judeu kwéry ou meme va'e xe-vy inhe'ẽgwe apo-vy. Ojerure rure va'e xe-vy ajuka hagwã íxupe. “Naiporãi oikove joty” he'i xe-vy hatã hatã onhe'ẽ-vy enterovéa judeu kwéry va'e gwive, Jerusalém pygwa, a pygwa ave.

²⁵ —Ha ndikatúiry xe ajuka rei íxupe. Nda-johúi hembiaapo vaikwe. Ndajohúiry-gwi hembiaapo vaikwe, ndikatúi ajuka rei íxupe, he'i. —Upéixa ramo: “Xe aipota xe monhe'ẽ mburuvixagwasu César” he'i ramo xe-vy, “Néi, oromondo-ta” ha'e íxupe, he'i omombe'u-vy. ²⁶⁻²⁷ —Ha ndaipóri xe amoĩ va'erã kwatia-rehe hembiapokwe. Nda-johúiry voi hembiaapo vaikwe. “Naiporãi nhamondo César renda-py preso oĩ va'e nhamoĩ e'ỹ reheve kwatia-rehe hembiaapo vaikwe” ha'e xejeúpe. Upéa-gwi aruruka kuri nde rovagwy-py, Agripa. Pene renonde-py ave aruruka nhamonhe'ẽ ranhe hagwã íxupe, he'i. —Upe rire, nhaporandu rire ae, jareko-ma va'erã kwatia-rehe nhamoĩ va'erã, he'i íxupe kwéry Festo.

26

“Amombe'u-ta xejehegwigwa nhe'ẽ” he'i Paulo Agripa-pe

¹ Ha upéi katu he'i Paulo-pe mburuvixagwasu héry va'e Agripa:

—Āy eremombe'use ramo, emombe'u katu ore-vy ndejehegwigwa nhe'ẽ, he'i íxupe.

Aipo he'i-ma ramo, omopu'ã Paulo opo íxupe omboete-vy omombe'u hagwã. No'ã-rami he'i ha'e omombe'u-vy:

² —Xe avy'a aiko-vy, xe ruvixa Agripa. Heta omombe'u mbe'u mo'ã xe rehegwa nhe'ẽ judeu kwéry. Xe renohẽ vaise mo'ã xe-rehe ijapu-gwi. Ha etería nde xe monhe'ẽ-ta. Amombe'u-ta xejehegwigwa nhe'ẽ, he'i. —Xe monhe'ẽ ramo, ereikwaa porã-ta xe-rehe ijapu reiha. Upéa-gwi xe avy'a. ³ Ha nde ereikwaa porã katu judeu kwéry rekoha gwive. Ndorogweroviái oronhonhe'ẽha ereikwaa porã ave. Upe va'e nhe'ẽ ereikwaa porã-gwi xe avy'a. Ajerure nde-vy erejeapysaka porã hagwã xe nhe'ẽ-rehe, he'i mburuvixagwasu-pe.

⁴ —Xe mitã ramogware ãy peve xe rekokwe oikwaa porãmba judeu kwéry gwive. Ni peteĩ ndoikwaa e'yiry. Xe mitã ramo aiko va'ekwe xe re'yí kwéry pa'ũ-rupi. Upe-py Jerusalém-my aiko ave va'ekwe. ⁵ Nhandejáry he'i va'ekwe gwive ahendu porãmba va'ekwe voi. Ndaipóri mba'e okanhy va'e xéhegwi. Fariseu kwéry ohendu porãve va'e outro judeu kwéry-gwi. Fariseu-rami aiko va'ekwe. Ahendupa porã ete. Are gware-ma voi oikwaa judeu kwéry xe rekokwe. “Upéixa voi Paulo rekoha” he'ise ramo, he'i arã xe-rehe.

⁶ —Yma ete-ma ore ramói kwéry-pe he'i va'ekwe Nhandejáry: “Oikove jevy va'erã omano va'ekwe gwive” he'i. Upéa he'i va'ekwe arovia voi aiko-vy. ⁷ Ogwerovia ave ore re'yí kwéry gwive peteĩ teĩ tetã-rupi oiko va'e, doze tetã-rupi oiko va'e.

Áry ramo, pyhare ave omboete Nhandejáry-pe hikwái. Oha'arõ arõ imboete-vy omoingove jevy hagwã Nhandejáry he'ýi kwéry omano va'ekwe. Xe aha'arõ ave oikove jevy hagwã. Upéixa ramo jepe: “Hembiapo vai voi Paulo” he'i joty mo'ã xe-rehe gwĩ judeu kwéry. Ma'erã he'i joty upéixa xe-rehe hikwái? he'i mburuvixagwasu-pe.

⁸ —“Nhandejáry nomoingove kwaái omano va'ekwe” ma'erã peje Nhandejáry-rehe upéixa? he'i upe pygwa-pe.

⁹ Upéi he'i jevy mburuvixagwasu-pe:

—Yma va'ekwe heta xe ambohasa asy Hesu Nazaré pygwa réry-py oiko va'e-pe. Heta nipo areko asy ra'e íxupe kwéry. Iporã mo'ã xejeupe, he'i. ¹⁰ —Jerusalém tetã mygwa ambohasa asy voi va'ekwe. Pa'i ruvixa kwéry nhe'ẽ-py heta amoĩ preso va'ekwe gwĩ Hesu re'ýi kwéry-pe. Upe rire ojuka-ta ramo, arovy'a va'ekwe. Ajohu porã-gwi: “Tojuka katu” ha'e va'ekwe. ¹¹ Areko asy asy va'ekwe íxupe kwéry. Ojeporahéi haty haty-rupi amoingo asy va'ekwe íxupe kwéry. Xe pu'aka hese areko asy-vy ojererova hagwã mo'ã Hesu-gwi. Xe poxy eterei voi. Xe poxy-gwi aha va'ekwe ipiári. Mombyry outro tetã-my aha va'ekwe, he'i.

¹² —Upéixa ramo agwata aha-vy Damasco tetã-my. Aha pa'i ruvixa réry-py. Inhe'ẽ-rupi aha. ¹³ Áry mbyte-py oĩ jave kwarahy, xe ruvixa, agwata aha-vy. Agwata ramo tape-rupi, ahexa-ma áry-gwi hendy va'e, kwarahy rendy ramigwa. Hendy mbaraeteve va'e kwarahy-gwi. Hendy xe-rehe, xendive ogwata va'e-rehe ave hendy. ¹⁴ Oro'apama oroho-vy yvy-py. Upe-ma ramo ahendu onhe'ẽ

va'e. Hebreu nhe'ě-py onhe'ě: “Saulo, Saulo” he'i, “Ma'erã xe mbohasa asy?” he'i onhe'ě-py. “Gwéi opy voi ramo, ogwerokwa ojekutu ave. Gwéi-rami erereko asy nde rekove. Ma'erã po nde erereko asy nde rekove? Nde poxy ramo xe-rehe, nde rekove ae erereko asy” he'i xe-vy onhe'ě va'e, he'i omombe'u-vy.

¹⁵ —“Kiva'e nde, xe Járy” aporandu íxupe. “Xe ko Hesu” he'i xe-vy. “Xe ko nde a'e'ỹha ave xe. Xe rereko asy va'e ave nde. ¹⁶ Ha epu'ã katu, enhembo'y jevy. Ánga ete ajehexa uka-ma nde-vy oromoĩ hagwã xe pytygwõharã. Aipota eremombe'u mbe'u xe-rehe erehexa va'e. Ajehexa uka jevy ramo nde-vy, erehexa va'erã aipota eremombe'u mbe'u. ¹⁷ Ororesende-ta heru-vy judeu kwéry-gwi. Ipo-gwi kwéry oroipe'ata heru-vy. Judeu e'ỹ va'e ave ororesende-ta ave íxugwi kwéry. Oromondo-ta judeu e'ỹ va'e kwéry-pe. ¹⁸ Oromondo-ta xe rehegwa nhe'ě eremombe'u mbe'u hagwã hi'arandu porã hagwã. Pytũ-my rei oiko va'e-pe oromondo-ta arakatu-py eremoingo hagwã. Oromondo-ta ereipe'a hagwã heru-vy anháy ruvixa Satanás-gwi, Nhandejáry ndive oiko porã-ma hagwã. Oromondo-ta ave xe-rehe ojerovia hagwã, omboyke hagwã Nhandejáry íxugwi kwéry hembiaipo vaikwe, ipy'a omopofĩ hagwã, xe irũ gwéry-pe omoirũ-ma hagwã oromondo-ta” he'i xe-vy Hesu ojehexa uka-vy, he'i omombe'u-vy.*

¹⁹ —Upéa nhe'ě xe ahendu voi, xe ruvixa Agripa, he'i Paulo íxupe. —Xe moĩ inhe'ě mombe'uha

* **26:18** At 9.1-19; 22.6-16

ramo, ahendu voi inhe'ẽ. ²⁰ Amombe'u ranhe Damasco tetã mygwa-pe Nhandejáry nhe'ẽ. Upe rire ae amombe'u mbe'u Jerusalém tetã mygwa-pe. Judéia yvy rupigwa-pe gwive ave amombe'u mbe'u imosarambi-vy Nhandejáry nhe'ẽ. Amombe'u ave judeu e'ỹ va'e-pe: “Perova katu pende rekoha. Pejere katu Nhandejáry hakoty ojehexa porã hagwã pene rembiapo porãha” ha'e imombe'u-vy judeu e'ỹ va'e-pe.*

²¹ —Ha judeu kwéry katu xe juka-ta mo'ã ramo, xe pyhy. Xe aime ramo Nhandejáry róga kakwaa-py, xe pyhy. Judeu e'ỹ va'e-pe amombe'u-gwi, xe pyhy hikwái. ²² Are-ma ãy ete peve xe pytygwõ tygwõ Nhandejáry. Upéa-gwi ko'a-py anhembo'y imombe'u-vy. Mburuvixa-pe, mburuvixa e'ỹ va'e-pe gwive amombe'u mbe'u. Moisés he'i va'ekwe oiko hagwã xe amombe'u va'e. Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety he'i va'ekwe oiko hagwã xe amombe'u va'e ave. Nanhe'ẽ pyahúiry amombe'u. Yma gware nhe'ẽ mante amombe'u. ²³ Yma gware nhe'ẽ no'ã-rami: “Ohasa asy va'erã Cristo, Nhandejáry rembiporavo va'e. Upe rire ha'e katu ranhe oikove jevy va'erã. Upéa-gwi ha'e ranhe omombe'u va'erã arandu judeu kwéry-pe, judeu e'ỹ va'e-pe ave oikwaa hagwã omano va'ekwe oikove jevymaha” he'i. Upéixa voi he'i va'ekwe yma gware nhe'ẽ, he'i mburuvixagwasu-pe Paulo imombe'u-vy.*

²⁴ Upéixa voi omombe'u ojehegwa nhe'ẽ. Omombe'u jave upéixa, Festo onhe'ẽ hatã íxupe:

* **26:20** At 9.20-22,28-29 * **26:23** Is 42.6; 49.6

—Nde tavy ra'e, Paulo, he'i. —Heta eterei eremonhe'ẽ-gwi kwatia, nde tavy-ma ra'e, he'i mo'ã íxupe.

²⁵ Ha'e katu he'i:

—Naháni, naxe tavýi voi katu, xe ruvixa Festo, he'i joty Paulo. —Anhetegwa meme amombe'u.

²⁶ Upéi he'i jevy mburuvixagwasu Agripa-pe:

—Ko va'e rehegwa Hesu rehegwa ereikwaa porã voi, xe ruvixa Agripa. Oiko ramo, nokanhĩry ndéhegwi ni peteĩ ra'e. Erehendupa voi ra'e, he'i. —Nanhemíry-py oiko va'ekwe. Ereikwaapa voi nipo ra'e. Upéa-gwi natĩry voi, he'i. —Anhembopy'agwasu anhe'ẽ hagwã nde-vy, xe ruvixa. ²⁷ Ma'erã ndereroviái Nhandejáry nhe'ẽ kwatia-rehe oĩ va'e? Ererovia nipo ra'e. Aikwaa voi ereroviaha, he'i mburuvixagwasu-pe.

²⁸ Upe-ma ramo he'i íxupe:

—Ereipota pya'e xe aiko Hesu reroviaha ramo. Ha ndaiko pya'e mo'ãi, he'i.

²⁹ Upe ramo he'i mburuvixagwasu-pe:

—Ãy erepytase ramo Hesu reroviaha va'e ramo, iporã. Are rire erepytase ramo, iporã ave va'erã. Tane mbojerovia katu ójehe Nhandejáry xe-rami ave, he'i. —Etería xe rendu va'e gwive tombojeroviapa katu ójehe Nhandejáry. Aipota erejerovia xe-rami ha ndaipotái erepyta ipokwaha reheve opyta va'e-rami, he'i Paulo mburuvixagwasu-pe.

“Naiporãi nhamoĩ preso” he'i Paulo-rehe

³⁰ Upe ramo mburuvixagwasu opu'ã onhembo'y. Opu'ã ave heindyry. Opu'ã ave Festo.

³¹ Indive ogwapy va'e opu'ã ave. Oho ha'e anho oĩ ha-py onhomongeta-vy:

—Ko kwimba'e nahembiapo vaíry va'e nipo ra'e. Naiporãi nhamoĩ preso, naiporãi jajuka ave íxupe, he'i ojóupe.

³² Upéi mburuvixagwasu he'i Festo-pe:

—“Aipota xe monhe'ẽ César” he'i kuri nde-vy Paulo. Upe va'e nde'íry ramo ra'e, jaheja arã íxupe toho ra'e. Japoi jevy arã ra'e íxugwi, he'i Festo-pe mburuvixagwasu.

27

Paulo oho y-rupi ogwahẽ hagwã Roma tetã-my hikwái

¹ Upe rire he'i mburuvixa kwéry:

—Jaha nhamondo íxupe Itália yvy-py, he'i Paulo-rehe.

Upe-ma ramo ome'ẽ capitão-pe héry va'e Júlio mburuvixagwasu rembigwái va'e, onhangareko hagwã hese. Oĩ va'e preso va'e ave oho hendive. Xe Lucas aha ave hendive. ² Upéixa ramo oronhemboyru oroho-vy kanoagwasu-py. Adramítio tetã mygwa-py oronhemboyru oroho-vy. Upe kanóa oho-tama Ásia yvy retã retã-rupi. Ore moirũ ave Tessalônica tetã mygwa, héry va'e Aristarco, Macedônia yvy pygwa va'e. Ha upéi katu orohoma y-rupi. Ndorohói y mbyte-rupi. Hembe'y-rupi ae orohasa oroho-vy. ³ Iko'ẽ-my orogwahẽ orohovy Sidon tetã-my. Orogwahẽ rire, he'i Paulo-pe ore capitão:

—Tereho katu erehexa hagwã ne irügwe-pe. Tome'ẽ nde-vy ne remi'urã, he'i íxupe ore capitão ogwereco porã hagwã.

Upéa-gwi oho ohexa oirũgwe-pe.

⁴ Upe rire orohasa jevy oroho-vy y-rupi. Henonde-gwi ou ramo yvytu, ojejapi japi kanoagwasu-rehe y. Upéa-gwi orogweroajere ykõi yvytu ete e'ỹ ha-rupi oroho. Upe va'e ykõi héry Chipre. ⁵ Upe rire orohasa meme oroho-vy Cilícia yvy, Panfília yvy ave orohasa. Upe rire orogwahẽ oroho-vy Mirra tetã-my, Lícia yvy pygwa. ⁶ Upe-py ore capitão otopa kanoagwasu mombyry oho va'ety, Alexandria tetã mygwa, Itália yvy-py oho va'erã. Upéixa ramo ore rerova upéa kanóa-py. Orosẽmba ore ryru-gwi orova hagwã upéa kanóa-py.

⁷ Upe rire oroho jevy y-rupi. Ndaheta áry jepéi mbegwe oroho. Hasy-py orogwahẽ Cnido rovái. Norogwahẽ jepéi. Ndohejái orohove yvytu. Upéa-gwi ykõi orogweroajere oroho-vy. Yvytu ete e'ỹ ha-rupi oroho. Upe va'e ykõi héry Creta. Salmona ypy-rupi orohasa. ⁸ Hasy-py hembe'y reheve oroho. Mbegwe mbegwe oroho orogwahẽ tetã-my héry Kanóa Opyta Porã Haty-py. Upe-gwi hi'agwĩ-ma oĩ tetã héry va'e Laséia.

⁹ Upéixa ramo ore are-ma orogwahẽ hagwã upe-py. Nome'ëi orohove hagwã. Judeu kwéry aretegwasu ohasa-ma. Upéa jasy-rehe ama yvytu reheve. Upéa-gwi ore mytu'e'ỹ orohove hagwã. He'i Paulo:

¹⁰ –Anive ereho teĩ, xe irũ. Erehove joty ramo, ojehe va'erã nhande-vy mba'e. Onhehundi va'erã voi randai kanóa. Hye py pygwa ave onhehundipa-ta randai ave. Nhanheapymi-ta randai ko nhande ave, he'i Paulo capitão-pe hendivegwa-pe ave.

¹¹ Ha ore capitão katu nohendúi inhe'ẽ. “Jahave katu” he'i ramo kanóa ombogwataha kanóa járy ave, ohendu upe mokõi va'e nhe'ẽ. ¹² Ha Paulo nhe'ẽ katu nohendúi. Ha he'i hetave ohoseve va'e:

—A-py nome'ẽi japyta are, he'i. —Ama yvytu reheve eterei, he'i. —Jaha vyteve y-rupi ikatu hagwãixa jatopa yvytu e'ỹ ha-py, japyta are hagwã upe-py, ro'y jave japyta hagwã. Oiméne nhagwahê-tama Fenice tetã-my, kanóa opyta porã haty-py, Creta yvy pygwa. Upe-py ojapyraha yvytu. Ndo'ái hese. Kwarahy resẽ gwigwa ndo'ái yvytu, he'i hetave ohoseve va'e.

¹³ Ha upéi katu yryete-gwi ou va'e yvytu. Yvytu porã ha-rupi rei nahatã etéi yvytu. Mbegwe nunga yvytu oĩ:

—Ome'ẽ-ma jaha vyteri, he'i ojóupe hikwái.

Upéixa ramo omboyru jevy heraha-vy inhapytĩha kanóa-py oroho jevy hagwã y-rupi. Hembe'y-rehe ete orohasa oroho-vy. ¹⁴ Ykõi rembe'y-rehe ete oroho. Ndoroho mombyrýi vyteri. Upe-ma ramo ou yvytugwasu. Kanóa-rehe ojejapi. Yvy ete-gwi ou va'e yvytu. Upe yvytugwasu héry Nordeste. ¹⁵ Ha kanóa ndogwatavéi-ma henonde-gwi ou-gwi yvytu.

Upéa-gwi orogwerova yvytu rupive oho hagwã kanóa. ¹⁶ Oripara ore ryru ykõi'i yke-rehe. Upe-py ojapyraha yvytu ore ári-rupi. Ykõi héry Clauda. Orohasa jave kanoagwasu ári orohupi kanoa'i. Hasy-py orohupi. ¹⁷ Upéi gwĩ imbogwataha kwéry omoĩ igwy-rupi ojokwa hagwã. Pono ojepe'a yvyra, kanóa rehegwa, omoĩ. Ikyhyje ave itaypa-gwi. Ikyhyje ojeka ramogwarã ikanóa itaypa-rupi. Itaypa héry Sirte. Upéa-gwi ombogwejypa

lóna. Lóna kanóa rerahaha oipe'a kanóa ári-gwi. ¹⁸ Yvytugwasu ramo omoapỹ apỹ kanóa-pe. Upéa-gwi iko'ẽ-my omombo y-py omboyru va'ekwe ivevuiwe hagwã kanóa. Ko'ẽ ko'ẽmba omombo. Omombo ranhe y-py omboyru va'ekwe. ¹⁹ Iko'ẽ-my oipyhy opo-py omombo jevy hagwã y-py kanoagwasu rehegwa. ²⁰ Ou ramo marány yvytugwasu reheve, ndopái yvytugwasu. Are ndojekwaa voíry kwarahy jasytata ave. Upéixa ramo:

—Ndaiporivéi-ma nhane resendeharã, he'i joa ojóupe.

²¹ Are-ma ndokaruvéi ave. Upe-ma ramo oho Paulo kanóa pygwa oĩ ha-py. He'i íxupe kwéry:

—Ma'erã nerehendúi ra'e xe nhe'ẽ, xe irũ kwéry? he'i. —Ma'erã peju joty kwehe ra'e Creta ykõi-gwi? Ndapejúi ramo ndojehúiry arã nhandevy mba'e, he'i. —Nanhamombo reíry arã ra'e nhamboyru va'ekwe, he'i íxupe kwéry. ²² Aỹ penhembopy'agwapy joa katu. Ojere-ta kanoagwasu. Ha nhande kwéry katu ni peteĩ nanhanheapymi mo'ãiry, he'i. ²³ Ko pyhare xe yke-rehe onhembo'y-ma kuri Tupã Nhandejáry rembigwái. Tupã Nhandejáry xe Járy voi. ²⁴ Amboete íxupe va'ety. “Ani ne mytu'e'ỹ, Paulo” he'i xe-vy. “Nerenheapymi mo'ãi. Eregwahẽ-ta yvy ete-py erenhembo'y hagwã César rovagwy-py. Ha ne ndive oho va'e gwive katu aresendepa-ta ave” he'i kuri xe-vy, he'i omombe'u-vy.

²⁵ —Upéixa ramo penhembopy'agwapy katu peẽ, xe irũ kwéry, he'i Paulo. —Ha'e he'i ha-rami oiko-ta. ²⁶ Xe arovía oikotaha he'i ha-rami. Ha

omoanha-ta kanoagwasu nhande reheve yvytugwasu. Peteĩ ykõi-koty omoanha-ta imondo-vy, he'i kanóa pygwa-pe gwive Paulo.

²⁷ Ha upéi katu oho rei kanóa. Ojererosyry uka oiko-vy y-pe. Ygwasu héry Ádria. Mokõi semana rire, pyhare mbyte-py, ojererosyry uka ramo:

—Nhwahẽ-tama para'e yvy ete-py, he'i ojõupe imbogwataha kwéry. ²⁸ Upéa-gwi oikutu y rye py imbogwey-vy oikwaa haggwã hypyha: Trinta e sete metro nipo ra'e, he'i oikwaa ramo. Oho vyteve. Otantea jevy hypyha: Vinte e oito metro nipo ra'e, he'i oikwaa jevy ramo.

²⁹ —Jaha vyteve ramo, oiméne ojejapi-ta ita-rehe kanóa, he'i ojõupe hikwái.

Upéa-gwi kanóa revigwi omombo y-py imbogwey-vy irundy kanóa mombytaha. Oha'arõ oiko-vy ko'ẽ. Ojapura ko'ẽmba voi haggwã.

³⁰ Ha upéi katu imbogwataha kwéry okanhyse mo'ã kanoagwasu-gwi. Ombogwey kanoa'i y-py:

—Oromombo-ta itĩ-gwi kanóa mombytaha, he'i mo'ã. ³¹ Okanhyse-vy ae ra'e. Upe-ma ramo Paulo he'i ore capitão-pe, soldado kwéry-pe ave:

—Ko va'e ndopytái ramo kanoagwasu-py, nanhane resende mo'ãiry, he'i. —Nhamanomba-ta para'e, he'i capitão-pe. ³² Ohendu ramo inhe'ẽ, soldado kwéry omondohóy ikytĩ-vy opoi haggwã oho-vy y-rehe, ogwersyry haggwã heraha-vy kanoa'i-pe y. ³³ Hembipe jave ko'ẽ, he'i íxupe kwéry Paulo:

—Pekaru mani katu. Mokõi semana ne mytu'e'ỹ reheve ereiko ra'e, mba'eva ere'u e'ỹ reheve.

³⁴ Pekarú mani katu, pekarú mani katu, he'i. — Pekarú ramo, pene mbaraete jevy-ta. Aní ere-japura teĩ, he'i. —Ni peteĩ va'e-pe ndojehu mo'ãi mba'eve nhande-vy, he'i íxupe kwéry Paulo.

³⁵ He'i ríre oipyhy mbojape omboete Nhandejáry-pe. Enterove pa'ũ-my otima porã. Ombopóy-ma hi'u-vy. ³⁶ Ohexa okaru ramo ipy'agwapy-ma hikwái. Ipy'agwapy-pa ríre, okaru ave. ³⁷ Ha ore kwéry, kanóa pygwa gwive ko duzentos e setenta e seis. ³⁸ Okaru porã ríre, omombo y-py gwembyre kwéry trigo ombovevúi porãve hagwã kanoagwasu.

³⁹ Ko'ẽmba-ma ramo ndoikwaái yvy. Ohexa hembey-py yugwa porã. Upe-py ndaipoxýi y. Hembey-rehe oĩ vvyku'i morotĩ:

—Jaha katu upe-py. Nhatantea. Jaha-ta para'e upe-py, he'i ojóupe hikwái.

⁴⁰ Upéa-rehe nomboyruvéi inhapytĩha. Oheja y-py oho-vy. Upéi ojora isã kanóa mbogwata porãha ojokwa va'ekwe. Upéi itĩ arigwa lóna omoĩ jevy vvyra-rehe kanóa tĩ ári vvytu omoanha hagwã heraha-vy yvy ete-py. ⁴¹ Ha ogweraha itaypa-rupi kanóa-pe vvytugwasu. Ndaysyry jojái-gwi itakuruvi ári oho opyta kanóa tĩ. Ndogwatavéi. Ha kanóa revirehe katu ojejapi japi y. Upéixa ramo ojoka voi kanóa-pe y.

He'i soldado kwéry:

⁴² —Preso oĩ va'e gwive ranhe jajukapa, he'i. — Pono o'yta okanhy oje'ói-vy, he'i. —Okanhy e'ỹ reheve jajuka mani, he'i ojóupe soldado kwéry.

⁴³ Ha ore capitão ndohejái ojuka. Oresendese íxupe, Paulo-pe. Upéa-gwi ndohejái ojuka. He'i ore capitão:

—Pepo ranhe katu y-py. He'yta ranhe katu eresẽ haggwã yvy ete-py, he'i o'yta kwaa va'e-pe.

⁴⁴ Ha o'yta kwaa e'ỹ va'e-pe katu he'i:

—Tapeho katu, he'i. —Ejepyhy katu yvyra ojeka va'ekwe-rehe ereho-vy eresẽ haggwã. Kanóa ojeka va'ekwe pehẽgwe-rehe ejepyhy ereho-vy, he'i íxupe kwéry.

Ha upéixa ramo osẽ va'ekwe gwive yvy ete-py onheresendepa-ma voi hikwái.

28

Paulo ogwahẽ oho-vy Malta ykõi-my

¹ Oronheresendepa rire, omombe'u ore-vy ykõi réry. Malta héry. ² Upéi oky-ma. Ama ramo ho'ysã eterei. Ha upe pygwa ore rereko porã-vy ou ohatapy ore-vy:

—Pegwahẽ katu. Orohatapy-ta peẽ-my, he'i ore-vy.

³ Íxupe kwéry gwarã oho jape'a-rehe Paulo. Om-boaty heru-vy omoĩ haggwã tata-py. Ijape'a pa'ũ-my ou mbói. Omoĩ tata-py. “Syryry” he'i osẽ-vy mbói. Opo-ma ipo apy-rehe mbói. Osagwygwyu oĩ-vy ipo-rehe mbói. ⁴ Ha upe pygwa ohexa ramo, he'i ojóupe:

—Upe va'e kwimba'e oporojuka nipo araka'e, he'i hese. —Ygwasu-gwi onheresende kuri. Ha mbói-gwi katu nonheresendevéi-ma. Tupã ojuka

uka-tama mbói-py, he'i hese. —Hembiapo vai-gwi ndohejáiry oikove puku íxupe, he'i mo'ã hese hikwái.

⁵ Ha'e ae katu ojéhegwi ombovava rei heity-vy mbói tata-py. Mba'eve ndojehúiry íxupe. ⁶ Ha ha'e kwéry katu ohexa katu katu íxupe: “Irurupa-ta ipo” he'i mo'ã ojéupe. “Ho'a-tama hetekwe” he'i mo'ã ojéupe. Ohexa katu katu are rire íxupe:

—Mba'eve teĩ ndojehúi ra'e íxupe. Ndaipu'akái hese ra'e mbói rái. Tupã voi ra'e upéa, he'i jevy mo'ã hese.

⁷ Pepete oĩ ykõi mygwa ruvixa yvy. Huvixa héry Públio. Upe va'e ore rereko porã ore mogwahẽ-vy. Mbohapy áry ore mongaru porã ojave. ⁸ Ha mburuvixa ru oime hasy. Nopu'ávúi voi. Gwupa-py voi oĩ. Gwye rasy-gwi heteraku. Ha Paulo oho ohexa hasy va'e ha-py. Omondo mondo Nhandejáry-pe onhe'ẽ okwera hagwã. Upéi omoĩ hete ári opo ombogwera hasy va'e-pe. ⁹ Upéi ojekwaa-ma herakwã. Upéa-gwi ykõi mygwa, hasy va'e gwive ou iha-py. Ha ha'e ombogwerapa-ma. ¹⁰⁻¹¹ Heta ore mboete ore rexakwaa kwaa rei-vy hikwái. Oroikotevẽ-ma ramo ome'ẽ me'ẽ ore-vy.

Paulo ogwahẽ oho-vy Roma tetã-my

Mbohapy jasy rire orohopa jevy-ta y-rupi. Oroho jevy-tama ramo, omboyru kanoagwasu ohekoviarõ va'ekwe-py ore rembiporurã va'e gwive. Upe kanoagwasu opyta va'ekwe upe-py ho'a ramo ro'y. Ro'ypa rire, ykõi-my orogwahẽ va'ekwe gwive orohopa jevy. Upe kanóa Alexandria tetã mygwa. Hi'ári oĩ mokõi

ta'anga, tyvúry mokõï va'e. Oroike jevy oroho-vy kanoagwasu-py.

¹² Orogwahê oroho-vy outro tetã-my héry va'e Siracusa. Upe-py oropyta mbohapy áry. Upe rire oroho jevy y-rupi. ¹³ Ýry akwã akwã-rupi oroho. Orogwahê oroho-vy Régio tetã-my. Peteĩ áry-py ndaijerekwái yvytu. Iko'ê-my ore rapykwe-gwi ae ou yvytu. Ou-ma ramo yvytu katu oroho jevy-ma y-rupi. Iko'ê-my orogwahê oroho-vy outro tetã-my héry Potéoli. Upe-py orosẽmba kanóa-gwi orogwata oroho-vy yvy ete-rupi. ¹⁴ Upe-py orojotopa Hesu nhe'ẽ renduha ndive.

—Pepyta ranhe a-py, he'i ore-vy.

Upéixa ramo peteĩ semana oroiko upe-py. Upe rire oroho jevy. Orogwata oroho-vy Roma tetã-koty.

¹⁵ Ha Hesu nhe'ẽ renduha Roma pygwa va'e ohendu-ma ramo ore rerakwã, ou ore rogowaitĩ. Ou voi ore rape ra'arõha ore rogowaitĩ-vy. Oĩ ou va'e ore rape ra'arõha Praça de Ápio-py. Oĩ ave ou va'e Três Vendas peve. Orogwaitĩ-ma ore rape ra'arõha-pe. Ha Paulo ohexa ramo:

—Atima porã nde-vy, xe Járy, he'i imboete-vy. Ipy'agwapy jevy-ma.

¹⁶ Upe rire oroike oroho-vy Roma tetãgwasu-py. Upe-py preso rerekoha e'ỹ-rami ogwereco Paulo-pe ore capitão. Oiko hõga pygwa-rami. Peteĩ soldado mante oiko hendive.

¹⁷ Mbohapy áry rire, ombovia uka upe pygwa judeu ruvixa va'e onhomboaty haggwã hese. Onhomboaty rire he'i íxupe kwéry:

—Naxe rembiapo vaíry va'ekwe, xe re'ýi kwéry, he'i Paulo. —Ndajapo vaíry va'ekwe nhande re'ýi

kwéry-rehe. Judeu amyri reko-rupi aiko meme va'ekwe. Ndajapo vaíry jepe xe moí rei preso joty. Jerusalém tetã-my xe moí preso. Upe rire xe me'ẽ va'ekwe romano kwéry-pe. ¹⁸ Ha romano kwéry xe monhe'ẽ rire hikwái: “Ndaipóri hembaliapo vaikwe” he'i xe-rehe. “Upéixa ramo naiporãi jakuka íxupe. Japoi íxugwi toho” he'i xe-rehe hikwái. ¹⁹ Ha judeu kwéry katu ndojohu porãi upe va'e nhe'ẽ: “Ani erepoi íxugwi. Ejuka ranhe katu” he'i va'ekwe xe-rehe. Upéixa he'i-ma ramo, ha'e-ma xe mburuvixa-pe: “Aipota xe monhe'ẽ mburuvixagwasu César” ha'e mburuvixa-pe, he'i omombe'u-vy. —Ha namombe'u mo'ãi mburuvixagwasu-pe judeu kwéry hembaliapo vaikwe. Xejehegwa mante amombe'u-ta, he'i.

²⁰ —Ha ko'ánga katu amombe'u-ta peẽ-my Nhandejáry nhe'ẽ. Yma va'ekwe nhane ramói kwéry-pe he'i va'ekwe Nhandejáry. “Oikove jevy va'erã omano va'ekwe gwive” he'i va'ekwe, he'i. —Upéa he'i va'ekwe ogwerovia va'ekwe hikwái. Ha xe arovia ave. Upéa nhe'ẽ arovia-gwi, xe pokwaha-rehe xe rereko. Upéa-gwi xe apombovia uka kuri anhomongeta hagwã pene ndive, he'i ou va'ekwe-pe.

²¹ Upe rire he'i íxupe ou va'e:

—Nogwahêi vyteri ore-vy nde rehegwa kwatia nhe'ẽ. Judéia yvy-gwi ndouí vyteri. Nhande re'ýi kwéry ko'a-py ou va'e nane mombe'úiry. Nomombe'u vaíry nde rehegwa. ²² Ha gwĩ oparupi oiko va'e onhe'ẽ vai vai Hesu nhe'ẽ-rehe. Upéa oroikwaa. Upéa-gwi orohenduse voi ndehegwigwa, he'i. —Mba'eixagwa ne nhe'ẽ pa orohenduse ndéhegwi, he'i íxupe judeu kwéry. ²³ Ha upéi

katu omopeteĩ áry ou jevy hagwã hikwái.

Upe áry-py ou jevy henda-py. Hóga-py ou heta eterei. Pyharevete ka'aru ete peve oikwaa uka íxupe kwéry Hesu rehegwa nhe'ẽ. He'i íxupe kwéry:

—Anhetegwa voi Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ẽ. Anhetegwa voi Hesu rehegwa nhe'ẽ, he'i ogwerovia uka etese-vy. —Hesu renonde rupigwa ndaijapúi voi. Upéixa he'i va'ekwe myamyri Moisés, Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety kwéry ave, he'i omombe'u-vy ou va'ekwe-pe.

²⁴ Ohendu ramo inhe'ẽ, oĩ ogwerovia va'e, oĩ ndogweroviái va'e ave. ²⁵ Upéixa ramo oje'oipa jevy-ma hikwái. Onhonhe'ẽ mbojevvy jevy oje'ói-vy. Oje'ói e'ỹ mboyve omombe'u íxupe kwéry Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety he'i va'ekwe. Héry va'e Isaías.

—Ndojaví nipo ra'e onhe'ẽ Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ome'ẽ-vy Isaías-pe inhe'ẽrã. Pene ramói amyri kwéry pegwarã ome'ẽ íxupe. Anhetegwa voi ra'e onhe'ẽ omombe'u. A-rami he'i va'ekwe Isaías:

²⁶ “Tereho katu judeu kwéry renda-py. A-rami emombe'u ko va'e nhe'ẽ: Erehendu-ta voi ha erehendu va'e ndopytáiry va'erã nde apysa-py. Erehexa-ta voi ha erehexa va'e ndereikwaáiry va'erã. Aipo-rami ere kuri íxupe kwéry. ²⁷ Nainhakã porãvéi-ma judeu kwéry. Ohendu e'ỹ va'e-rami ohendu. Ohexa e'ỹ va'e-rami ave, ohexa. Upéa-gwi ndohexaséi voi, nohenduséi voi. Ndopytáiry ipy'a-py hemiendukwe hi'arandu porã hagwã. Ndogwerovaséi

gweko Nhandejáry omopotĩ hagwã ipy'a
iky'a va'e"*

he'i va'ekwe Isaías judeu kwéry-rehe, he'i Paulo imombe'u-vy. ²⁸ —Pejeapysaka porã katu ko va'e nhe'ẽ-rehe. Are-ma ne'írã joty omosarambi ranhe. Kwehe nomosarambíry judeu e'ỹ va'e-pe. Judeu kwéry-pe mante omosarambi. ãy ae omosarambita Nhandejáry íxupe kwéry judeu e'ỹ va'e-pe nhane resendeharã rehegwa nhe'ẽ. Ohendu va'erã voíte hikwái, he'i ou va'ekwe-pe Paulo.

²⁹ Ohendu ramo inhe'ẽ, oje'oipa judeu kwéry. Onhonhe'ẽ mbojevvy jevvy oje'ói-vy. ³⁰ Ha ha'e katu opyta upe-py. Oiko mokõi ro'y opaga-vy ójehe. Oiporu hagwe-py joty oiko. Ou va'e-pe gwive omogwahẽ meme: “Nhagwahẽ katu jagwapy” he'i meme.

³¹ Omombe'u mbe'u Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ẽ. Hesu Cristo rehegwa nhe'ẽ-py oporombo'e mbo'e. Ndaipóri ojoko va'erã íxupe. Notĩry imombe'u-vy.

* **28:27** Is 6.9-10

Nhandejáry Nhe'ẽ
New Testament in Kaiwá (BR:kgk:Kaiwá)

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaiwá

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kaiwá

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
7ba4d793-0e4f-5efd-8f91-509f2a6d9f6a